Orissan Oriental Text Series (Sanskrit) - 26

ŚATAKAMĀLĀ

Directorate of Culture, Orissa
Bhubaneswar

उत्कलीय-प्राच्य-ग्रन्थमाला (संस्कृतम्) — २६

विभिन्नकविविरचिता

शतकमाला

सम्पादना

डक्टर भगवान् पण्डा

सम्पादकः

संस्कृति-निर्देशालयः, ओडिशा, भुवनेश्वरम्

प्रकाशक:

संस्कृति-निर्देशालय:, ओड़िशा, भुवनेश्वरम् — १४

प्रथममुद्रणम्- १९९५

भद्रकमण्डलीय-

गल्पझर-प्रकाशनी-मुद्रणालयेन मुद्रिता

मूल्यम् रू : ५२-००

Orissan Oriental Text Series (Sanskrit) – 26

S'ATAKAMĀLĀ

By

Different poets

Edited by

DR. BHAGABAN PANDA

Editor,

Directorate of Culture, Orissa

Bhubaneswar

Published by :

Directorate of Culture, Orissa
Bhubaneswar — 751014

First Edition
1995

Printed at

Galpajhara Prakashani,
Bhadrak- 756100

Price- Rs. 52-00

INTRODUCTION

In the present edition of the Śatakamālā, ten Śatakas by different poets of Orissa have been included. They are edited on the basis of the following palm-leaf manuscripts preserved in the manuscript section of the Orissa State Museum, Bhubaneswar. The help of some printed Śatakas has also been taken up in editing this collection.

Description of Manuscripts —

(a) Anyāpadeśa Śataka —

This is a palm-leaf manuscript under Cat. No. L/416-D, which contains 125 folia measuring 40 X 3 cms. There are 5 to 6 lines of writing on each side of a folio and the lines contain 90 to 92 alphabets in Oriya characters. The manuscript contains the works namely Anyāpadeśa Śataka from 1 to 9 folia, Ṛtusaṃhāra by Kalidasa from 10 to 13 folia and Āryāsaptaśati by Govardhan Ācarya from 14 to 125 folia. The manuscript has been collected from Sudarśana Ācarya of Chikiti in the district of Ganjam on 29th July, 1965. It is not in a good condition.

The paper copy of the manuscript made in 1965 by Pandit Mānagovinda Mahāsūpakāra of Bhubaneswar has also been referred to. This paper copy bearing No. cy/12 contains 15 pages measuring 31 × 10.5 cm. with 19 to 20 lines of writing on each page.

(b) Upāsanāśataka —

This is a printed book edited by Prof. Pandita Ānanda Candra Miśra of Puri and published by Sri Bṛindāvana Candra Dāsa, Mahanta of Vada Oriya Matha, Puri in 1954. It contains 84 pages (Text 81 pages, inner one page and introduction 2 pages) in all. The size of the book is 18 X 12 cm. There are 3 to 23 lines of writing in Devanageri and Oriya scripts in each side of a page. The text of the work is complete and each verse follows by two commentaries in Sanskrit and Oriya respectively.

(c) Nārāyaṇaśataka —

(i) No. L/54

This is a palm-leaf manuscript containing 33 folia in all. The size of the manuscript is 36X3 cm. There are 6 to 8 lines of writing on each side of the each folio. The lines contain 108 to 110 alphabets in Oriya characters. It contains complete text of the Śataka with Viśadacandrikā commentary in Sanskrit by Pitāmbara Miśhra. The manuscript was collected from Narasiṃha Miśhra of Khurdha on the 19th September, 1955.[1]

---

1. A Descriptive Cat. of Sans. Mss., Vol. III, p. 61.

(ii) No. L/170

This is a palmleaf manuscript containing 122 folia in all. The size of the manuscript is 34 x 3 cm. There are 2 to 4 lines of writing on each side of a folio with 62 to 63 alphabets in a line in Oriya characters. It contains complete text with Viśadacandrikā ṭīkā. The name of the scribe is Candra Śekhara Kara Śarmā. This has been collected from Narasiṃha Miśra of Khurdha on the 31st March, 1960.

(iii) No. L/171

This is also a palmleaf manuscript which contains 45 folia measuring 34 x 3 cm. There are 4 to 6 lines of writing on each side of a folio. The lines contain 70 to 71 alphabets in Oriya characters. This is an incomplete manuscript which contains only 61 verses. The manuscript has been collected from Rājā of Madhupur on the 31st March. 1960.

(iv) No. L/547

This is a palmleaf manuscript containing 30 folia in all. The size of the manuscript is 34X3.5 cm. with 2 to 6 lines of writing on each side of each folio. The lines contain 54 to 56 alphabets in Oriya characters. This is an incomplete manuscript which contains 85 verses only. The manuscript has been collected from S.N. library.

The help of a printed book of Nārāyaṇaśataka edited by Śrī Karuṇākar Kar, has been taken up. This book has been published under Prachi Series No. 43 in the year, 1934. It contains complete text with the Sanskrit commentary called 'Viśadacandrikā ṭīkā' by Pītāmbara Miśra in its 84 pages.

The colophon of the above commentary is noted below —

विद्वन्मदद्विरदसिंह नृसिंह सूनुः
पीताम्बरः कविकदम्बकशर्वरीशः ।
विद्याकराभिध पुरोहित सूरिक्लृप्त-
नारायणीय शतकस्य चकार टीकाम् ।
इति श्री पीताम्बर कविचन्द्रकृता श्रीनारायणशतकटीकासम्पूर्ण्णा ।

(d) Nīlādrināthaśataka —

This Śataka by Kaviratna Puruṣottama Miśra has been published in serialised manner in a Sanskrit Journal called 'Manoramā edited by Pandita A. T. Sharmā, Berhampur, Orissa during 1964 to 1966. The available details are noted below —

1964, 4th year, 6th-7th issue, Page 176-301, Verses 1-30
-do- -do- 10th-11th issue Page 363-372, Verses 31-50
1965 5th year, 1st issue, Page 34-36, Verses 51-58
-do- -do- 2nd issue, Page 60-65, Verses 59-62
-do- -do- 3rd-4th issue, Page 145-148, Verses 66-72
-do- -do- 7th-8th issue, Page 289-296, Verses 73-86
1966, 6th year, 9th-12th issue, Page 393-412, Verses 87-122.

It is known from the colophon of the commentary that the work has been commented by the learned editor Pandita A. T. Sharmā in Sanskrit in Saka year 1888 or 1966.

शाकेऽब्दे वसुनागगोत्र [नाग] विधुगे मेषं गते भास्करे
वैशाख्यां बुधवासरे शुभतिथौ बौद्धे जनेरुत्सवे ।
देहल्यां शतकस्य कापि विवृतिर्नीलाद्रिनाथप्रभो -
र्भारद्वाजकुलोद्भवेन कृतिनानन्तेन संपूरिता ।

(e) Nīlādrināthaśataka —

This Nīlādrināthaśataka by Agnicit Pandita Nityānanda has been published by the Directorate of Culture in 1981 as an appendix to Śrīkṛṣṇalīlāmṛta by the same author. The editing of this work is based on a palmleaf manuscript bearing No. L/215 of the Parija Library of Utkal University, Bhubaneswar. The manuscript contains 62 folia measuring 30 × 3.3 c.m. with 4 lines of writing in Oriya script on each side of a folio. It contains Śrīkṛṣṇalīlāmṛta from 1 to 44 folia and Nīlādrināthaśataka from 45 to 62 folia of the manuscript.

(f) Haribhaktisarvasvaśataka

No L / 502 —

This is a palmleaf manuscript which contains 77 folia in all. The size of the manuscript is 32 × 3.5 cm. There are 4 lines of writing on each side of a folio and the lines contain 36 to 66 alphabets in Oriya characters. The manuscript contains the works namely Uddhavadūta from 1 to 16 folia. Meghadūta (8 verses only) 17 and 18 folia, Bhṛṅgadūta from 19 to 31 folia and Haribhaktisarvasvaśataka from 32 to 77 folia. The manuscript was collected from Goloka Bihārī Jenā, Orakala, Kuha in the district of Khurdha on 24-5-1970. It contains the following colophon —

इति श्रीमहेश्वरनायकपुत्रश्चक्रपाणिः। श्रीजगन्नाथ महाप्रभुङ्क श्रीचरणे शरणं मम। अरक्षित चक्रपाणि नायकः। श्रीराम। स्वस्ति गोपिनाथ देव नृपतेः चतुर्थेऽङ्के कार्त्तिकमासे शुक्ले पक्षे बृहस्पतिवासरे पञ्चम्यां तिथौ मीनराशौ स्थिते भास्करे धनुराशौ स्थिते चन्द्रमसि एवं पुस्तकं लिखितं गोलरागड़ ओडशमलगां········ ।

According to the calculation, the writing of the manuscript was completed on 19-10-1721.

(g) Nṛsiṃhaśataka —

No. L/35-B

This is a palmleaf manuscript containing 85 folia in all. The size of the manuscript is 30 x 3 c.m. with 4 lines of writing on each side of each folio. The lines contain 67 to 68 alphabets in Oriya script. The manuscript contains the work namely Madhurāniruddhanāṭakam by Cayani Candraśekhar Rayaguru from folia 1 to 67 and Nṛsiṃhaśataka from 68 to 83 folia. This was acquired by the provincial Museum before the 1st April, 1950.

(h) Gundicāśataka —

(I) No. L/166

This is a palmleaf manuscript, which contains 48 folia in all. The size of the manuscript is 25 x 3 cm. with 2 to 3 lines of writing on each side of each folio. The lines contain 33 to 45 alphabets in Oriya script. The manuscript has been purchased from Kulamani Kar on 31.3.1959. The manuscript contains following colophon.

श्रीगुण्डिचाचम्पूरितिप्रबन्धः
सुखाय भूयाद् भगवज्जनानाम्।
बुद्ध्या निबद्धः कविराजकेन
विद्यानवद्यत्तमहृद्योपद्यः ॥

इति भगवत्कविराजविरचिता गुण्डिचाचम्पू समाप्तम्। समाप्तोयं ग्रन्थः। श्रीजगन्नाथार्पणमस्तु। पुस्तकमिदं बनमालीकरशर्मणा लिखितम्।

भरद्वाज कुलोत्पन्नो बनमालीति नामकः।
हरिद्रादुर्गसदनः खनित्रे पाटयन् लिखेत् ॥
श्रीगुण्डिचा चम्पू समाप्तम्। श्रीनृसिंहार्पणमस्तु।

(II) No. L/181

This is also a palm leaf manuscript which contains 45 folia measuring 23.5 x 3 cm. There are 2 to 3 lines of writing on each side of each folio. The lines contain 25 to 38 alphabets in Oriya characters. The manuscript has been purchased from the Rājā of Madhupur on 31.3.1960.

(III) No. Sms / 8.

This is a paper manuscript prepared by Lingāraja Miśra on 4.1.1939. It contains a Sanskrit Commentary Called 'Sevatīpramodā' in the name of the wife of the commentator, Kavisūrya Kālicaran Ratha of Khemundi in the district of Ganjam. The writing of commentary was completed on the day of Śāmbadaśamī in Saka year 1853 or 1931 AD.

(IV) No. L / 125.

This is a palmleaf manuscript containing 124 folia in all. The size of the manuscript is 33.5X3 cm. with 3 to 5 lines of writings on each side of each folio. The lines contain 80 to 105 alphabets in Oriya characters. The manuscript is worm eaten and includes the works namely the Yuddhakāṇḍa of Campū Rāmāyaṇa from 1 to 72 folia, Itihāsa Saṃhita from 73 to 90 folia, Gundicā campū by Cakradhara Pattanāyaka from 91 to 107 folia, Gundicāśataka from 108 to 118 folia and Śrī Rāma Sahasranāma from 119 to the end. This manuscript has been collected from Narasiṃha Miśra of Khurdha on 31.3.1957.

(i) Pādaśataka and Śivaśataka —

No. L/25 (b/c)

This is a palmleaf manuscript containing 91 folia in all. The size of the manuscript is 37×4 cm. There are 6 to 8 lines of writings on each side of each folio. The lines contain 109 to 116 alphabets in Oriya characters. The manuscript includes the works namely Āryāsaptaśati by Govardhana Ācārya, from 1 to 26 folia, again Pādaśataka with Bhāvārtha-bodhinī ṭīkā and Śivaśataka with Bālabodhinī ṭīkā by Kalicaraṇa Ratha from 1 to 25 and 26 to 52 folia respectively, Patitapāvanāṣṭaka from 53 to 55 folia and Mṛgayā Campū by Kaviraj Bhagavān Brahmā from 56 to 65 folia. The condition of the manuscript is worm eaten and many folia have been broken.[2] This has been collected from Puri (Puruṣottamakṣetra) before 1.4.1950.

Authors of the Works —

(a) Bhuvanānanda —

The poet, Bhuvanānanda, the writer of Anyāpadeśaśataka was a contemporary of Narasingh Deva - IV (1378-1414 A.D.), the Ganga king of Orissa. It is known from the Śaṃkarānanda Matha copper plate grant that Narasingha Deva - IV, in his 22nd regnal year, had donated a village called Saiso to a Brahmin Scholar Devaratha Ācārya in a function at Vārāṇasī Kaṭaka (modern Cuttack city) held on Tuesday, the 11th day of bright half of the month of Vṛścika of Saka year 1316 or 1394 A.D. Among the dignitaries Sāndhivigrahika Kṛṣṇānanda Mahāpātra, Mahāpātra Lāndu Ratha Ācārya, Gopīnātha Sāndhivigrahika, Pātra Bhuvanānanda Sāndhivigrahika and other officials were present at the function. The poet

2. A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss., Vol. II, Ed. K. N. Mohapatra, Bhubaneswar, 1960, p. 71. 120.

Candra śekhara Sāndhivigrahika Mahapātra, the author of Puṣpamālānāṭikā and Bhāṣārṇava and the father of famous Viśvanātha Kavirāja, the author of 'Sāhityadarpaṇa' was also a contemporary of Narasingha Deva, IV mentioned above. Among the above officials Kṛṣṇānanda Bhubanānanda and Candraśekhara were born in Kapiñjala Gotra and belong to one family.[3] Besides Candraśekhara, Kṛṣṇānanda and Bhubanānanda were famous for their works Sahṛdayānandamahākavya and Anyāpadeśaśataka respectively.

(b) Jagannātha Dāsa —

Jagannātha Dāsa (1491-1550 AD) son of Bhagavān Dāsa and Padmāvatī, was a famous scholar in Sanskrit as well as in Oriya literature. He was one of the Five Pioneer Intimates (Pañcasakhā) of Oriya literature, was known by the title 'Ativaḍi' in the history of Vaiṣṇava literature of India. As many as eight works in Sanskrit and twelve works in Oriya had been attributed in the name of Jagannātha Dāsa but for 'Oriya Bhāgavata' he is worshipped by all the Oriya people throughout Orissa.

The Bhāgavata written in Oriya by Jagannātha is treated as a scripture of Orissa. It is even now worshipped at every village and every home in Orissa. It is not only a religious book but also a book which brought the spirit of revolutionary movement in the history of social, cultural and educational life of Orissa. For this, Jagannātha Dāsa is regarded as a national poet of Orissa.

Jagannātha Dāsa was a devotee of Lord Śrīkṛṣṇa-Jagannāth and in praise of the God he had composed Nīlādriśataka and Upāsanāśataka. Among his other Sanskrit works Śrīkṛṣṇabhaktikalpalatāphala and Nityagupta Cūḍamaṇi are noteworthy. His Bhāgavata in Oriya language has been written following the footprints of 'Bhāvārthadīpikā' commentary of Śrīmad Bhāgavata by Śrīdhara Svāmī (1278-1300 AD) a renowned scholar, philosopher and Smṛti-writer of Orissa.[4]

(c) Vidyākara Purohita —

Vidyākara Purohita a contemporary of Mukunda Deva (1657-1689 AD), the king of Khurda was a descendant of the family of Kaviḍinḍima Jīvadeva Ācārya (1475-1546 AD), the court poet and minister of Gajapati Pratāparudra Deva (1497-1533 AD) of Orissa.[5]

Besides the Nārayaṇaśataka he has also composed a commentary called, 'Hṛdayālurasāvaha' on the 'Rāghava-Pāṇḍavīyamahākāvya' by Dhanañjaya, a Digambara Jaina of 1140 AD.

---

3. Inscriptions of Orissa, Vol. V, Pt. II, Ed. S. N .Rajaguru, Bhubaneswar-19, p. 548-561.
4. Bhagavata Parichaya, Ed. Dr. K. C. Mishra, Bhubaneswar, 1987, p. 11-58, 73-88.
5. श्रीजीवदेवकविडिण्डिमवंश जन्मा
विद्याकराभिधवुधः सुकवि प्रवीणः ।
गम्भीर भाववृतिराघवपाण्डवीये
व्याख्यां तनोति हृदयालुरसावहाख्यम् ॥
(राघवपाण्डवीय-व्याख्याप्रस्तावना — O.S.M. Mss. No. L/)

In the introduction to Nārāyaṇaśataka the editor Dr. Karunākar Kar has quoted a verse from the manuscript of Locana ṭīkā on Sāhityadarpaṇa.[6] The date given in the verse is the 21 Aṅka of Mukunda Deva Phālguna Kṛṣṇa dvitīyā Maṅgalavāra, the corresponding date of which in Christian era becomes the 2nd February 1675 Tuesday in the month of Phālguna having the tithi noted above. The identification of the learned copyist Vidyākara with the poet Vidyākara seems quite plausible. His Nārāyaṇaśataka was very popular throughout Orissa.

(d) Puruṣottama Miśra —

Kaviratna Puruṣottama Miśra (1590-1650 AD), the illustrious son of Paṇḍita Ānanda Miśra, was a court poet of Gajapati Jagannātha Nārāyaṇa Deva (1648-1664 AD) of Paralakhemundi. He was a great scholar and commentator like Mallinātha of South India. His erudition is proved by the commentary on 'Anargharāghavanāṭaka' by Murāri (850 AD) of Orissa, composed in Saka year 1550 or 1628 AD. He also wrote the first commentary called Manohāriṇī on 'Haṃsadūta' by Rūpa Gosvāmī in 1621 AD. His other commentary on Naiṣadhamahākāvya by the famous poet Śrīharṣa (1050-1120 AD) is very popular in Orissa.[7]

Puruṣottama, was also a great master in the science of music. He has written the famous work 'Saṅgītanārāyaṇa' the authorship of which has been attributed to his patron Gajapati Nārāyaṇa Deva, the ruler of Khemundi Kingdom. It is known from the quotations collected from the Saṅgītasaraṇi by his son Nārāyaṇa Miśra, that Puruṣottama was the author of other works namely Rāmacandrodaya, a gītakāvya, Yamakabhāgavata and Tālasaṃgraha, besides his Nīlādrināthaśataka, the work composed in Saka year 1536 or 1614 AD, collected in this edition.

(e) Agnicit Nityānanda —

The poet, Agnicit Nityānanda was a contemporary and court poet of Gadādhara Māndhātā (1657-1689 AD), the Rājā of Navadurga or the Ex-State of Nayāgarh now a newly formed district. His first gītakāvya 'Śivalīlāmṛta' composed in imitation of Gītagovinda by Jayadeva has been attributed to the above king and the patron of the poet. His second gītakāvya 'Śrīkṛṣṇalīlāmṛta' has been composed under the patronage of Vanamāli Jagaddeva (1723-1734 AD) the chief of the Khaṇḍapaḍā State in the district of Nayāgarh. It is known from the Nīlādrināthaśataka, the third work under discussion that the poet was born in a Brahmin family having Kauṇḍinya gotra of Agnicit or Agnihotrī section for which his title may be taken as Cayani according to the mention made therein.[8]

---

6. नन्दत्कुन्द कदम्बडम्बरयशः श्रीमन्मुकुन्दाभिध-
क्षोणीशस्य शशाङ्कपक्षगमिते संवर्त्तमानेऽङ्कके ।
माघे फाल्गुनसंशके कुजदिने कृष्णद्वितीया तिथौ
पूर्णं पुस्तकमेदर्णनिकरैर्विद्याकराख्योऽकरोत् ॥
(Narayanasataka, Ed. Sri K.K. Kar, Cattack, 1934, P. 4)
7. A Descriptive Cat. of Sanskrit Manuscripts of Orissa, Vol. II, p. CLII-CLVII.
8. (a) Śivalīlamṛta, Ed. Dr. B. Panda, Directorate of Culture, Orissa, BBSR, 1978.
(b) Śrīkṛṣṇalīlāmṛta, Ed. Dr. B. Panda, Directorate of Culture, Orissa, BBSR, 1981.
(c) Descriptive Cat. of Sanskrit Manuscripts, K. N. Mohapatra, BBSR, Vol. II, p. CXLVI.

(f) Cakrapāṇi —

The name of the author of Haribhaktisarvasvaśataka is not mentioned anywhere in the work. But the colophon of the manuscript indicates that Cakrapāṇi Nāyaka, the son of Maheśvara Nāyaka of the village Golorāgaḍ has completed the writing of the manuscript on 19.10.1721 AD[9]

It is known that the poet Cakrapāṇi was the author of Haribhaktisarvasvaśataka though no direct or indirect evidence is available in this regard. In Orissa there were five poets known by Cakrapāṇi, Cakrapāṇi Kavicakravarti, Cakrapāṇi Bhañja, Cakrapāṇi Pattanāyaka (1750-1800 AD) and Cakrapāṇi Dāsa (C. 1775 AD). Among them the last two were Sanskrit poets and devotees of Śrīkṛṣṇa and Śrī Rāma respectively. But in considering the date of copy of the manuscript as mentioned earlier no one of the above poets could be accepted as its author. Hence Haribhaktisarvasvaśataka may be a work of some other Vaiṣṇava poet named Cakrapāṇi of Orissa who flourished in the last part of the 17th Century AD.

(g) Kavi Gaṅgādhara —

The poet, Gaṅgādhara was the author of 'Nṛsinghaśataka' according to the manuscript noticed so far. It is known from the last verse (verse 100) of the above Śataka that the author was like a moon of the Kautsa family, sang the glory of Narasiṃha in 100 stanzas in which his poetic gift is displayed. No more information about the family and date of the poet is available from the work.

There were two other poets in Orissa, known by the same name Gaṅgādhara Miśra ; one of them was the author of Kośalanandamahākāvya in 22 cantos written in Kali year 4716 or 1615 AD. But it is not known whether he was born in Kautsa family or not. The other poet, Gaṅgādhara Miśra, the grandfather of Rājaguru Godavara Miśra and father of Rājaguru Balabhadra Miśra (1466-1533 AD) was born in Kautsa family and a renowned family of scholars and poets. He was younger brother of Narasiṃha Miśra, a great Sanskrit scholar-writer of Orissa. The poet Gaṅgādhara wrote a work on Smṛti, which has not yet been discovered. The Smṛti writer Gaṅgādhara Miśra[10] and the poet Gaṅgādhara the author of Nṛsinghaśataka as both were born in a same Brahmin family may at present be taken as identical till any contrary evidence has come to light.

(h) Kavirāja Bhagavān Brahmā —

Kavirāja Bhagavān Brahmā was a contemporary poet of the famous Sanskrit scholar Cakrapāṇi Pattanāyaka (1750-1800 AD). He belongs to the Ganjam area like the latter. He wrote some Sanskrit works out of which 'Mṛgayā Campū' and 'Gundicāśataka' (also called Gundicotsava varṇanam, Gundicā Campū) have been discovered. Both the works were published in parts by Paṇḍita Ananta Tripathy Sharma in his Sanskrit magazine

9. Bhṛṅgadūta, Ed. Dr. B. Panda, Directorate of Culture, Orissa, BBSR, 1995, Intr. p. 2.
10. (a) A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss, Vol. I, p. XVI.
(b) A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss, Vol. II, p. CCU.
(c) Sahakara (Singha Vajapeyi Vaṃśāvali), Vol. XV, Pt. VII, p. 615-625.

called 'The Manorama'. The work Guṇḍicāśataka has been commented by Kavisūrya Kālicaraṇa Ratha of Badakhemundi (Digapahandi) in the district of Ganjam.[11]

(i) Kavisūrya Kālicaraṇa Ratha —

Kavisūrya Kālicaraṇa Ratha was the son of Rāmacandra Caturānana Ratha-Śarmā of Digapahandi (Badakhemundi) in the district of Ganjam. He was a great Sanskrit scholar and wrote commentaries on Guṇḍicāśataka by Kavirāja Bhagavān Brahmā, Patitapāvanāṣṭaka said to have been composed by Sālabeg, a muslim devotee of Lord Jagannātha and Pādaśataka and Śivaśataka written by himself. He was a contemporary poet of Śrī Sobhācandra Deva (C. 1864 AD), the King of Śaradurga or Shergad in the district of Ganjam.[12] It is known from the colophon quoted below that the commentary called Bālabodhinī on Pādaśataka has been attributed to Śrī Śobhācandra Deva, the patron of the poet.

श्री शोभाचन्द्रपारीन्द्र शरदुर्गमहीभुजः ।
सूरिः साहित्यपञ्चास्यप्रपञ्चान्तगुणाद्भुतम् ॥
पादीयशतकस्यार्थकलनादरशालिनाम् ।
बोधायान्वयभावार्थबोधनीयं निबध्यते ॥ No. L/25 (b)[13]

The poet, Kavisūrya Kālicaraṇa Ratha has also composed the works namely Umodbāha Kāvya, Saumitrivijayanāṭaka, Jaladadūta, Haṁsadūta and Adṛṣṭaśataka which have not yet been published.

Critical Appreciation :

(a) Anyāpadeśaśataka —

The Anyāpadeśaśataka by the poet, Sandhivigrahika Bhuvanānanda Mohāpātra is an antholological work in 100 verses composed in different metres. The poet begins the work paying homage to Lord Jagannātha of Nīlācala in the following words —

नमो पीतनीचोलाय नीलाचलनिवासिने ।
चञ्चलाचञ्चलापाङ्गपीतचञ्चलचेतसे ॥१॥

---

11. (a) A Descriptive Cat. of Sanskrit Mss. Vol. II.
(b) OSM, Mss. No. L/25.

12. Gītasitavallabha, Ed. Dr. B. Panda, Directorate of Culture, Orissa, BBSR, 1981, p. 5.

13. A Descriptiive Cat. of Sanskrit Manuscripts, Vol. II, p. CLXXII, 70, 120.

The poet then goes on narrating the good qualities of the sea, the cloud, the black bee, the various trees, the dear, the elephant and the other floras and faunas in a symbolic way to present the moral character, the beauty and integrity of men and women living in the society.

The verses included in this Śataka have been collected from Sūktimuktāvalī of Bhagadatta Jalhana (1247-1260 AD) Saduktikarṇāmṛta of Śrīdhara (1176-1205 AD) Kavīndravacanasamuccaya of other Sanskrit works and popular saying prevalent in Orissa. A verse from the work is quoted here as an example —

दीनं परित्यज्य धनैर्धनेशो धनेश्वरानेव कृतार्थयन्ति ।
नद्यः परित्यज्य कृषिप्रदेशमम्भो दुरम्भोनिधिमध्यलीनाः ॥१५॥

(b) Upāsanāśataka —

The Upāsanāśataka by Jagannātha Dāsa placed in the appendix of this collection, contains 102 verses composed in śikhariṇī metre. It is known from the introduction of the work that the saint poet Jagannātha Dāsa has composed this Śataka in praise of Lord Jagannātha, though no direct evidence is available.

The place of origin of Rādhākṛṣṇa (verses 1-3), the four vyūhas (v- 4-63), the philosophy of maṇimayarūpa, (v- 64-68), the deities of goloka (v. 69-72), the physical symbols of Rādhākṛṣṇa (v. 73-75), the thirty two incarnations of Kṛṣṇa (v. 76-77), the creation of the universe (v. 78-80), the four-fold form of Kṛṣṇa and Puruṣottama Kṣetra as Nityavṛndāvana (v. 81-82) and the self offering of the devotees (v. 83-102) have been described in this work. A verse of the work as an example of devotion towards Lord Govinda, is quoted here for reference —

कदा विष्णोः क्षेत्रे जलधिपुलिने लिप्तसदने
शुचौ देशे ह्योपद्रवरहित भूमौ परिवसन् ।
सदा श्रीगोविन्दं परमपुरुषं निर्गुणमहं
समाराध्य स्यास्ये सलिलतुलसीपल्लवकुलैः ॥८७॥

(c) Nārāyaṇaśataka —

The Nārāyaṇaśataka by Vidyākara Purohita contains just 100 verses composed in sragdhara metre. After the benedictory verse the beauties of the feet of Nārāyaṇa (verses 2-5) have been described. The poet then vividly narrates every part of the body of Nārāyaṇa including the dress and attributes like Nṛsiṃhaśataka by Gaṅgādhara, in highly poetic manner. To get the four ends of human life (caturvarga) one should pray his Jaṅghā, the leg from the ankle to the knee (verses 6-7), Jānu, the knee (v. 8-9), uru, the thigh (v-10-12), Jaghana siṃhāsana, the hip and the loins (v. 13-15), Madhyabhāga, the middle of the body (v. 16),

Pitāmbara, the yellow cloth (V. 17-19), Nābhihrada, the naval (V-20-22), Romāvalī, the hair (V. 23-25), Vakṣa, the chest (V. 26-29), Kaustubha, the celebrated gem (V. 30-32), Śrīvatsa, the curl mark (V. 33-35), Bāhu, the arms (V. 36-48), kara, the hands (V. 42-43), Aṅguli, the finger (V. 44), Cakra, the disc (V. 45-54), kaṇṭha, the throat (V. 55 57), Vaijayantī, the garland (V. 58-60), Śrīmukha, the face (V. 61-66), Adharavimba, the lips (V. 67-69), Danta, the teeth (V. 70-72), Nāsā, the nose (V. 73-75), Dṛṣṭi, the look (V. 76-79), kapola, the cheek (V. 81-82), karṇa, the ear (V. 83-85), kundala, the-ring (V. 86-88), Bhālapata, the forehead (V. 89-91), Bhrūlatā, the eyebrow (V-92-94) and kuntala, the hair of the head (V-98-100) of Lord Viṣṇu as has been dscribed in the work. A verse may be quoted here for example —

त्रातुं तापत्रयार्त्तान्स्ववरणशरणान् छाययोच्छ्राय भाजा
कारुण्योदर्चिकिंचिच्चलितललितया संक्षयाश्वासयन्तीम् ।
आम्नायस्वद्रुमाणां स्थगितशिखमुपस्कुर्वतीं तां त्रिधाम्नो
भ्रूनाम्नीं कल्पवल्लीं विपूलबहुफलां पालयेच्चित्तसीम्नि ॥९२॥

(d) Nīlādrināthaśataka —

The work Nīlādrināthaśataka by Puruṣottama Miśra contains 125 verses composed in various metres. The poet prays Lord cf Nīladri in the following lines —

नीलाद्रिकन्दरानन्दि मन्दरालयवन्दितम् ।
वन्दे वन्दारुमन्दारमन्दिरामन्दिरं महः ॥१॥

It is a work of devotion and is an eulogy illustrating the works of Lord of the blue mountain or Nilādrinātha or Viṣṇu-Jagannātha. The poet has prayed to Lord Jagannātha as the creator of ten incarnations of Viṣṇu namely Matsya, Kacchapa, Varāha, Nṛsiṁha, Vāmana, Paraśurāma, Rāma, Balakṛṣṇa, Buddha and Kalki (verses 43-106) and as Parama, Ādya, Ramādhava (verses. 39-41), Hayagriva (V. 107-108), Puruṣottama (V. 119) etc. narrating details about Kṛṣṇa in 32 verses.

The notable peculiarity of this work is that the entire text has been composed to illustrate yamaka a kind of Alaṃkāra according to the poetics. Almost all the types of yamaka Alaṃkāras have been illustrated in the work. In this connection the verses No. 18, 20, 22, 24 30, 40, 80, 103 may be mentioned as examples. So the poet says —

सुवर्णपुष्पग्रथिता मालेव यमकावलिः ।
नीलाचलेशपदयोरर्पितेयं मया मुदा ॥१२३॥

Lord Puruṣottama is saviour of all the sinners who stay at Puruṣottama and pray any one of his incarnations. Hence the poet desires to pass his life at Puruṣottam Puri reciting the names of Puruṣottama Jagannātha in the following words —

पुरुषोत्तमेऽतिपतितस्य यान्तु ते
गृणतोऽर्थये वरद नाम कामपि ।
पुरुषोत्तमेऽति पतितस्य यान्तु ते
स्मरस्तनुं समतिमेऽस्रवः परम् ॥१२१॥

(e) Nīlādrināthaśataka —

The Nīlādrināthaśataka by Agnicit Nityānanda contains 101 verses composed in Sragdharā metre. The poet after praying to Nṛsiṃha has narrated the legend of Dārubrahma according to Skandapurāṇa (verses 1-25) and described mental satisfaction and moral effect of the devotees on seeing fourfold image of Jagannātha the Lord of the Universe (verses 26-54). The poet has again expressed that he has no intention to pray others except Nīlādrinātha under whose lotus feet he himself surrendered completely (verses 55-69).

The Yātrās of Lord Jagannātha namely Snānayātrā (bathing ceremony), Guṇḍicā yātrā (car festival), the various weapons of Viṣṇu and his ten incarnations (viz : Matsya, Kamatha, Kola, Narasiṃha, Kapaṭavaṭu, Bhṛgutilaka, Sītānātha, Ananta, Sugata and Kalki) have been narrateed (verses 70-100). In the last verse the poet has requested all the devotees to pray Nīlācalanātha to get bliss and liberation from the agony of wordly fire.

(f) Haribhaktisarvasvaśataka —

The Haribhaktisarvasvaśataka by Cakrapāṇi contains 100 verses composed in Śārdulavikrīdita metre. The poet has described nine types of devotion namely Śravaṇa, Kīrtana, Smaraṇa, Sevana, Arcana, Vandana, Dāsya, Sakhya and Ātmanivedena and added one more called, Prema-lakṣaṇā-bhakti for each of which 10 verses have been allotted. An example of love and devotion from the work is quoted below —

हे नाथ प्रियबान्धव त्वमसि मे याचामि नेह श्रियं
नामुत्रामरपालतां न च पुनर्ब्रह्माधिकारं ध्रुवम् ।
नापि त्वत्पदमच्युतं जगदघप्रध्वंसवाञ्छाम्यहं
त्वत्प्रेमान्धजनांघ्रिपंकजरजो मूर्ध्नाधिवोढुं परम् ॥९७॥

(g) Nṛsiṃhaśataka —

The Nṛsiṃhaśataka by Gaṅgādhara contains 103 verses composed in Sragdharā metre. The poet has narrated every part of the body of Narasiṃha with his attributes and ornaments. The roaring of the man-lion (verses 1-7), the umbrella like expanded hood of the serpent (v. 8-12), the mane (v. 13-18), the ear, the forehead, the eyebrow, the eyes, the nose and the

teeth (v- 19-48) have been prayed for the removal of the sins. The poet then goes on describing the beauty of the tongue, the mouth, the face, the throat, the arms (v. 49-66), the fingers, the nails (v. 67-74), the chest, the thigh, the feet (v. 75-79) the icon of Viśvamūrti (v. 80), and Lakṣmī-Nṛsiṃha (v. 81-83), including ten incarnations of Nṛhari (v. 84-102) in lovely tender words, one example of which is quoted below —

सत्रासत्राणकर्त्री रिपुसुतविपदः साधुनानाधुनाना
मारामाराजिवक्षा नखविदलितदुष्टासुराभासुराभा ।
सामासामादिगीतानिजपदकमलालम्वतारावतारा
भीमाभीमार्थदक्षा तनुरवतु सुधा भानुमाला नुमाला ॥८८॥

In the last verse, the poet Gaṇgādhara expresses his joy and hope that the work will be appreciated by the reputed scholars.

(h) Gunḍicāśataka —

The Gunḍicāśataka by Kavirāja Bhagavān Brahmā is based on Gunḍicā *yātrā* or the Car festival of Lord Jagannātha at Puri. It contains 117 verses composed in Pṛthvī metre. The poet prays Lord Jagannātha, the giver of the four ends of human life, who manifested with his wife Śrī (Lakṣmī) under a fig-tree near the salt-sea (verses 1-11). The Lord of the Universe has big round eyes and long arms to offer nectar and make immortal to the devotees and protect the sinners of the world (verses 12-26). The Lord Murāri in wooden form and black colour like the cloud, may bestow everything to all like Kalpadruma, the wish-yielding tree, when proceeding on the car (verses 27-52). The poet has described then the eyes, the face, the umbrella, the various musical instruments, the car, the sound of the moving car and the beauty of the car festival (verses 53-117). The composition entirely depicts the hearty devotion to Lord Jagannātha, who moves on the car among the public come together to witness the Gunḍicā.

It will not be out of place to quote a few lines from the work, as example of love and devotion of the poet. According to the poet God who is famous in the name of patita-pāvana will never be unkind :

मदंहसि मदं हसत्यलमनूननानैनसां
प्रचण्डिमपिचिण्डिले मरुति हिण्डमाने मुहुः ।
चलत्पतितपावनाधिपपताकितास्तम्भभृत्
प्रसारितभुजद्वयः स मयि निर्दयः किं भवेत् ॥१९॥

The Car festival of Lord Jagannātha on the sea-shore at Puri, a most sacred place of India, is famous in the world. One usually foster the desire to see it once in the life. The idea is depicted in the following lines —

अखण्डमहिमाभुवो भरतखण्डसीमास्मयः
पयः पतितटो भुवः सुकृतिनः सपत्नोदयः ।
पुनर्जनजनुषां किमपि वैभवं चक्षुषां
हरेः स्फुरतु मानसे मम स कोऽपि यात्रोत्सवः ॥९३॥

(i) Pādaśataka —

The Pādaśataka by Kalicarana Ratha contains just 100 verses composed in Śikharinī metre. The poet has prayed the lotus feet of Viṣṇu, which are marked with 18 spots* and served by Lakṣmī (verses 1-9). The river Gaṅgā flows from that feet and serve by the gods, seers and monks. The ascetics contemplate it as the root of bliss and four ends of human life (verses- 10-18). The poet again pays homage to the feet of Viṣṇu who incarnate as Fish, Tortoise, Boar, Man-lion, Trivikrama Paraśurāma, Rāma, Rāma-Kṛṣṇa, Jina and Kalki to become free from this world (verses 19-85).

Almighty Viṣṇu is all in one. The lotus feet of Hari protect the devotees from the ṣaḍaripu or six enemies viz : Kāma (desire), Krodha (anger), Lobha (avarice), Moha (insensibility), Mada (intoxication) and Mātsarya (jealousy). He has saved the life of the elephant. The sins removed by the flash of his nails. Hence all should surrender everything to him and take shelter under his feet (verses 86-99). In the concluding verse the poet says —

तृणावर्तारातेश्चरणकमलं तत्कलयतान्
नखज्योतिर्ब्रह्मेत्यभिहितमभूद्यस्य विभवः ।
यतः किं जल्कोदयत्परिमलसमीरोऽक्षरजुषा-
मपि स्वान्तं भ्रान्तं व्यस्चयदहोऽत्यन्तरुचिरः ॥१००॥

---

* Eighteen lucky marks —

(a) Right foot — Dhvaja, Padma, Vajra, Ankuśa, Yava, Cakra, Ūrdhvarekhā, Svastika and Aṣṭakoṇa

(b) Left foot — Śankha, Trikoṇa, Dhanu, Kumbha, Mīna, Vindu, Ākāśa, Ardhacandra and Goṣpada.

(Upāśanāśataka — Verses 73-74)

(j) Śivaśataka —

The Śivaśataka by Kālicaraṇa Ratha contains 103 verses composed in Sragdharā metre. From the commentary of the work by the above poet it is presumed that Bhagavān Mahākavi or Kavirāja Bhagavān Brahma was its author.* But no definite information is available in this regard.

The poet following the foot-prints of the poets before him, has described different parts of the body of Śiva viz. the feet (verses 1-20), the nails of the fingers (verses 21-23), the hip and loins and hairs of the body (v .24-29), the chest and arms (v. 30-37), the ornaments, the neck and the face (v. 38-61), the eyes (v. 61-81), the matted hair (v 82-96) and the beauty of Lord Śiva (v. 97-103) respectively. The poet has described the Tāṇḍava dance of Śiva in the following words —

पायादायासखेदक्षुभितफणिफणारत्ननिर्यत्ननिर्य-
च्छायामायापतङ्गद्युतिमुदितवियद्वाहिनी चक्रवाकः ।
अभ्रान्त भ्रान्त चूड़ातुहिनकरकरार्लोकनालोकनाल-
च्छेदामोदानुधावदद्रविणरथरवगं धूर्जटेस्ताण्डवं वः ॥१००॥

---

* पार्वतीपरमेश्वराभ्यां नमः । अविघ्नमस्तु ।
नीलाम्बरानुजं नौमि नीलाम्बुदसमद्युतिम् ।

नीलालकावृतमुखं नीलाम्बुजनिभेक्षणम् ॥
प्रपन्न जनसन्दोहानल्प संकल्पदायकम् ।
वन्दे गिरिसुतामन्दानन्दातिसुखदायकम् ॥

× ×

अथ तत्र भगवान महाकविश्चतुर्वर्गप्राप्तये
प्रारीप्सित श्रीमच्छिवप्रत्यङ्ग वर्णनशतकरूप
खण्डकाव्यस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिकास्तत्रादौ
प्राचीनसूरिशिष्टाचारमनुबध्नन् प्रथमं तावत्
श्लोकद्वयेनाशीरूपं मङ्गलमाचरति ।

× ×

अस्यापि लेखकः श्रीकालीचरणरथशर्म्मा
वृहत्खेमुण्डिदुर्गः ॥ O.S.M. — Mss. No. L/25

Editorial —

The present collection contains 10 śatakas out of which four śatakas are published and other six are published for the first time. The work was laying long pending and at last it is presented to the scholars for their use.

I express my thanks to Dr. Bimalendu Mohanty, Director of Culture, Orissa who evinced keen interest for publication of this volume in time.

I also thank my colleague Smt. Pramila Mishra, Chief Editor, Smt. Sakuntala Panda, Asst. Editor, Miss Sudhansubala Sahoo and Sri Harekrushna Patra, Directorate of Culture for their help and co-operation in every stage for bringing out this publication.

I hope, living aside the deviations and shortfalls, if any, the book will be appreciated by all.

Rākṣi Pūrnimā

The 10th August, 1995

Bhagaban Panda

Editor

विषयसूची

१।	अन्यापदेशशतकम्	१
२।	नारायणशतकम्	२१
३।	नृसिंहशतकम्	४३
४।	गुण्डिचाशतकम्	६५
५।	हरिभक्तिसर्वस्वशतकम्	८७
६।	उपासनाशतकम्	१०७
७।	नीलाद्रिनाथशतकम् (१)	१२५
८।	नीलाद्रिनाथशतकम् (२)	१३९
९।	पादशतकम्	१५७
१०।	शिवशतकम्	१७५

अन्यापदेशशतकम्

अन्यापदेशशतकम्

श्रीगणेशाय नमः

नमः पीतनीचोलाय नीलाचलनिवासिने ।
चञ्चलाचञ्चलापाङ्गपीतचञ्चलचेतसे ॥ १ ॥

शेते यत्र हरि[१]र्वसन्ति गिरयो मज्जन्ति दिग्दन्तिनो
मत्स्याः सन्ति तिमिङ्गिलप्रभृतयो गर्भं दधत्यम्बुदाः ।
पर्य्यायेण खरांशु शीतलकरावुन्मज्जतो मज्जतः
पादस्तत्र नतम्यतीति यदिमे किं दूषणं वारिधेः ॥ २ ॥

ग्रावाणो[२] मणयोर्हरिर्जलचरो लक्ष्मीः पयोमानुषी-
मुक्ताद्याः सिकताः प्रवाल[३]लतिकाः[४] शैवालमम्भः सुधा ।
तीरे काममहीरुहः[५] किमपरं सर्वत्र नामाम्बुधे-
र्दूरे कर्ण्णरसायनं निकटति[६] तृष्णापि नो श्याम्यति ॥ ३ ॥

निधानं रत्नानां निधिममृतलक्ष्मीन्दुपयसा-
मितः प्रीतः शेते हरिरिति भजामो जलनिधिम् ।
कथं वा जानीमः पठकमठपाठीनमकर-
ग्रह ग्राहीकत्वं क्रकचमकरावान्तरभयम्[७] ॥ ४ ॥

स्वस्त्यस्तु विद्रुमवनाय नमो मणिभ्यः
कल्याणमावहतु मौक्तिकसूक्तिमाला ।
प्राप्तं मया सकलमेव घनं पयोधे
यद्दारुणैर्जलचरैर्न विदारितेऽस्मि ॥ ५ ॥

१। ख. हर
२। ख. गीर्वाणो
३। ख. प्रवल
४। क. लताका
५। क. ख. कामरूह
६। क. निकटवस्तु तृष्णा
ख. निकटवस्तु
७। ग्रहग्राहक्रूरक्रकचनिकरैरन्तरभयम्

अम्भः स्वस्ति महीरुहाय भवते सार्द्धं गिरीन्द्रव्रजैः
गण्डूषावसथीकृतस्य जलधेः पाने किमप्ययशः ।
मोदन्तां जलदाः पुनर्वसुमतो मर्य्यादयावर्त्तनां
विश्रामं भजतामशेषजगतां निर्माण खेलो[1] हरिः ॥ ६ ॥

पीयुषेण सुराः श्रियाऽसुररिपुर्मर्यादया मेदिनी
शक्रः कल्पमहीरुहैः कुमुदिनीनाथेन लोकत्रयी[2] ।
येनामी परीतोषिताः सजलधिः कस्याहि[3] मज्जन्मुने-
र्गण्डूषोदरकन्दरे परिलुठन् वाचापि नाश्वासितः ॥ ७ ॥

पयोधेः सर्वस्वं शिरसि कृतवान् यस्य नृपति-
र्यशो यस्य क्षोणी चतुरुदधिसीमावधिरभूत् ।
इदानीं दुर्दैवादुरगवणिजः पाणिपतितो
मणिर्मेषग्रीवा हरिणमुपपन्नो विचरति ॥ ८ ॥

एणाक्षीणां वरकुचतटे चन्दनामोदरम्ये
यस्यैकान्तं विलसितमभून्मौक्तिकानां कलापैः ।
सोऽयं गुञ्जाफलशवलितो दैवयोगादिदानीं
भिल्लीकण्ठे मरकतमणे कामवस्थां गतोऽसि ॥ ९ ॥

आघ्रातं परिचुम्बितं प्रतिमुहुर्लीढं पुनश्चर्वितं
निक्षिप्तं भुवि नीरसेन मनसा तत्र व्यथां मा कृथाः ।
हे माणिक्य तवैतदेव कुशलं यद्वा नरेणामुना[4]-
अन्तःसारनिरीक्षणे व्यसनिना चूर्णीकृतो नाश्मना ॥ १० ॥

विसर्जं मुञ्च त्वं त्यज चपलतामर्णव मना-
गहङ्कारः कोऽयं कतिपयमणिग्रावगुडकैः ।[5]
दृशं मेरौ दद्याः स हि मणिमय स्वर्णरचितो
महामुक्तस्थैर्यामणिभुवनमेतस्त्यगयति ॥ ११ ॥

१। ख. निर्माणखिलो
क. निर्माणशीलो
२। क लोकत्रयं
३। क. कस्यापि
४। मुदा
५। क.ख. दुन्मुञ्चत्य जरतां पिण्डिमनाश्लहङ्कावः
कायं कतिपयमपि ग्रीवागड्डकैः ।

किं तेन हेमगिरिणा रजताद्रिणा वा
तत्र स्थिता हि तरवस्तरवस्तु एव ।
वन्दामहे मलयमेव यदाश्रितानि
साकूटनिम्बकूटजान्यपि चन्दनानि ॥ १२ ॥

दाहे च्छेदे पुनर्दाहे न मे दुःखं कदाचन ।
इदमेव महद्दुःखं गुञ्जया सह तूलनम् ॥ १३ ॥

तपतापेन[1] वज्रमुक्ता[2] तदनु च दावानलेन दग्धाः ।
जलधरशाखिन एते त्वज्जलसेकेन जीवन्ति ॥ १४ ॥

जाने नीरद नीराणि सत्यं कालेन दास्यसि ।
उत्पाटयारोपितः सद्यः कथं जीवत्यसौ द्रुमः ॥ १५ ॥

नद्यः[3] सन्ति पदे पदे बहुविधाः कल्लोललोलाम्भसः
कासाराः सरसीरुहैः सुरभयः संलीनमत्तद्विपाः ।
कूपाः सन्ति गभीरनीररुचिराः किं तैः स्वदेशोदयै-
रेकं नौमि पयोधरं यदुदयस्त्रैलोक्यमुन्मीलति ॥ १६ ॥

निष्पद्मं शिशिरेण धीवरगणैर्निर्मीन निष्कूर्मकं
व्याधैर्निर्विहगं निरम्बु रविणा निर्नालकं दन्तिभिः ।
निःशालूकमकारि शूकरगणैर्नामैकमात्रं सरो-
हे पाथोद परोपकारक पयोद तेन मां पूरय ॥ १७ ॥

एक एव खगो मानी चिरं जीवतु चातकः ।
पिपासितो कामयते[4] याचते वा पुरन्दरम् ॥ १८ ॥

वापी स्वल्पजलाशयो विषमयो न चावगाह्यो ह्रदः
क्षुद्रात्क्षुद्रतरो महाजलनिधिर्गण्डूषमेकं मुनेः ।
गङ्गाद्या सरितः पयोनिधिगताः सत्यक्त एवं मतेः[5] ।
सम्मानी खलु चातको जलमुचामुच्चै पयो वाञ्छति ॥ १९ ॥

---

१ । क. तापातापेन
२ । तप्ता
३ । क. नदः
४ । कामियते
५ । क. मतिः

मदगलितकरीन्द्रै र्निर्गता:[१] कर्ण्णतालै:
सपदि मधुलिहस्ते पद्मिनीनां प्रयाति[२] ।
अभिनवजलदोऽहं त्वं यदा निर्व्यपेक्ष:
क्षणमपि न च जीवेच्चातक: शुष्ककण्ठ: ॥ २० ॥

पानार्थिनो मधुकरो यदि कर्ण्णघातै:
दूरीकृता करिवरेण मदान्धवुद्धया ।
तस्यैव गण्डयुगमण्डन हानिरेषा,
भृङ्गाः पुनर्विकचपद्मवने चरन्ति ॥ २१ ॥

वितर वारिद वारि ददातुरे चिरपिपासितचातकपोतके[३] ।
प्रचलिते मरुति क्षणमन्यथा क्व च भवान् क्व पय: क्व च चातक: ॥ २२ ॥

नम: संसाराय प्रतिदिनमभिव्याप्य सदयं
निदाघान्तेऽवश्यं जलद सलिलं दास्यति पुन: ।
अयं चिन्तायुक्त:[४] प्रतिदिनकरैश्चानर्काशशु:
समन्तादाक्रान्तस्तव जलदकालं न सहते ॥ २३ ॥

धाराधर धरावारिधाराभि: परिपूरिता ।
खगत्रोटीपुटद्रोणी पूरणे कतम: श्रमः ॥ २४ ॥

वर्षति शारदजलदे पतन्ति पयसोस्तु[५]विन्दवो मन्दा: ।
तानपि[६] हरति समीर: तापं वितनोति चातकश्चञ्चु: ॥ २५ ॥

चातकस्त्रिचतुरान् पय:कणान् याचते जलधरं पिपासित: ।
सोपि पूरयति विश्वमम्भसा चित्रमत्र महतामुदारता ॥ २६ ॥

कतिपय दिवस स्थायी पुरो दुरोन्नतो भविता ।
तटिनीतट द्रुमपातात् पातकमेकं चिरस्थायी ॥ २७ ॥

---

१ । ख. निर्धूप:
२ । पद्मिनीं सप्रयाति
३ । क. याचके
४ । ख. चिन्तादित्य:
५ । पतन्ति पयसां तु
६ । तदपि

यस्या: पयसि गभीरे मददलिना दन्तिनो मग्ना: ।
शिव शिव तोयमिदानीं डिम्भैरिव वोक्ष्यते[1] यमुना ॥ २८ ॥

शैत्यं नामगुणस्तवैव तदनु स्वाभाविकी स्वच्छता
किं कुर्म:[2] शुचितां ब्रजन्त्यशुचय: स्पर्शेन यस्या:परे ।
किंचात: परमस्तुते स्तुतिपदं यज्जीविनां जीवनं
त्वं चेन्नीचपथेन गच्छसि पय: कस्त्वां निरोद्धुं क्षम: ॥ २९ ॥

तापो नापगतस्तृषा न च कृशा धूली न धौता तनो-
र्नस्वच्छन्दमकारि कन्दकवल: का नाम केली कथा ।
दूरान्मुक्तकरेण हन्ति करिणा स्पृष्टा न सा पद्मिनी-
प्रारब्धो मधुपैरकारणमहो हुंकारकोलाहल: ॥ ३० ॥

गाङ्गमम्बु शितमम्बुकज्वलं [illegible] तु मज्जत: ।
राजहंस तव सैव शुभ्रता [illegible] चीयते ॥ ३१ ॥

कस्त्वं लोहित लोहितास्य चर[illegible] मानसात्
किं तत्रास्ति सुवर्णपङ्कजवना[illegible]सन्निभम् ।
मुक्तागर्भित शुक्तिशङ्खनिचयैर्वैडुर्यरोह: क्वचित्
शम्बूका: किमु सन्ति नेति च वकैराकर्ण्य हाहाकृतम् ॥ ३२ ॥

क्षीरं वारि न चिन्तितं न गणिता: क्रूराश्च नक्रादय:
चञ्चद्वीचिकदम्बडम्बरभरत्रासोऽपि दूरीकृत: ।
मध्ये वारिधिमत्सरङ्क भवता झम्पकृतोऽयं वृथा
संपत्ति: शफराजितं विपदिह प्राणप्रयाणावधि ॥ ३३ ॥

मत्सरङ्क निरातङ्कं मज्जसि क्षीरवारिधौ ।
अथवा जाठरकाकुराकुलो कुरुते न किम् ॥ ३४ ॥

वसन्ति पुष्पिता: सर्वे त्वामासाद्य नवद्रुमा: ।
अहो दैवगति: क्रूरा प्रलूनं बदरीवनम् ॥ ३५ ॥

---

१ । क. विक्षितो   २ । क. ब्रूम

श्रीमद् वसन्त भवदभ्युदयेन वृक्षाः
के वापि पुष्पफलपल्लवशालिन स्युः ।
अस्माकमल्प तपसां वदरीतरूणां
भ्रष्टं फलं चिरशिखापटलं च लूनम् ॥ ३६ ॥

अतीताः पन्थानो हिमशिखरि कैलासविषमाः
समारूढो मेरुस्तदुपरि च दृष्टः सुरतरुः ।
कृतं यत्कर्त्तव्यं किमपरमतः स्वस्ति भवते-
विघातस्त्वत्पाणौ मम तु सकलं पौरुषमपि ॥ ३७ ॥

अपारः पाथोधिः पुलिनपदवी योजनशतं
निरालम्वो मार्गो वियति परिशून्या दशदिशः ।
अये सोऽयं काकः कति कति पदान्येव गगने
मुहुर्भ्रामं भ्रामं पतति गुणवृक्षे पुनरपि । ३८ ॥

एणीश्रेणी शशकनिकरः शल्लकीनां समूहः-
केकिव्यूहो वसति नितरां यत्र कुत्रापि कुञ्जे ।
कोऽयं धन्यः कथय सुकृती पादपोऽभ्रं लिहस्तो-
यस्य च्छायामयमनुसरत्यातपार्त्तः करीन्द्रः ॥ ३९ ॥

किं जातोऽसि चतुष्पथे घनतरुच्छन्नोऽसि[१] किं च्छायया-
च्छन्नश्चेत्फलितोऽसि किं फलभरैर्नम्रोऽसि कस्मात्पुनः ।
हे सद्वृक्ष सहस्व संप्रति तथा शाखा शतांदोलनं
क्षोभोन्मोलन भञ्जनानि जनितैः स्वैरेव दुश्चेष्टितैः ॥ ४० ॥

नतादृक्कर्पूरे नहि मलयजे नो मृगमदे
फले वा पुष्पे वा त्वयि वसति यादृक् परिमलः ।
परं त्वेको दोषः फलपरिणतौ चूत नितरां-
पिके वा काके वा गुरुलघुविशेषो न भजसि ॥ ४१ ॥

---

१ । छादोऽसि

यावत्फलोदयमभूत्सहकारजात-
स्तावच्च कण्टकशतैः परिवेष्टितोऽसि ।
छायापि तेन सुलभा फलमस्तु दूरे
त्वं निष्फलोऽसि वदरीसुखसेवनीया ॥ ४२ ॥

दिङ्मण्डलं परिमलैः सुरभीकरोषि
सौन्दर्यमावहसि लोचनलोभनीयम् ।
हं हो रसालफलवर्य तथापि दूरे-
यद्ग्रन्थिलं सुकठिनं हृदयं विधत्से ।। ४३ ॥

येऽमी ते वकुलोद्गमादनुदिनं त्वामाश्रिताः षट्पदाः
ते तिष्ठन्ति फलोदये बहिरहो दृष्ट्वा न सभाषते ।
ये कीटास्तवदृक्पथं न च गतास्ते त्वत्फलाभ्यन्तरे-
धिक् त्वां चूततरो परापरपरिज्ञानानभिरज्ञो भवान् ॥ ४४ ॥

भज बहुतरक्रूरं स्पर्शं बहिस्त्वच संभवं
स्खलय[1] च सखे कामं तमुग्रकण्टक सन्ततिम् ।
सपदि विगततृप्तिं पुंसामतर्कित संभवा-
पनस भवतो जानाभ्यन्तर्गतश्च माधुरीम् ॥ ४५ ॥

उच्चैरेष तरुः फलं हि पृथुलं दृष्टैव हृष्टः शुकः
शालेरास्यगतां[2] विहाय कणिकां तन्नारिकेलं गतः ।
तत्रारुह्य वुभुक्षितेन मनसा यत्ने कृते भेदने
आशा तत्र न केवलं विगलिता चञ्चुर्गता चूर्णताम् ॥ ४६ ॥

पदाब्जेनाशोको वकुलविटपोवक्त्र-सुरया-
स्तनाभ्यां संश्लिष्टो विकसति सचाप[3] कुरुवकः ।
तदा पादस्पृष्टे मुखमधुनि सिक्ते तरुवरः[4]
स्तनाभ्यां सश्लिष्टो न खलु कुसुमं पिप्पलतरुम् ॥ ४७ ॥

१। मलय
२। क. राशिगतां
३। स चायं
४। ख. तरुवकः

छायाभिः प्रथमं ततस्तु कुसुमैः पत्रैः फलैः स्वादुभि-
रुच्चैरेष तरुः सदैव पथिकैः श्रान्तैः समाश्रियते ।
को जानाति यदस्य कोटरगतः प्रत्यग्रहालाहल-
ज्वालाजालकरालकालफणक[1]कृष्णाफणो वर्त्तते ॥ ४८ ॥

नात्र व्याधशराः पतन्ति परितो नैवात्र दावानलो
नैवो बाणतमोतिरस्ति[2] चपला नैवाथवा वागुराः ।
इत्यालोच्य कुरङ्गकेर्लिविहितो नक्षत्रराजाश्रयः
को जानाति विधिर्विधास्यति पुनः स्वर्भानुजातव्रणम्[3] ॥ ४९ ॥

उत्तुङ्गैस्तरुभिः किमेभिरफलैराकाशविस्पर्द्धिभिः
धन्योऽसौ नितरां सुशीरविटपो नद्यास्तटे तिष्ठति ।
एवं यः कृतबद्धिरुद्धतजले व्यालोलवीचिवशा-
न्मज्जन्तं जनमुद्धरामि सह वा तेनैव मज्जाम्यहम् ॥ ५० ॥

श्रीखण्डे परिखण्डिते सुरतरौ याते च पातुं वने-
निःसारे घनसारशाखि निमिलद्भृङ्गे लवङ्गे द्रुमे ।
सानन्दं वत भूय ते तृणतरुः सर्वोपदुष्टादसि
त्वं गच्छादव एकवित्य विरतं हर्षोत्तरैर्नागरैः ॥ ५१ ॥

अपसर मधुकर दूरं परिमलबहुले केतकीकुसुमे ।
इह नहि मधुलवलाभो भवति परं धूलिधूसरं बदनम् ॥ ५२ ॥

दृष्टयापीतो भवदलिरसौ लेखपद्मं विशालं
रूपं वर्णं किमिति किमिति व्याहरन् निष्पपात ।
गन्धो नासीत् न च मधुरता नास्ति वै सौकुमार्यो
घूर्णन् घूर्णन्नवनतमुखो व्रीडया निर्जगाम ॥ ५३ ॥

१। क. फलक
२। ख. रत्रि
३। क. दन्तव्रणम्

श्रीहस्तन्यस्तलीलाकमलगतगजग्रामणीगण्डसीमा
निःसीमानन्ददान[1]प्रभवमृतनदीपूरपूर्णप्रमोदाः ।
दृग्भङ्गी नैव भङ्गी विलसति वकुले नर्मचूते न सूते
पुन्नागे नैव रागं कलयति किमयं वासके वासकेलिम् ॥ ५४ ॥

नन्दजन्मा मधुपः सुरतरुकुसुमेषु पीत मकरन्दः ।
दैवादवनिमुपेतः कूटजकुसुमे समीहते वृत्तिम् ॥ ५५ ॥

अपिदलन्मुकुले[2] वकुले यया पदमदायि कदापि न हेलया ।
अहह सा सहसा बिधुरे विधौ मधुकरी वदरी मनुवर्त्तते ॥ ५६ ॥

अमी शब्दायन्ते मधुरमधुरं षट्पदगणाः
घनायन्ते पद्मा प्रतिदिनममूषां सुमनसाम् ।
तथाप्येतद्गानं प्रियसखकुहूकण्ठ भवतो
वसन्ते सन्तापं वहति सह तेनाम्बुज मनः ॥ ५७ ॥

कुहूमात्रो मन्त्रः किमुत कृतिनां तीर्थतिलके
त्वया जप्तो नून परभृतविशुद्धेन मनसा ।
यदज्ञानं मान त्यजति वनिता मोद्यति सुखा-
मृतोऽनङ्गो जीवत्यहह विरही मूर्च्छति मुहुः ॥ ५८ ॥

अयि वनप्रिय विस्मृत एव किं वलिभुजो विघसो भवतोधुना ।
यदधुनैव कुहूरिति विद्यया न पतितश्चरणौ घरणौ तव ॥ ५९ ॥

बाले वालमृणालकोमलकरे कान्तस्य संप्रार्थिनी-
काकस्यास्य विवेकशून्यमनसो मा देहि मुग्धे वलिम् ।
भ्रान्त्या यः सुतवत्सलं पिकसुतं पुष्णाति यत्नैरपि[3]
सोऽयं मानसमागमः कथमहो ज्ञातुं समर्थः सुखी ॥ ६० ॥

१ । ख. निःसामास्यान्दिदान
२ । क. अपिदलन्मुकुले
ख. न्मुकुले
३ । ख. यत्नेरपि

किं केकीव शिखण्डिमण्डिततनुः किं कोत्खपाठकः
किं वा हंस इवाङ्गना गुरुगतिः किं सारिकासुस्वरः ।
किं वा चन्द्रशकुन्त पावकभव कर्णामृतं स्यन्दते
कोकः केन गुणेन काञ्चनमये संचारितः पञ्जरे ॥ ६१ ॥

एकः कपोतपोतः शतशः श्येनाः क्षुधानुधावन्ति ।
अम्बरमावृतिशून्यं शिव शिव शरणं विधे करुणा ॥ ६२ ॥

कुग्रामेषु जरत्कुलीरकवल[1]ग्रासोल्लसन्मानसा-
फेत्कारैर्निशि फेरवास्तनुभृतां तन्वन्ति कर्णज्वरम् ।
माद्यत्कुञ्जरकुम्भकुट्टदलनव्यापारपारङ्गम
पारीन्द्रः पुनरेष मुद्रितमुखः कुत्रापि निद्रायते ॥ ६३ ॥

गच्छ शूकर भद्रं ते ब्रूहि सिंहो मयाजितः ।
पण्डितास्तत्र जानन्ति सिंहशूकरयोर्बलम् ॥ ६४ ॥

एकोऽहमसहायोऽहं कृशोहमपरिच्छदः ।
शुकोप्येवंविधा चिन्ता मृगेन्द्रस्य न विद्यते ॥ ६५ ॥

अरे जम्बूक त्वं मृगपतिरहं किन्तु पदवी
समानीयस्तत्रोरसयसि किमित्थं चपलताम् ।
असौ खण्डाभोगस्थगित-मदलेखाविलुलित
द्विरेफ-प्रोद्गीत द्विरददलनो भेद विभवः ॥ ६६ ॥

मृगवञ्चक मृगपोतान् वञ्चय वञ्चनेन ते रतिः ।
केशरी किशोरकैः सह खुरलीखेलास्तवैव निधनाय ॥ ६७ ॥

एकेन किंकरवरेण विनिर्गतेन विन्ध्यस्य मत्तगजयूथशताकुलस्य
तस्यापि गुञ्ज[2] दलिपुञ्ज निपीयमानदानाम्भसः
करिपते वद हीयते किम् ॥ ६८ ॥

---

१ । ख. कुलारकवल

२ । ख. कुञ्ज

सुर: क्षोभ कीड़ा दरदकमलं मर्दय मुनीन्
तथाशुण्डाघातै: प्रहर मधुपान् गण्डलुलितान् ।
यदा सारङ्गाक्षी[1] कुचकठिनकुम्भस्तनतटे
मृग क्रीडां धत्ते क्व पुनरयमाडम्बरभर: ॥ ६९ ॥

कुतो पयसि तापेन करप्रसारितकरिणा ।
सोपि न लिप्त: पयसा लाघवमात्मापरं नीत: ॥ ७० ॥

चिन्ता च मावहति किं गजयूथनाथ
योगीव योगविनिमीलितनेत्रयुग्म: ।
पिण्डं गृहाण पिब वारि यदोपनीतं
दैवाद्भवन्ति विपद: खलु संपदो वा ॥ ७१ ॥

नो खिद्ये दृढबन्धनाय तमिदं नैवाङ्कुशोद्‌घाटनात्
यन्त्रारोहणताडनात् परिभवं दैवान्यदेशागमात् ।
चिन्ता मे जनयन्ति चेतसि कथां श्रुत्वा स्वयूथं वने
सिंहत्रासित भीरु भीरुकलभा यास्यन्ति कस्याश्रयम् ॥ ७२ ॥

तासां दृष्टया नयनसुषमा वङ्गवीराङ्गनानां
राष्ट्रत्याग परमकृतिभि: कृष्णसारैरकारि ।
तासामेव स्तनभरजिता कुम्भिका: सन्ति मत्ता:
प्रायो मूर्ख: परिभवविधौ नाभिमानं तनोति ॥ ७३ ॥

स्थलीनां दग्धानमुपरि मृगतृष्णामनुसरन्
तृषाभि: सारङ्गो न च विरमति क्षीणहृदय: ।
अजानन् तत्तत्त्वं न च मृगयतेऽप्यन्यसरसी-
मभूमौ प्रत्याशा न च फलति विघ्नं च कुरुते ॥ ७४ ॥

---

१ । क.ख. तत्कुरङ्गाक्षी

रज्वा विष: प्रवितताां सलिलं विषाक्त-
ख्याता महीभृतभुजा ज्वलिता वनान्ता: ।
व्याघा: पदान्यनुसरन्ति गृहीतपाशा:
किं देशमाश्रयतु डिम्भवती कुरङ्गी ॥ ७५ ॥

अग्रे व्याधाः करधृतशरा: पार्श्वतो जालमाला
पृष्ठे वह्निर्दहति विपिनं संनिधौ सारमेया: ।
एणीगर्भादलसगमना बालका: क्रोडलीना:
प्रत्यासन्ने चकितहरिणी किं करोमि क्व यामि ॥ ७६ ॥

अयि कुरङ्ग तुरङ्गम विक्रमे त्यज वनं जवनं गमनं कुरु ।
इह वने हि वनेचर नायिका: सुरभिलाहितलोलितसायका: ॥ ७७ ॥

आस्वाद्यं तृणमस्ति सन्ति रुचिरा: क्षोणीरुहां पल्लवां
सौहित्याशयजं नवं भज भृशं मातेव मन्दस्थिता ।
तं बाह्यादपि पुष्पितावधिकृतामुच्चार्य संभाषसे
सैषाच्छाग निरागसोऽपि भवतो दीर्घायुषो द्वेषिणी ॥ ७८ ॥

अयं वाणी गन्धो मम कमलसाक्षी मधुकरं
सुरश्रेणी चैते हृदपि जडजातिषु विपुल: ।
सुदीशानिर्वाणो हरिणहृतचेतो हृतरसो
विधत्ते सिद्धिं किं भणतु तव चित्तस्य हरणे ॥ ७९ ॥

निजकरनिकरसमृद्ध्या धवलय भूवनानि पार्वण शशाङ्क ।
हन्ति हन्त न सहते हतविधिरिह सुस्थितं कमलम् ॥ ८० ॥

उभौ पक्षौ शुक्लौ वियति भुवि चावारितगति:[१]
सदा मौनं भुंक्ते वसति सकलस्थाणु शिरसि ।
वके चन्द्रे[२] सर्वो गुणसमुदय: कश्चिदधिको-
गुणा: स्थाने मान्या: नरवर न तु स्थानरहिता: ॥ ८१ ॥

१। क. वारिदगति

२। ख. वकेचान्द्रि

मातर्मा भज कालकूटभगिनी स्वप्नेऽपि पद्मालये
व्याधिभूय कदर्थयन्ति बहुशो लोकान्विकारास्तव ।
चक्षुर्नैव निरीक्षते स्वविषयं गृह्णाति नैव श्रुतिः-
प्राणा एव वरं प्रयान्ति न पुनर्नियान्ति वाचो मुखात् ॥ ८२ ॥

अपूर्वरसनाव्याली खलाननविलेशया ।
स्पृशत्यन्यस्य कर्णं वै हरत्यन्यस्य जीवितम् ॥ ८३ ॥

मास्तु फणासंरम्भो मा सन्तु तवोग्रविषमुखे दन्ताः ।
मास्तु तव गर्जितमहो दर्शनं रचतां महीभोत्यै ॥ ८४ ॥

भेको धावति तृष्णया प्रतिदिशं क्रुद्धः पतङ्गं प्रति
भेकं धावति कालकूटविषमः सर्पो भुजङ्गं शिखी ।
तं चाखेटक एष धावति मुदा व्याघ्रस्तथा खेटक-
मित्यन्योऽन्य विधाय हृष्टमनसः पश्यन्ति नात्मक्षयम् ॥ ८५ ॥

भ्रष्टं जन्मभुवस्ततो निपतितं हस्ते वनावासिनां
विक्रेतुं तुलितं ततोऽपि लवशः कृत्वा प्रकृष्टं ततः ।
एवं दुष्कृतजन्मनिर्मितवशात् कष्टं गतं चन्दनं
वर्द्धन्ते मनुजां विपद्यपि सतां केनादरस्त्यज्यते ॥ ८६ ॥

मलयज मा वह खेदं भेदनघर्षणसम्भवैर्दुःखैः ।
निजगुणगर्जसंतर्पणवैरिणि विधि वर्त्तते नित्यम् ॥ ८७ ॥

शुद्धो वा मलिनोऽस्तु वा मृगमदः किं तावदेतावता
किं तस्यानवधिश्चमत्कृतिविधिः सौरभ्यमेकं वरम् ।
येनालङ्करणक्षणे करतले भाले कपोले गले
दोर्मूले कुचमण्डले च कुरुते सङ्गं कुरङ्गीदृशः ॥ ८८ ॥

चन्दनागुरुकाश्मीरचन्द्रकस्तूरीकासमम् ।
ये कुर्वन्ति गुणाभिज्ञास्तेभ्योऽस्त्वञ्जलिसन्ततिः ॥ ८९ ॥

मृगमद मा कुरु गर्वं परिमलमात्रेण मत्तोऽसि ।
परिमलतायां निर्मलं किमपि पुनः सुकुमार्यतामन्यत् ॥ ९० ॥

वयं बाल्ये बालान् रमयसि युवानः परिणतौ
भजामः कामेषु गुणि विगुणिनो यौवनवताम् ।
तयारब्धं जन्म क्षणयसि विधि व्यर्थमधुना-
नना श्रोत्रे पुत्रो क्वचिदपि सतो लाञ्छनमभूत् ॥ ९१ ॥

हे हेमकार परदुःख विचारमूढ
किं मां भृशं दहति वारशतानि वह्नौ ।
आताडिते मयि च याति गुणातिरेकं
लाभस्तवैव भवने किल भस्मपातः ॥ ९२ ॥

नद्याम्भोवरलीलया कलुषितं दृष्ट्वा स्वपद्माकरं
हंसो व्याकुलमानसा सरभसं यातः स्वयं मानसम्[१] ।
मध्ये मार्गमसौ किरातशिशुना बध्याकृतः पञ्जरे
दूरे तिष्ठतु नाम निर्मलपयोहंसः कथं जीवतु ॥ ९३ ॥

येनानेकसरोजकुन्दविपिने पीतं मधु स्वेच्छया
लीनं चूतकदम्बचम्पकवने येन प्रमोदान्मुहुः ।
मल्ली जातीलवङ्गकेशरवने सम्प्रेरितो वासयन्[२]
सोऽयं दैव विडम्बितो मधुकर शेफालिमालिङ्गति ॥ ९४ ॥

दीनं परित्यज्य धनैर्धनेशो धनेश्वरानेव कृतार्थयन्ति ।
नद्यः परित्यज्य कृषिप्रदेशमम्भो दुरम्भोनिधिमध्यलीनाः ॥ ९५ ॥

आच्छन्नं सकलं नभस्थलमिदं मग्नस्थितो भानुमान्
विद्युत्पुञ्ज विजृम्भणात्सचकितं नीपं ततो जन्तवः ।
आसां गर्जनपूरणमुदिरतो शापेयमाडम्बरो
दृष्टिश्चैव जया च चातकशिशुं कण्ठोऽपि नाविस्तृता ॥ ९६ ॥

---

१ । मानसः   २ । वासरान्

संतप्तायसि संस्थितेषु पयसो नामापि न श्रूयते
मुक्ताकारतया तदेव नलिनीपत्रस्थितं दृश्यते ।
अन्तः सागर शुक्तिगर्भपतितं तन्मौक्तिकं जायते
प्रायेणाधममध्यमोत्तमगुणः संसर्गतो जायते ॥ ९७ ॥

जातस्तन्यं न जग्राह कण्ठीरवकिशोरकः ।
चक्षु व्यापारयमास कुञ्जे कुञ्जरशालिनी ॥ ९८ ।

कष्टं किमत्र करवै विधिवैपरित्ये
शैवालजालकवलाः किल राजहंसाः ।
अङ्गारपुञ्जमलिना अपि वै द्विरेफा
फुल्लारविन्दमकरन्दभुजो वभूवुः ॥ ९९ ॥

अम्भोजनीवननिवासविलासमेव
हंसस्य हन्ति नितरां कुपितो विधाता ।
नत्वस्य दुग्ध जलभेदविधौ प्रसिद्धां
वैदग्ध्य कीर्तिमपहर्तुं मसौ समर्थः ॥ १०० ॥

इतिश्रीभुवनानन्दकविराजेश्वरश्रीमन्श्रीवरचूडामणि-
विरचिते अन्यापदेशश्लोकशतकं समाप्तम् ।

नारायणशतकम्

नारायणशतकम्

मङ्गलाचरणम् —

स्वं चिद्रत्नं चिरत्नं यदि समुदयते नष्टमन्वेष्टुमिच्छा
श्रेयः पात्रे तदा स्वे हृदि मिलदमलस्नेहपूरस्य पूर्णे ।
आसाद्य द्योतमानं भृशमकृशदशां सहृतांहः पतङ्गं
दध्या दध्यात्मदीपं दलिततमतमस्तोममीशस्य धामः ॥ १ ॥

पादयोः वर्णनम् —

हित्वोरः पीठपद्मं तदितरललनालभ्यवाल्लभ्यसीमां
हस्ताभ्यां विभ्रमाब्जे अपि सुभगतमे किंच संसारचारुम्[1] ।
स्नेहार्द्धि प्रस्नुवानामपि वनजवनीमादरादूरुयुग्मे
न्यस्याम्भाजालया यत्परिचरति हरेस्तत्स्मरेत्पादपद्मम् ॥ २ ॥

बुद्ध्वा वैधात्र[2]लोकावधि विविधवधूदुर्द्दं तोर्गह्यं गर्भा
बीभत्सन्ते महान्तः कुललितललनावक्त्रलालामलेभ्यः ।
तस्य ध्यातव्यमद्धामृतरसमधुनः पादपद्मद्वयस्य
व्यक्तस्याम्नायमौलावमलमनुभवात्स्वप्रकाशस्य यस्य ॥ ३ ॥

नाभ्यम्भोजं निजावेशनमद उदरस्थास्तु विश्वेक्षणाय
द्वारं वेधा हरः संहरणमयदुरन्ताधिकारस्य मूलम् ।
शूलं पूर्पां जसास्याः प्रतिकृतमतुलां मुक्त्यधिकारमुद्रां
मुक्त्वा यां हस्तपद्मे नमति भजतु तां पद्द्वयीमद्वयस्य ॥ ४ ॥

त्रातुं तापत्रयार्त्तान् स्वयमयमुदकीभूय धर्मंद्रवीति
व्यक्तो याभ्यां निधाङ्कं परिचरति सदा कामदा कामसूर्यौ ।
व्यज्योद्‌र्ध्वे रेखिके द्वे व्यभजदिव विभुर्यंच्चतुर्वर्गसीमाः
पादौ निर्वाणहेतोः कलिकलुषभिदौ चिन्तयोपाददीत ॥ ५ ॥

---

१ । संचार चारुम् २ । वैधात्र

जंघयोः वर्णनम् —

जंघे वृत्तानुपूर्वे अमृत[1]रसमिव स्वे किरन्ती करेण
क्षिप्त्वा लीलारविन्दं परुषतरमिव श्रीः सुखस्पर्शसीम्ना ।
शर्मान्यद्विस्मरन्ति परिमृशति शनैर्ये भृशं भीतभीता
ते सान्द्रानन्दथुः संस्मरतु मुनिजनो जन्ममृत्यूजिहासुः ॥ ६ ॥

जंघाकाण्डः क्षणार्द्धविगणितगमनाभोग[2]जघालभावो
भाव्यो वेदेन जंघाकरिक इति विनाप्यंघ्रिणा श्लाघितस्य ।
दुर्लंघ्यं योगिसंघैर्विधिपदमधिरुह्य च्युतं यं स्मरन्तः
संसारप्रान्तरं दुस्तरमपि तरितुं जांघिकत्वं भजन्ते ॥ ७ ॥

जानुयुग्मस्य वर्णनम् —

ध्यायेल्लावण्यलक्ष्मीमणिमयमुकुरम्मन्ययोर्जानुनोस्त-
द्युग्मं मंजीरताराारुणमणिकिरणैः कुंकुमैः पंकिलाङ्कम् ।
दीर्णस्यारोप्य तत्र त्रिदशरिपुपतेर्लिप्तमद्यापि रक्तं-
मंत्वा यन्मार्ष्टुमाप्ताः करजकरजलैः क्षालयन्तो भुजान्ताः ॥ ८ ॥

आजानाजानुबाहोः कुचकलशयुजा स्पर्द्धमानं रमाया
वृत्तं काठिन्यधामामलरुचिरुचिरं चिन्तयेद्रूपर्वं ।
नित्यं हस्तैश्चतुर्भिः सुचिरसु[3]चतुरैर्यत्स्वतन्त्रोऽपि शील-
न्वाकचिन्तागोचरोऽसौ चिरमथविषयं नान्यमादातुमिष्टे ॥ ९ ॥

ऊर्वोः वर्णनम् —

रुग्णक्लेशाटवीकं रिपुविसरसरः क्षोभिवेतण्डशुण्डा-
दण्डाभं शक्थिकाण्डं कलयतु मनसा पुण्डरीकेक्षणस्य ।
वाहुः संवाहयन्त्या जलनिधिदुहितुर्यत्र गांगेयगौरो
स्वर्गं गङ्गाम्भोजिनीव स्फुरति विकसता पाणिपाथोरुहेण ॥ १० ॥

१। पूर्वेह्यमृत   २। गगनाभोग   ३। शुचिरस

पंचेषोः स्वं जिगीषोर्मदमनकृते यस्य लावण्यलेशा-
दुर्वश्यासीद्द्युवेश्याभरणमुभयथाक्षिप्तरम्भोरुलक्ष्मीः ।
लक्ष्मीर्वश्येषु पुत्रेष्विव रचितरतिर्यत्प्रसूतेष्ववश्यं
ध्यायेन्नारायणारोरमरततित[1]तपोविघ्नवर्गार्गलायाः ॥ ११ ॥

स्थूलत्वाद्योगयोग्याभूदजतनुगृहस्थूणसौभाग्ययोग्यं
ध्यायेदस्योरुकाण्डं निगमनिभमहाशाखिशाखाप्रकाण्डम्[2] ।
यत्र व्यायच्छमाना मुनिहृदयभटा वर्द्धमानप्रभावाः
प्रायेण प्रौढकामाद्यरिचयविजये सांयुगिना भवन्ति ॥ १२ ॥

जघनसिंहासनस्य वर्णनम् —

मध्ये लावण्यपूरं घनजघनतटछद्मना पद्मनाभ-
स्योच्चैरुद्भासमानं पुलिनममलिनं चिन्त्यतां चक्रचारु ।
यस्मिन्विश्रम्य सम्यङ्कृतिरतिचतुरा पारिकांक्षीश्वराणां
पारं संसारसिन्धोः करकमलपरिप्राप्तकल्पं विवेद ॥ १३ ॥

सारं सन्नाभिशोभं द्युमणिगणलसत्तेजसा भ्राजमानं
श्रीकान्तस्यान्तरङ्गं जघनमिति मतं चक्रमन्यद्विचिन्त्यम् ।
धारा सौदर्शनी सा जरठरिपुघटादुःसहा यत्सहाया
ग्रीवाग्राण्यच्छिदार्यै भिदुरमदभिदि प्राभवत्कैटभीये ॥ १४ ॥

सज्जं सिंहासनं तज्जघनमनुमनः शान्तसाम्राज्यसुस्थं
स्थाप्यं यस्योपरिष्ठाल्लसति सिततमं स्पष्टरोमालिदण्डम् ।
श्रीवत्सच्छत्रमारादपि मणिरसनाहारिहीराश्मरश्मि-
श्रेणिः प्रेङ्क्षन्मराली विसृमरसुषमोड्डामरा चामराली ॥ १५ ॥

---

१ । मरकृत   २ । प्रकाण्डः

मध्यभागवर्णनम् —

मध्यं चामुष्य काञ्चीमणिगणकिरणस्पष्टगम्भीरनाभी-
शोभं तद्गर्त्तगर्भोत्थितशितिभुजगी भ्रान्तिभृल्लोमलेखम्[1] ।
कालिन्दीभङ्गभङ्गी प्रबलवलिकुलासन्नराजीवराजी
पांशुक्तूपांशुलत्विड्वसननिवसितं चिन्तनीयं तनीयः ॥ १६ ॥

पीताम्बरवर्णनम् —

स्फीतं पीताम्बरस्याम्बरमपि मनसा संस्तवीता[2]स्तसाम्यं
यत्तेजः पीतभावाद्दितरकनकरुग्वस्तुनः पीतनाम ।
यस्याभ्यर्णेसुवर्णक्षितिधरशिखरक्षेपदक्षे समित्यां
वेपेते म्लान्युपेते वत पतगपतेस्त्वत्स्नुनो किं पतत्रे ॥ १७ ॥

जम्बूजाम्बुस्रवन्ती तटकनककलत्पङ्कशङ्कां दधानं
सिद्धानां चेतसंशं वसनमनुसरेद्यत्सकाशे चकास्ति ।
काञ्चीमाणिक्यसौघो जघननिहतयोः प्राङ्मघोः कैटभस्य
प्रायस्तादृक् शिरो जाम्बवयुगलगलल्लोहिताम्बु प्रवाहः ॥ १८ ॥

विस्पष्टं तद्वपुष्यावरणमनुगुणं लीढनीलाभ्रलीले
विक्षेपं चामरीचामरमृदुपवनेनात्मनाप्याददाने ।
स्वध्यातृणां नृणां तद्द्वयमपनुदतो जीवभावे निदानं
विद्युद्विद्योतहृद्ये हृदि बहतु हरेरन्तरीयोत्तरीये ॥ १९ ॥

नाभिह्रदस्य वर्णनम् —

उन्मीलल्लोमलेखा मृदुल नवलतामूलबद्धालवालं
धातुः सिद्धादिमस्यासुनियमनविलं मूलपद्मालयस्य ।
संक्षिप्तानां स्वकुक्षौ किल लयसमये पिष्टपानां प्रवेश-
द्वारं नाभौं गभीरां भुवनभयभिदश्चिन्तयेश्चेतसोऽन्तः ॥ २० ॥

---

१ । भृद्रोमलेखं   २ । संस्तुवीता

घत्तां चित्तेऽस्य नाभीहृदमिति[१] हृदयाह्लादनं यत्र पुण्यैः
स्नाता लावण्यतोयैर्भजति मुनिमतिः पूततां यन्निगूढम् ।
स्रष्टुश्चावेशनं सन्मधुपजनमनोरञ्जनायैव गञ्जां
कञ्जं रोमालिमालानुसरति मधुनः सौरभे बद्धबुद्धिः ॥ २१ ॥

मीनैः स्वान्तर्निलीनैर्मुनिहृदयमयैः श्लाघ्यगम्भीरिमश्री-
र्भाव्या कीर्तिप्रसूनैः सुरभिरभिनवैरब्जनाभस्य नाभिः ।
रोमाली कालियोऽसौ भजति गतिभिदः सौरभेः[२] शापपाशा-
द्दुःसर्प[३] सर्पहन्त्रा ह्रदमवकलयन्त्या कलिन्दात्मजायाः ॥ २२ ॥

रोमावली वर्णनम् —

संसारक्षारवारांनिधितरणविधौ बद्धरामालिलीला
रोमाली रुष्टियष्टिर्घनवृजिनवनीलावनी भावनीया ।
पश्यामः श्यामसूत्रं निहितमिव समं भूमिसीमाविभागं
कर्तुं भर्तुः शरीरे किल कलहजुषा यां कलत्रद्वयेन ॥ २३ ॥

नाभ्याः सरोजनाभ्या विलसदिव बहिर्भूय गर्भाज्जनन्या
बालत्वान्नीलरोमावलिनिभनिभृततन्नभोऽन्तर्निमाल्यम्[४] ।
जाने यस्यौचिती सा कविभिरभिमता श्यामता खड्गलेखो-
पक्षं[५] सद्यः प्रसूताभंकभृश[६]शिशुतोपक्रमं क्षामता च ॥ २४ ॥

नाभीकूपे दिदृक्षाकुतुकनिपतिते[७] श्रीदृशावुज्जिहीर्षोः
सज्जां रज्जुं स्मरस्य भ्रमरमयगुणं भ्रूधनुर्योगयोग्यम् ।
भ्रष्टां कण्ठोपकण्ठात्कमलजनिहितां नीलनालीकमालां
काञ्ची सक्ताश्मरश्मि स्मरतु मधुजितो राजितां रोमराजिम् ॥ २५ ॥

---

१ । नाभीहृदमति   २ । सौभरेः   ३ । शाऽन्दुः सर्पं
४ । निमाल्यः   ५ । पज्ञः   ६ । भंकईव
७ । दिदृक्षातिकुतुकपतिते

वक्षोवर्णनम् —

वक्षोघोक्षोभदक्षं नगरिपुनगरीनागरीणां गरीयः
सौन्दर्य्योद्गारि हृद्यं स्वहृदि भगवतो भावयेद्भक्तियुक्तः ।
विद्युल्लोलापि यस्मिन् सलिलघनघनश्यामले प्रेमवंश्या
पश्याप्तस्थेमसीमा कषदृषदि लसद्धे[1]मलेखेव लक्ष्मीः ॥ २६ ॥

श्रीवत्साङ्कस्य वत्सं स्मरतु चिरतरं भ्रातरावब्धिपुत्रौ
विभ्रद्यत्नेन रत्ने वरमणि रमणीवर्गयुग्मे[2] प्रधाने ।
लक्ष्मीसम्भोगलक्ष्मस्तनयुगललसत्कुङ्कुमं कौस्तुभोऽस्याः
लज्जालोपाय यस्मिंस्तिरयति तरुणार्कांशुसंकाशभासा ॥ २७ ॥

धौतं लावण्यनीरैः[3] शिशिरमपि रमाश्वाससंशैः समीरैः
सान्द्री भूतेन्द्रनीलैः सपदिमघटितं कुट्टिमं स्निग्धमुग्धम् ।
ध्यातव्यं माधवोरः सुरतरुसुमनः स्रक्स्फुरत्पुष्पतल्पे
यस्मिन्नानन्दनिद्रां भजति मुनिमनो विस्मृताशेषतापम् ॥ २८ ॥

दुर्द्धर्षं वैरिवर्गैर्विततमतिदृढं पुण्डरीकाक्षवक्षो
वीक्षेत ध्यानदृष्ट्याऽमरनगरमहाद्वाररक्षाकवाटम् ।
चित्रं तत्पार्श्वयोस्ता घनमपि घटिता अर्गलादोर्गणाख्या
गर्वेणानर्गलानां[4] समिति दितिभुवां स्वर्गमार्गं दिशन्ति ॥ २९ ॥

उद्यत्प्रद्योतनाभो मणिरुरसि लसन्पद्मनाभस्य भाव्यो
यद्दीप्तिव्याप्तिलुप्ता द्युतिरमरशिरोरत्नखद्योतराशेः ।
किम्वान्यद्दैन्यमागाददहमहदहर्दीपवत्यत्समीपे
जैत्रं नेत्रं स्फुटं धूर्जटिनिटिलतटे शोचनीयस्वरोचिः ॥ ३० ॥

---

१ । विलसद्धे
२ । वर्गयुग्म
३ । लावण्यतोयैः
४ । निर्गलानां

उद्यन्तं भानुमन्तं जननयनमुदे कौस्तुभाह्वां वहन्तं
तद्वक्षो व्योमभाजं भजतु निजहृदा पद्मरागाधिराजम् ।
तेजोजालानि बालातपपटलयता दिङ्मुखालोकहेतो[1]-
र्येन क्षीरोदशायी हरिरधिशयितोऽवोध्यसृक् सिन्धुमध्यम् ॥ ३१ ॥

श्रीविष्णोः कृष्णकान्त्या मरकतहरिणीं स्वर्णवर्णां स्वमूर्ति
भर्त्तुर्वक्षस्थलस्था क्षितिरिति विदती श्रीर्यदन्तः स्फुरन्तीम् ।
रुष्टा तुष्टा च तस्यामरुणरुचि[2]रुषा वर्णसाम्या वृतायां
छव्या नव्यार्कमित्रं मणिरियममला ध्यायतामायतास्थैः ॥ ३२ ॥

श्रीवत्साङ्कवर्णनम् —

अर्केन्द्वक्षस्य वक्षस्यधिगतसुषमं श्यामरोमालिमौली
श्रीवत्सं वत्सलात्मा स्मरतु धवलिमस्मेररोमाङ्कुराङ्कम् ।
यं केलीबालवीरुच्छिरसि विकसितं दोहदस्य प्रदाना-
द्दृशां दर्शं प्रसूनस्तवकमिव नवं मोदते पद्मसद्मा ॥ ३३ ॥

कुर्वत्पाथोद्यमसमयपयः फेनसम्पर्कतर्कं
तादृक् पीताम्बरोरोऽम्बरचरशरदच्छोदभृच्छेदलक्ष्यम् ।
चिन्त्य श्रीवत्सचिह्नं चिरमुरसि कृतं रक्षणाय प्रजानां
जाने श्रीजानिना यद्गुणमतिगुणितं सात्वतैः सत्वसंशम् ॥ ३४ ॥

भावं भावं स्वचेतः कुमुदमुदुदयो[3]दीतसोमावदातो
रोमावर्त्तोऽसुरारेरुरसि चररमा हासहृद्योऽनुमोद्यः ।
लावण्याम्भोनिधौ तद्वपुषि विपुषितोत्फेनिलावर्त्तभूतो
न प्रत्यावर्त्तनाय प्रभवति पतितं यत्र नेत्रं मुनीनाम् ॥ ३५ ॥

१। दिंमुखेत हेतो   २। तस्या मरुचिरुचि   ३। समुदयो

बाहूनां वर्णनम् —

आजानाजानुलम्बाञ्छ्रुतिपथपथिकज्ञानवृद्धावलम्बान्
राहुद्विट् बाहुदण्डान् कलयतु चतुरः क्लृप्तपाषण्डदण्डान् ।
यानुज्झित्वा विवादं विषयविषरसोदन्यया धावितानां
संरोधार्थं गवामाश्रयति यतिजनः सत्त्रिदण्डैकदण्डः ॥ ३६ ॥

कस्तूरीकर्दमं श्रीकुचकलशपरिरम्भसंरम्भलग्नं
मग्नं सान्द्रेन्द्रनीलद्युति जयिनिज[1]रङ्निर्झरे निह्नुवानान् ।
ध्यायेद्दोष्णोऽथ विष्णोर्मधुकरनिकरैर्वर्णगन्धेन दूरा-
दाकृष्टैः सन्निकृष्टैः पुनरनधिगतो हन्त यद्वर्णगन्धः ॥ ३७ ॥

सानन्दं मन्दराद्रेः क्षितियुवतिकुचोत्तुङ्गमालिङ्ग्य शृङ्गं
नानाधात्वङ्गरागच्छुरण[2]शबलिताः शूरशृङ्गारिवेशम् ।
रोमाञ्चैर्निर्विशेषं व्यदधुरुदधिजोद्वाहकाले पुरा ये
तान्भूषाभोगभाजो भुजगशयभुजान्भावनाभिभजेत ॥ ३८ ॥

निष्कम्पं कैटभस्याप्यतिविकटभुजान्वज्रगाढप्रहारान्
सोढारो भूयसोऽब्दान् त्रिभुवनभवनस्तम्भसम्भावनार्हाः ।
पर्य्याप्तं पारिहार्य्याङ्गदमयवलयै रत्नकीलानुविद्धैः
दार्ढ्याढ्यं भावुकास्ते दनुजमदभिदो बाहवो भावनीयाः ॥ ३९ ॥

दिक्पालानां वरेण्यं वपुरसुरवधे दीक्षितान् क्षत्रियाणां
जन्मक्षेत्राणि बाहून् हृदि वहतु बहूकृत्यभृत्यप्रियस्य ।
लोकानां पालनार्थं नियममुपयतां शात्रवत्रासकानां
ज्ञातं राज्ञां स्वकीयप्रभवगुणभवो लोकपालानुभावः ॥ ४० ॥

१। जिति निज   २। रागक्षरण

तृप्यद्दुर्दान्तदैत्यर्षभदमनसहं भूरिभारातुराया-
स्तद्वद्विश्वम्भराया द्रढिमबलमवष्टम्भयोग्यं दधानान् ।
ध्यायेद्योगर्द्धिसिद्ध्यै त्रियुगभुजयुगान् सांयुगीनारिहन्तुः
किं वा कालात्मनोऽस्यावयवयुगयुगद्वन्द्वरूपानुरूपान् ॥ ४१ ॥

करान् वर्णयति —

दोर्वृन्देन्दीवरस्रक्चयचरमचराम्भोजचातुर्य्यभाजां
ध्यायेच्चातुर्भुजानां विधिनिटिललिपेरुत्किराणां कराणाम् ।
क्ष्मालक्ष्म्योश्चारुगारुत्मतकनकघटाटोपवत्सु स्तनेषु
न्यस्ता ये भद्रकुम्भोपरि परिविलसत्पल्लवत्वं लभन्ते ॥ ४२ ॥

कर्त्तुं मुक्तीश्चतस्रः स्वरुचिसमुचितं योगिसाद्योगपद्ये
नोद्यच्छन्तःपुनर्यापिणि कविपणयः पाणयोऽजस्य भाव्याः ।
यैर्मुष्टामुष्टिरुष्टैरपि युधि मधुना कैटभेनापि सार्द्धं
ताभ्यां स्रष्टुः शिरोभ्यो वितरितुमभयं बद्धमुष्टित्वमोजि ॥ ४३ ॥

अङ्गुलीनां वर्णनम् —

आबद्धायानधोऽधो भृशमनिशमपां रत्नरोचिर्मयीना
पूर्णा स्वर्णालवालावलिरिव कलिता भार्मणी सोर्मिकाली ।
विद्वत्पूज्यस्य रज्यन्नखमृदुलदलानङ्गुलीभङ्गियुक्ता-
नारक्तान् भक्तवाञ्छाघटनसुरविटप्यङ्कुरान्संस्मरेत्तान् ॥ ४४ ॥

चक्रादीनां वर्णनम् —

कम्बुश्चक्रञ्च पाथोरुहमथ च गदा तेषु चिन्त्यानि कान्ता
कम्बुग्रीवानितम्बाननपृथुलतरोरुप्रकाण्डाकृतीनि ।
जानीमो यान्यजस्रं निजकरकमलैस्तत्तदङ्गप्रियाया-
श्चित्तासङ्गं दधानः कलयति कमलाकामुकः कामतातः ॥ ४५ ॥

चक्रवर्णनम् —

चक्रं चिन्त्यं प्रपीतामृतरससहितं लोहितं राहुकण्ठा-
त्पीत्वैवाकुण्ठितायुः स्फुरति न च जराजर्जरा यस्य धारा ।
यम्मध्यं वाहिनीनां न्यविशत शतशः स्पर्द्धमानारिवृन्द-
च्छद्मान्याच्छिद्य पद्मान्यमरजनमुदे स्राक्स्रजः स्रक्ष्यमाणम् ॥ ४६ ॥

चक्रं शक्रारिशत्रोर्विमृशतु मनसा लालसोल्लासलोलै-
र्ज्वालाजिह्वासहस्रैः प्रकटितविकटाटोपतर्षप्रकर्षम् ।
दैत्यासृक्सिन्धुसङ्घं किल कलसजनि जेतुमापीयमानै-
र्यस्यालपाप्याद्रं तानाभ्युदयति हृदये रोषशुष्मोष्मशुष्के ॥ ४७ ॥

शङ्खं तं खल्वघौघात्प्रलयघनघटागर्जितौजस्विघोषै-
र्यः कृत्वाऽनेककृत्वोऽनुसमरमसुहृद्गर्भिणभ्रूणहत्या ।
प्रायश्चित्तं विधत्ते विधिविहितमरुत्पूरणेन प्रयत्ना-
त्प्राणायामप्रयासी प्रणवगुणनिकासादरः सूक्ष्मनादैः ॥ ४८ ॥

सौरभ्यारम्यमाणर्द्धिभिरधरसुधासाधुमाधुर्यधुर्यैः
पोतैः पीताम्बरस्यास्यवनजपवनैर्निर्भरं पूर्णगर्भः ।
रुक्षासृग्वस्तरक्षोऽसुपवनपिवतापीवरों ववरों वा
कामं कौमोदकीं यो हसति स मनसा कम्बुराट् चुम्बनीयः ॥ ४९ ॥

चक्रशङ्खयोर्वर्णनम् —

चक्रं वृक्णारिचक्रं परिचरतु धिया चण्डरुङ्मण्डलाभं
कम्बुं चाडम्बरेणानिभृतममृतरुग्बिम्बसंवादकम् ।
यौ कालिन्द्योघकल्पे हरिरुचिनिचये तस्य चक्षुर्भवन्तौ
स्नेहेन स्वानुबिम्बाविति किमुभयतः पश्यतः पुष्पवन्तौ ॥ ५० ॥

ध्यातव्यं दिव्यमब्जं दितिजविजयिनो यत्सदेशस्पृशोऽब्ज-
श्री सर्वस्वच्छिदोऽदोवदनपदजुषो भीतमम्भोजराजात् ।
नित्यं निद्रादरिद्रं विसृजति मधुनो विप्रुषोऽश्रुदविन्दू-
न्बन्धुस्नेहानुबन्धात्करसरसिरुहाश्लिष्यताश्वास्यते च ॥ ५१ ॥

कञ्जं युञ्जीत चेतस्यजितकरसरोजाधिराजेन जित्वा
जीवग्राहं गृहीतं दलितमतितरां बाहुजप्रौढिभाजा ।
पुष्टाः सर्वस्वपोषं मधुरमधुभृतेरक्ष मा बन्धमोक्षे
यस्यादूरे रुदत्यो भ्रमरपरिषदः सभ्रमेण भ्रमन्ति ॥ ५२ ॥

पीत्वा मांसोपदंशं युधि रुधिरसुरां पाटचमानासुरोरः-
पट्टव्याघट्टघोषाट्टहसितविकटं क्षीवभावान्नटन्ती ।
यां प्रीतिं प्रेतभर्त्तुर्व्यधित घृतवसालेपनेपथ्यरौद्री
तस्या ध्यायेदसाध्याहितहृदयगदाभोगदाया गदायाः ॥ ५३ ॥

भ्रामन्ती दिष्टगत्याऽहितवृषपिशितं प्राश्य मातङ्गकुम्भात्
पीत्वा चाजौ मदाम्भस्तदनुशययुता या नखांशुच्छलेषु ।
स्नान्ती गङ्गाजलेषु व्रतयितुमिव तद्योषितां गोपयोऽधोक्
प्रायश्चित्तं भजन्तीं महयतु महतीं तां गदां धर्मसेतोः ॥ ५४ ॥

श्रीनारायणकण्ठस्य वर्णनम् —

सोत्कर्षं कंकणांकैः सरसिजवसतेरश्लथाश्लेषमग्नै-
र्वैकुण्ठाधीशकण्ठस्फुटदरसुषमा नादरो भावनीयः ।
यत्सौभाग्याभिभूतो निजनिकटचरः पाञ्चजन्योऽपि चिन्ता-
जन्यं शून्यान्तरत्वं प्रकटयतितरां पाण्डुभूयं च भूयः ॥ ५५ ॥

त्रय्यासंचारपद्यामिव निजवचसस्तां त्रिरेखां दधाने
सोत्कण्ठं कण्ठदेशे दिशतु किल मतिं केलिकण्ठीरवस्य ।
अध्वन्या सिन्धुकन्याहगपिरुचितया यत्र चित्रीयमाणे
चित्रायां प्राप्य यात्रामिव न हि पुनरावर्त्तते मोदमाना ॥ ५६ ॥

अर्चिर्वर्त्माध्वनीना वरवचनमयान्यद्ध्वनीनात्मनीना
नीहन्ते यं पवित्रं विरचयति जनो दीर्घं दर्श्यघंपात्रम् ।
भक्तानां भागधेयाधित उदितवतो मुक्तिमुक्ता प्रसूते-
स्तस्याद: कण्ठकम्बो: शुभविभवभुवोऽध्येतुमध्ये समाधि: ।। ५७ ।।

वैजयन्तीमाला वर्णनम् —

मोक्षश्रीं वैजयन्तीं मुनिनियममुषः षडद्विषस्तजयन्ती-
मन्त: स्वान्तं दधीतोदधिमधिशयितुर्वैजयन्तीं जयन्तीम् ।
लब्धश्रीशांगसङ्गां मधुपृषतशत स्वेदसन्दोहसान्द्रां
यां वाजव्याजसज्जव्यजनमलिवधूराजयो वीजयन्ति ।। ५८ ।।

मालावैकुण्ठकण्ठग्रहमहबहुला मोदमभ्युल्लसन्ती
रमार्य्या सिन्धो: कुमार्य्यास्तुलयितुमिव दो: सौकुमार्य्यं प्रगल्भाम् ।
यां पद्मासद्मपुष्टा: कलितकलकला: पक्षलक्षेण पाणौ-
र्वारं वारं धुवत्यो मधुपयुवतय: साहसाद्वारयन्ति ।। ५९ ।।

भूतग्रामं चतुर्द्धा विरचयतुमलं पञ्चभूतस्वरूपां
पूज्यां वर्णैश्चतुर्भि: स्थितिचतुरतरै: पञ्चवर्णात्मिकाञ्च
भेत्तुं चित्तं रमाया रतिरमणकृतां वाणसम्पूर्णतूणीं
मालां ध्यायेत्तमामुत्तमकुसुममयीमप्रमेयात्मशक्ते: ।। ६० ।।

चन्दन्मन्दस्मितेनोल्लसदधरपुटं किञ्चिदुत्फुल्लगण्डा-
भोगं भूयो विकाशोक्षणकमलयुगं सान्द्रचन्द्रद्विवाधि ।
श्वासामोदानुमादानुसरदलिगणैर्गीतनासागुणौघं
स्वालेख्यालेख्यसद्भ्रूलतमथ वदनं दानवारेर्विभाव्यम् ।। ६१ ।।

बिभ्रद्बर्हिमुखानां मुखमिति जनकस्यानुरूपं स्वरूपं
यद्भूर्ज्वालाह्वजिह्व: कवलयति हविर्जुह्वतां सप्तजिह्व: ।
विप्र: कव्यप्रियाणामपि लपनतया तृप्तये न्युप्तभोजी
न्यस्येदास्ये मनोऽस्मिन्नखिलमखभुजस्तस्य विश्वम्भरस्य ।। ६२ ।।

रुद्रेण द्रुह्यमाणः किल कुसुमशरस्तत्प्रतीकारहेतो-
रस्मादुत्पत्स्यमानः सुहृदिनिहितवान् जैत्रशस्त्राणि यत्र ।
राजीवे बन्धुजीवे दृगधरयुगले वज्रपुष्पं च नासां
पञ्चेषून् भ्रूधनुश्चार्पयतु मतिमिह श्रीमुकुन्दाननेन्दौ ॥ ६३ ॥

स्वः सोमोदेवतास्मै हविरपि हृदयं पुंस्प्रवृत्तिं सृजन्ती
संयातायातसंशाद्दलभृदभिधयाश्वासभूतिः श्रुतिश्च ।
तत्साकाङ्क्षालिमालास्वनितनुतिपरासंनिधिस्यार्थवादः
कुर्वीता दो मुखस्य स्मरणमखमतो मुक्तिकामोऽधिकारो ॥ ६४ ॥

अग्नेरग्र्यारणिं स्वाभरणमणिमहोद्दामसौदामिनीनां
राज्या नीराज्यमानं नयनपदकृतार्थीकृतार्कामृतांशु ।
आदित्यैर्दुस्तुदस्यान्तरचरतमसो ध्वंसकार्य्यायकुर्य्या-
च्चित्ते देदीप्यमानद्युतिमुखमखिलज्योतिषां भासकस्य ॥ ६५ ॥

स्वस्वान्तादेव देवो यमजनयदयं वेधसोऽकल्पशिल्पं
भक्तानुक्रोशगर्भान्मुनिजनमनसां लीनता यत्र युक्ता ।
व्यक्तं यस्यानुबिम्बा हिमकरनिकराः पूर्णिमा पूर्णविम्बा-
स्तं सेवेतामृतोयन्नमृतकरभृतं चेतसा तन्मुखाख्यम् ॥ ६६ ॥

दुग्धस्निग्धस्मिताभामिषविषदकृपोन्मेषपीयूषवर्षैः
स्वेषां हर्षं दधाने घृतमधुरपरिस्पन्दने दीनबन्धोः ।
मन्दश्वासानिलेषत्तरलकिसलय-श्रीगरिष्ठेऽधरोष्ठे
चिन्तां दन्तांशुदम्भस्फुटकुसुमरजः सुप्रतिष्ठेऽनुतिष्ठेत् ॥ ६७ ॥

आस्येन्दुस्यन्दमानामृतविततशिराद्वारचातुर्य्यंचौर्य्या-
चार्य्या स्मार्य्या चिरायारुण रुचिरुचिरा श्रीधरस्याधरश्री ।
योगादास्वाद्यमानामृतरतजननी या त्रिलोकी जनन्यो
कामं कामं दुहानाप्यहह दहति तं भाव्यतां देहबन्धात् ॥ ६८ ॥

माधुर्य्योद्रेकहृद्यं विपरिणतफलं रूपसम्पल्लतायाः
श्रीप्रेष्ठस्योष्ठविम्बं स्मरतु रुचिमदाहूतबालार्कविम्बम् ।
यन्मृष्टत्वस्य तुष्टा निजरमणभुजापञ्जरान्तः स्फुरन्ती
सोत्सेकं छेकभावं कलयति कमलाकारिका कीरकन्या ॥ ६९ ॥

राजानं या द्विजानामजमुखजतया विश्रुतातं स्वतातं
भक्त्योपास्ते च किं च स्फुरदरुणरुचं साधु सन्ध्यायमानम् ।
साधिष्ठां वर्णनिष्ठां बहति तदधरं या पुरस्कृत्य नित्यं
पूज्याराजी द्विजानां प्रणिहितमनसा स्याद्द्विजेन्द्रध्वजस्य ॥ ७० ॥

स्वच्छन्दं बन्धुरत्वं दधदधरदलद्बन्धुजीवानुबन्धा-
न्मौकुन्दं दन्तवृन्दं मुदितमुनिहृदिन्दिरं दामकौन्दम् ।
वारम्बारं विभाज्यं विभुवररसनाध्यासनौजायितायाः
पूजायै जायते यत्किल कलुषमुषः शारदादेवतायाः ॥ ७१ ॥

पङ्क्ति द्वैधानुबन्धि श्रुतियुवतिशिरश्चारुसीमन्तसीमा-
प्रव्यक्तामुक्तमुक्तागुणगुणनिपुणाश्चित्तमारोपणीयाः ।
वेदान्तार्थस्य दन्ताधवलिमवलिनः सान्द्रसिन्दूरधारा-
सौन्दर्य्यं धारयन्त्यारभत यदभितः सौष्ठवं सौष्ठलेखा ॥ ७२ ॥

ध्यायेद्घोणां घृणाब्धेस्तिलकुसुमतुलासज्जयाप्यर्जयन्ती-
माकृत्यामोदमुच्चैः सकलसुमनसामुत्तमामोदकामा ।
यातायातैर्यदीयाः श्वसितसततगा द्वारि धारालरोला
रोलम्बाद्यर्थिसार्थाननिशमुपगतांस्तादृशांस्तोषयन्ति ॥ ७३ ॥

सर्वेशघ्राणवंशं समभिनिविशतां ब्रह्मधामारुरुक्षो-
रुच्चैर्निःश्रेणिमग्र्यां यमपि च सुषमा नाम शैलुषयोषा ।
अध्यारुढा गुणैरुच्छ्रितमतिविततैर्बिभ्रती विभ्रमर्द्धि
लोकस्यालोकगृध्नोरपहरति चिरोपार्जितां पूर्वलक्ष्मीम् ॥ ७४ ॥

नस्यैरुद्यत्कषायैः कषितुमिव जगत्प्राणरूपैरुपायैः
पुंसां दोषत्रिकोद्यद् भवगदविपदं योगतोऽन्तर्विशन्तीम् ।
नासां नासत्यरूपाममृतकरतया विश्रुतामाश्रयेत्तां
श्रीसंज्ञा सैन्धवी बह्वमनुत चकिताधिश्रियं यत्प्रसूताम् ॥ ७५ ॥

अभ्यर्णे कर्णयोः किं स्खलितमलिभरान्नुत्तमुत्तंसपद्म-
द्वन्द्वं भ्राम्यन्मिलिन्दभ्रमकरतरलश्यामलस्निग्धतारे ।
दैत्यौघेऽधर्मधर्माविधिविधिविरुधि क्रुद्धवच्छोणकोणे
त्रैलोक्यत्रातुनेत्रे बहिरनबहितस्वान्तमन्तर्विलोके ॥ ७६ ॥

विष्णोरक्ष्णोरभीक्ष्णं स्मरतु सुमधुराः प्रोच्छलत्प्रेमधारा
व्यात्युक्षी केलयोऽनुक्षणसुभगतम श्रीकटाक्षच्छटाभिः ।
याभ्यां नातिस्वदन्ते भवदवविधुरान् मूर्च्छितात्मोयसेकं
सिञ्चन्त्यां भक्तलोकान् स्फुरदुरुकरुणाशीतवीक्षाभिरद्भिः ॥ ७७ ॥

वक्त्रेन्द्राविन्दिरायाः शिथिलरसमिव ब्रह्मशर्वाविकाण्डे
कुर्वद्दौर्भाग्यदुःस्थावितरसुरगणप्रेक्षणेऽघं भविष्णु ।
एकौरस्याधिकेष्ठान् शुकसनकमुखान् द्रष्टुसमर्द्द नष्टा-
नन्वेष्टुं तातचारं चरदभिककुभं चक्रिचक्षुर्विचिन्त्यम् ॥ ७८ ॥

वृन्दैरिन्दीवराणां जलजवरयुजां स्वस्वपादप्रसादा-
त्कादाचित्कीं श्रयद्भिः श्रियमनिशशुभा दुर्लभायस्य शोभा ।
साक्षाल्लक्ष्म्या यदीक्षा समुदयतिमुदे ब्रह्मणापीक्ष्यमाणा[1]
चेतस्यालोचनीयं नयनयुगमदः पुष्पवल्लोचनस्य ॥ ७९ ॥

आकीर्णैर्कर्णिकाग्रोचितखचितलसत्पद्मरागांशुजालै-
र्लाक्षालिप्तेन्द्रनीलस्थलकलिकुपितौ तौ कृपालोः कपोलौ ।
ध्येयौ ताम्बूलपङ्कैः शबलित वपुषौ चुम्बनाडम्बरोत्थै-
र्मत्वा यौ लांछनं प्रोञ्छितुमुदितह्रियौ व्याप्रियेते प्रिये ते ॥ ८० ॥

१। घ्रातापातं

संसृष्टे भूतिजुष्टैश्चलकरनिकरैः कुण्डलोद्यन्मणीनां
यच्छेदच्छेऽस्य गण्डस्थलमुकुरतले मानसं संमुखीने ।
चित्रं यत्राभिमुख्ये प्रसरति परमानन्दसन्दोहसान्द्रं
योगीन्द्रास्ते स्वरूपं किमपि विरहिताकारमालोकयन्ति ॥ ८१ ॥

स्निग्धश्यामामलेन्द्रोपलविपुलतरादर्शदृश्यं क्षतारि-
व्राताटोपं कपोलस्थलफलकयुगं धर्मपालस्य धार्य्यम् ।
सद्यः प्रच्छाद्य गात्रे स्थितिचतुरतया यत्र धर्मो सकामा-
कामो भ्रूखड्गलेखे खलु मिलितशिखे युध्यमानो दधाते ॥ ८२ ॥

यत्सत्यं सत्यवद्य व्यवसितिविदिताख्यैकसख्यात्स्वकीया-
द्यां सर्वाशासवित्रीं श्रुतिरुदितवती विश्वविश्वासपात्रम् ।
भक्तच्छापूर्त्तिकर्मिच्छिकनियमवशाद्यत्र कर्णाप्रसिद्धिः
शुश्रूषेत श्रियाढ्यां हृदि मृदितमले तां श्रुतिं श्रीप्रियस्य ॥ ८३ ॥

अन्तः संयन्तुकामेन्द्रियगणगजतायूथनाथं मदर्द्धे-
रुह्यमानं मनोनामकमृषि जनता यावपाशाद्व्रियेत ।
याम्यां बद्धात्मनां न प्रभवति भवजो दुस्त्यजोऽप्यस्तजन्मा
भूयो बद्धस्यबन्धोऽक्षजित इव हरेस्तौ स्मरेच्छ्रोत्रपाशौ ॥ ८४ ॥

योगाध्वप्रोढतृष्णस्त्रुटितगुणघटो जुष्टतीर्थोऽमृतार्थी
धर्मद्धर्यं कूपकर्त्तुर्विशतु दृढपदं कर्णकूपे कृपालोः ।
यद्भूषाश्मांशुपूरं निजनिकटचरं दर्शिताहावभावं
दिव्यर्षीणां दिदृक्षाभरपरितृषिताः पश्य धावन्ति गावः ॥ ८५ ॥

त्रैस्तौ वैधुन्तुदारुन्तुदरदकदनात्स्वाभयं याचमानौ ।
ये ननं वेपमानावुडुपतितपनौ कर्णजाहं जिहानौ
प्रीत्या प्रत्युद्गतौ चायतनयनयुगेनात्ममूर्त्यन्तरत्वात्
ध्यायेदाहु द्रुहस्ते रुचिभररुचिरे कुण्डले गण्डलोले ॥ ८६ ॥

स्थाप्य: संकल्पतल्पे मणिमकरमुखाकारशिल्पोऽस्य कर्णा-
कल्पोऽम्भोयन्त्रकल्प: कलयत सुधियोऽनल्परत्नांशुवेश: ।
त्रैलोक्यावासयोग्यामपि विपुलवपुर्वापिकां पूरयित्वा
धावल्लावण्यपूर: परिबहति बहि: साध्वनेनाध्वनेति ॥ ८७ ॥

द्रुह्यन्तौ मह्यमस्य श्रवणमलभुवौ भाविनौ दानवौ तौ
निद्रागन्तुर्युगान्ते द्रुहिण हृदि समुत्त्रासमुत्थास्नुमित्थम् ।
साक्षात्प्रक्षालयन्त्यावपि मणिकिरणैर्निर्मलं निर्मिमाणे
कर्णान्त: कर्णभूषे प्रतिभवभिषज: प्रोढचेतीवुभूषेत् ॥ ८८ ॥

धीशैलूषीं विशाले सममसृणतले दीपिते दीपिकाभि:
कैरिटश्मछटाभिर्नटयतु निटिलोत्सङ्गरङ्गे त्रिमूर्त्ते: ।
यत्र त्रैलोचनं लोचनमनलमयं बाधमानस्य दासां-
स्त्रासार्थं शर्वशत्रोस्तुलयति तिलको निस्तलो रोचनाया: ॥ ८९ ॥

वक्त्राब्जासङ्गभृङ्गी भवदलककुलाकारकालाक्षराणां
विभ्राणां धारणीं हृद्भुवि भुवनगुरोर्भावयेद्भालपट्टीम् ।
अभ्यस्यन्तीव यस्यां पटुमुनिवटवोऽध्येतुमध्यात्मविद्यां
श्रद्धाबद्धावधाना अपरिचितचरीं मातृकां कामपीमाम् ॥ ९० ॥

कोटीराबद्धनानाविधमणिकिरणैरुल्वणालेख्यलक्ष्मी:
श्रीमत्तुर्भालभित्ति: स्वलवणिमसुधास्निग्धमूर्त्तिर्विभाव्या ।
प्रत्याहारोपवासाद्दनुदनुजरिपुध्यानपीयूषयूषै-
स्तन्द्रालु: पारयित्वा श्रयति यतिमतिर्यामुपध्नो चिराय ॥ ९१ ॥

त्रातुं तास्त्रयार्त्तान्स्ववरणशरणान् छाययोच्छ्रायभाजा
कारुण्योर्दार्चिकिंचिच्चलितललितया संक्षयाश्वासयन्तीम् ।
आम्नायस्वद्रुमाणां स्थगितशिखमुपस्कुर्वतीं तां त्रिधाम्नो-
भ्रूनाम्नीं कल्पवल्लीं विपुलबहुफलां पालयेच्चित्तसीम्नि ॥ ९२ ॥

स्मर्त्तव्यः सादरं स्वे मुकुटपरिसरे स्थापितः शार्ङ्गिणापि
भ्रूचापो रूपदर्पाद्रतिपतिभृशतां मन्यमानस्तृणाय ।
संहर्त्तुं वैरिणः षण्मुनिहृदि गुणिनं योगतः प्रस्फुरन्तं
यं पश्यन्पुष्पचापोऽपसरति चपलं ह्रीभयन्यस्तशस्त्रः ॥ ९३ ॥

संयोक्तुं योगिभोगिद्वयमपि युगपद्भुक्तिमुक्त्यङ्गनाभ्या-
मिष्वभ्यासार्थसज्जीकृतवितनुधनुर्युग्मकार्य्योद्यतेन ।
प्रत्याक्रष्टुं यथेष्टं विषयवनजुषं चित्तमत्तेभमिष्टं
चेष्टेत ध्यानशाणामसृणसृणियुजा त्वं युगभ्रूयुगेन ॥ ९४ ॥

सान्द्रैरुद्भासिहासान्सुरतरुकुसुमैरिन्द्रनीलाधिनीला-
नन्तः प्राप्तप्रकाशान् रचयतु रुचिरान् श्रीहृषीकेशकेशान् ।
सार्द्धं स्पर्द्धानुबन्धादिव समुदयते व्योमकेशस्य केशै-
र्येषामभ्रान्तशुभ्रोड्डनिवहनिविडाकाशनीकाशभावः ॥ ९५ ॥

हस्तीन्द्रस्यार्त्तिसिन्धूद्धरणमभितताभीतिहस्तस्य दूरा-
दार्त्तत्राणस्य दूरप्रसृमरमहिमा केशहस्तो विचिन्त्यः ।
यं हस्तीकृत्य भक्त्या भवदवदहनज्वालजालैर्विहस्ताः
कुर्वन्ति स्वान्तदूरामपि दुरधिगमां हस्तसान्मोक्षलक्ष्मीम् ॥ ९६ ॥

कौटिल्यं दुष्टलोके किल सुजनजने मार्दवं वर्षुकाब्दो-
त्कर्षं क्लेशाभितप्ते विभजदिव विभोः कैश्यमन्तर्विमृश्यम् ।
किं नाधिस्निग्धतायास्तदुचितमुदितं मोचयेद् यत्स्वबन्धून्
भक्तान्संसारबन्धात्स्वयमपि सततं बन्धमङ्गीकरोति ॥ ९७ ॥

शुभ्रं रभ्रं लिहैरुन्मुखमणिकिरणैर्ब्रह्मरन्ध्रोपरिष्टा-
दर्चिर्मार्गं सुदुर्गं निजभजनमृते दर्शयद्भक्तपान्थान् ।
पश्य त्वं पश्यन्निमेषं मणिमयनयनैर्विस्मयेनास्य सृष्टिं
स्मर्त्तव्यं प्रत्नपुंसः स्फुटरुचिमुकुटं कूटवद्रत्नसानोः ॥ ९८ ॥

रत्नौघोद्यत्कराग्रैर्मुखमभिककुभां पत्रलेखालिखन्तं
बध्नन्तं सान्द्रचन्द्रातपततिमभितो भक्तमुक्त्युत्सवाय ।
अग्रीयोदग्रभावाद्गगनतरुशिरः स्मेरताराप्रसूना-
न्युच्चान्युच्चेतुकामं किमु हृदि कुरुतां कैटभारेः किरीटम् ॥ ९९ ॥

योगीन्द्राणां द्विष षड्विषधरविषमानिच्छतां रोद्धुमद्धा
बध्नौघोत्थैर्मघोनो धनुभिरगणितैश्चित्तमुद्यद्गुणैश्च ।
निर्वाणीभूय भूयः सफलयति मतिं यो भयाभावमूलं
नश्यद्दोषां विभूषां महयतु महितां मौलिमाम्नायमौलेः ॥ १०० ॥

॥ इति श्रीनारायणशतकं सम्पूर्णम् ॥

श्रीनृसिंहशतकम्

श्रीनृसिंहशतकम्

चण्डब्रह्माण्डभाण्डभ्रमणभरबृहद्घोषनिर्घातदैर्घ्यै-
र्दुर्दैत्यव्याघ्रशीघ्रप्रमथनकथनं सर्वदिक्षु प्रकुर्वन् ।
कौटिल्यक्रूरदंष्ट्रोत्कटचटुलनटप्रह्वजिह्वामहोग्याः
प्रह्लादाह्लादहेतुर्दहतु मम महद्रंहसांहो नृसिंहः ॥ १ ॥

नैष्ठुर्य्योर्जस्विचण्डत्रिदशगिरिमहादण्डसंताड्यमान-
ब्रह्माण्डातोद्यभाण्डोड्डमररवसुहृद्भावसंभावनीयः ।
रुष्टेन्द्रद्वेष्टृमुष्टिद्घणहतसभामण्डपस्तम्भगर्भा-
दाविर्भूतो विभूत्यै भवतु नरहरेरादिघोषो विशेषात् ॥ २ ॥

देवद्वेष्टप्रवेष्टोद्भटमदविटपिभ्रंशघोषातिघोरो
दैत्येन्द्रश्रोप्रकोष्ठोत्कटकटकघटाकूजकूटायमानः ।
निर्घोषोद्घटं द्रागघटयतु विकटप्रेतराड्द्वाः कवाटो-
द्घाटाट्टध्वानकल्पः प्रकटकटकटाकाटवोत्पाटवोऽसौ ॥ ३ ॥

अंहस्संघातघातं घटयतु निनदो रंहसा नारसिंहः
स्वर्गस्त्रीवर्गरङ्गस्थलपदकलनानन्दिनान्दीनिनादः ।
दैत्येन्द्रापत्यतत्युत्तममहिमभरोद्दामसौभाग्यभेरी
भाङ्कारो दिग्द्विदन्तश्रुतिचलनकलाध्यायसन्ध्याब्दशब्दः ॥ ४ ॥

ऊर्मिप्रेङ्खोन खेला मुखरजलनिधिध्वानगानातिपीनः
क्रोधक्रूरस्य शक्रद्विषि हरिवपुषश्चक्रपाणेः प्रघोषः ।
कल्याणं लोकपाल्या विरचयतु हरि कुञ्जरश्रोत्रपाल्या-
वाल्य प्रावल्यशाल्याशुगविकृतिहृतेः श्लाघितोदानपाल्या ॥ ५ ॥

सम्वर्त्तारम्भशुम्भज्जलदकुलगलस्तम्भिगम्भीरताभृ-
न्मन्थाद्रिक्षुब्धदुग्धाब्धिजनिनदविधाजग्धिर्वैदग्ध्यदिग्धः ।
संभूत्योज्जृम्भमाणे सुघटघनघृणो दीर्घनिर्घातवर्गे
शीघ्रं निर्घोष एष स्फुरतु हृदि बृहद्घर्घराघोर ऐशः ॥ ६ ॥

मोहं सौवर्गवर्गे महति बहलयन् द्राङ्महर्गेहभाजां
निष्पीतश्रौतगीतोऽनुसनकजनक श्रोत्रवाधिर्यधुर्यः ।
दिक्कुम्भिस्तम्भकारो प्रतिनिनदसमुत्तालपातालतालु-
श्चण्डो ब्रह्माण्डभेदो भवतु हरिरव श्रेयसे भूयसेवः ॥ ७ ॥

ऊर्ध्वं प्रोद्धृतधूमध्वजनयनऋजुज्वालमाणिक्यदण्डं
नीलप्रालम्बलोल प्रचलितरसनाराजि विभ्राजिबिम्बम् ।
दीव्यद्दर्वीकरोर्वीपतिविततफणश्रेणीनिर्माणमन्त-
र्निर्मायं भावयामः प्रभुशिरसि बृहच्छत्रमुत्तापहत्यै ॥ ८ ॥

क्षोणीभृत्पक्षपातादनु नृहरितनुक्षिप्यमाणैर्विपक्षै-
र्बाणैर्वैमुख्यलक्ष्यैः श्वसितपवनतः क्षुण्णतत्कण्ठलक्षः ।
उद्दण्डैर्मण्डलाग्रैरपि चरमचरे खण्डनायारिषण्डे
लाङ्गूलो चण्डदण्डं दधदवतु विपन्मण्डलाकुण्डलीन्द्रः ॥ ९ ॥

उद्दण्डैर्ज्वालिषण्डैर्ज्वलदनलदृशोऽजाण्डदण्डोर्द्धिखण्ड-
स्फोटोभावीति भीत्या प्रथितपृथुफणश्रेणिविस्तारणश्रीः ।
उर्वीबाहोर्वनेकार्बुदकुलकलनामौलिनिष्ठे प्रतिष्ठः
शीघ्रं नो दीर्घपृष्ठप्रभुरभयभृतो भूषणं भावनीयः ॥ १० ॥

अग्रप्रोदग्रजाग्रन्मणिगणकिरणैस्तारकोन्मेषचौरं,
नीचैरुच्चैरुदञ्चद्विततपृथुफणश्रेणिशाखासहस्रम् ।
लग्नैरग्निस्फुलिङ्गैः स्फुटरुचि निटिलाक्ष्णोऽप्यभीक्ष्णं तथाधः
क्रुष्टाकष्टानिदृष्टं पणिपतिमुकुटं कूटसिंहोपरिष्टात् ॥ ११ ॥

सोमस्पर्शात्प्रकर्षं प्रवहति दधती यक्षिणी चित्रलक्ष्मीं
यत्राभाते यदन्तर्विलसति सततं गुह्यकेशप्रसारः।
गङ्गाम्भः शुभ्रमभ्रंकषशिखिशिखरभ्राजितं राजताद्रे-
र्देवस्योपर्यहीनोर्जितफणपटलं पाटयेत्संकटं नः॥ १२॥

पायादाकाशकाशोज्वलकुसुमसमज्योतिरुज्जृम्भिताग्रा
प्रत्यग्रप्रग्रथ मुक्ताफलखचित शिखस्वर्णसूची सखी नः।
क्षुद्रछिद्रालिमुद्राविधुपरिधिवलच्चालनी शालिनोति-
र्लीलापारीन्द्रमूर्त्तेरतिपरुषरुषद्रासुरा केसराली॥ १३॥

वैकुण्ठोत्कण्ठितानामणिमगुणजुषां प्राणिनां प्रीतिभाजां
गात्रादुत्क्रान्तिमात्रे सुखमयनिलयप्रापणायापयत्नम्।
ब्रह्माण्डस्योद्ध्वखण्डेऽरचिषतसृतयो निःसृतैर्यैविदार्य-
स्थैर्यं हर्यक्षमूर्त्तेर्निदधतु हृदि ते केसरा भासुरा नः॥ १४॥

हृत्कुण्डान्तः प्रचण्डप्रतिथहुतवहश्रीशिरोरोमकूप-
स्तूपद्वारोद्यदंशुस्तवक इति जने विभ्रतो भ्रान्तिमुच्चैः।
विद्युज्ज्वालावनीव प्रतिभयरसनाच्छिन्नचाञ्चल्यसम्प-
ल्लुम्पे प्रत्यूहमत्यूर्जितमिहनृहरेर्भासुरा केसरालिः॥ १५॥

यैरासीद्दैत्यहत्याहृषितहृदमरश्रेणिपूजावितीर्ण
प्रोन्मीलन्मल्लिपुष्पस्तवकितशिखरस्वर्णदूर्वासवर्णः।
विद्युल्लेखासदक्षैर्नरहरिशिरसि स्युतनक्षत्रलक्षै-
र्लक्ष्मीरक्षीणभावं विदधतु वृजिनोज्जासने केशरास्ते॥ १६॥

स्वीयश्रीलेशचौरोऽशिचरमचिररुचः स्वोदरोदारदर्यां
पर्याप्तीकृत्य गोत्रि नभसि घनघटां कोटिकुन्तच्छटाभिः।
निर्यत्कीलालकुल्यं किलपरुषरुषा पाटयन्तीव चेतो
दैत्योरः पाटनाटी कपटहरिसटाधाटिका टीकतां नः॥ १७॥

सप्तार्च्चिर्भित्रसूत्रत्रुटनसुरसृति भ्रस्तनक्षत्रमाला
मल्लीजालाभिसृष्टिद्विगुणितसुमनः सृष्टिसत्तानवृष्टिः ।
सन्ध्यासम्बन्धशोणाम्बुदपटलपटोपाटनक्षेपलक्ष्मी
रज्यत्काष्ठावघूटीकपटहरिसटाधाटिका भूतिरव्यात् ॥ १८ ॥

स्वःसिन्धाकल्पाब्धनल्पोच्छलदुरुलहरीघोषकल्पादसीय
ध्यानादव्यक्तभक्तस्तुतिपदसदय ग्राहिका साग्रहेव ।
रीत्या सा जात्यभाज्यामतिपरुषारुषमिन्द्रियाणां चतुर्णां
संकोचं लज्जयेवोर्जितमघिदधति पातु कर्णद्वयो नः ॥ १९ ॥

द्रष्टृणां दृष्टिसृष्टेरुपरिकृतभयाविष्टताबृष्टिरुष्टे-
न्द्रद्वेष्टृक्लिष्टजुष्टस्मरणनिजजनानिष्टमुष्टिन्धयं तत् ।
लीलाशैलाटमूर्त्तेरतिपरुषरुषोद्घाटयत्पाटलश्री
घाटं विष्णोर्ललाटस्थलमतिविकट पाटयेत्संकटं नः ॥ २० ॥

नृत्यत्कृत्यावलीव प्रलयसमुदयत्कालरात्रीव खेल-
च्चामुण्डामण्डलीवाट्टहसितविकटोत्तालवेतालिकेव ।
उद्रिङ्गद्रौद्रलक्ष्मीरिव किमुत बृहद्भैरवोहासिगर्भा-
भ्रश्यत्स्वर्भानुवर्गा ध्रुवमवतु विभोर्भीषिणा भालभित्तिः ॥ २१ ॥

उद्यन्निद्धूमधूमध्वजमयनयनाङ्गार धाम्याश्रितासौ
तत्तिर्यङ्गियर्दर्च्चिर्निचयपरिचयेनेव रक्तावसिक्ता ।
साचिव्यक्तत्रिरेखावलिवलयवतो भूतकालाग्निरुद्रे
वेदानीमेव देवप्रवर तव हरे पातु भालस्थलो नः ॥ २२ ॥

नृत्यन्ति कालरात्रिकरतलविचलसाचिशूलानुकूला
मुद्राविद्राविरौद्राम्बुनिधिमर्धवलल्लोलकल्लोललीलाम् ।
विभ्रत्येतन्मुखान्तः समुपगतमहाकोपसोपानपालि-
र्गोपायेन्नस्त्रिरेखो निटिलसहचरो चित्रपारीन्द्रमूर्त्तेः ॥ २३ ॥

गाङ्गेयाभिख्यया यज्जयति यदुदितं शान्तनुस्फारमोदे
पार्थेनायोधनश्रीरपि यदधियये चोद्ध्वंतेजः प्रसिद्धिः ।
यस्यास्तेकृष्णवर्त्मानुसृतिपरमहो भारताराति दाहि
भ्रूवल्लीमध्यनेत्रं नरहरिवपुषो नौमि भीष्मस्वरूपम् ॥ २४ ॥

ऋक्षाभिख्यां विवस्वद्रथचरणरयक्षुण्णऋक्षेऽन्तरीक्षे
स्फारं स्फारं स्फुरद्भिर्विदधति बहलैरुत्पतद्भिः स्फुलिङ्गैः ।
ऋक्षश्रेणीसदृक्षे क्षिपति दिशि दिशि ध्वान्तजाले शिखोल्का-
मालालालाटनेत्रे विहरतु नृहरेस्तत्र चित्रे मतिर्नः ॥ २५ ॥

हृष्टान् वृष्टप्रसूनान्नभसि दिविषदोनूत्नरत्नप्रसूनैः
स्फूर्जत्फुल्लस्फुलिङ्गैः सुहृदि हिमहिमैर्ज्वालहस्तैरुदस्तैः ।
शीघ्रं प्रत्यर्थदीर्घीकरणबहुगुणे मज्जयल्लज्जिताब्धौ
नेत्रं सद्वीतिहोत्रं दहतु नरहरे रंहसांहस्तृतानि ॥ २६ ॥

वेल्लज्जित्वोल्वणेन प्रचलितबहलज्वालजिह्वासहस्रं
स्फारस्फूर्जत्स्फुलिङ्गस्फुटमणिपटलं प्रांशुरत्नांशुभासा ।
सार्द्धं मूर्द्धोर्द्ध्वसिद्धस्थलवसतिजुषाभोगिमूर्द्धाभिषिक्ते-
नावद्धस्पर्द्धमद्धावतु हरिनयनं भालभद्रासनेद्धम् ॥ २७ ॥

लोके वारप्रवृत्तिः समुदयति यतः सन्नराजीवचिन्ते
विभ्राणश्चक्रबन्धुकरणकुतुकितां यो निशाशेषभातः ।
नित्यं धत्ते सदृक्षोदयमनुविनतानन्दनोल्लासधारी
स श्रीपारीन्द्रमूर्त्तेरपहरतु तमो भालदृग्वालहेलिः ॥ २८ ॥

चूलापातालपालोल्वणमणिकिरणाकर्षणो रञ्चितैत-
त्स्फूर्जत्फुत्कारसंकोचितविततशिखापाणिरम्यासभाग्याम् ।
सार्द्धं दृग्भ्यां सखीभ्यामिव कुतुकवशादंशुपांशु प्रपञ्चे
रञ्चन्त्यन्योन्यखेलां जयति नरहरेर्भालदृग्वालिकेयम् ॥ २९ ॥

खद्योतद्योतलेशो दिन इव नदरद्योततेर्वैद्युतोऽग्नि-
र्यस्याग्रे नोग्रभावाग्रहमपि बहते स ग्रहग्रामणीश्च ।
औवोंदुर्वाददुर्वासित इव विगलद्गर्वमम्भोधिगर्भे
लीनो यद्भेति हीनो विहरतु नृहरेस्तन्नेत्रं मतिर्नः ॥ ३० ॥

यन्मित्रो वीतिहोत्रोऽप्यतिशयदहनाध्यायमद्यापि तौ तौ
शक्तौ सम्यग्ग्रहितुं न किमपि निविडोत्ताडितावंशुवेत्रैः ।
एको रक्तावसेकादरुण इति गतः ख्यातिमन्योऽपि धाम्ना
दुःखाद्देवस्य तेजो गुरुनिटिलतटीलोचनं मोचयेन्नः ॥ ३१ ॥

लक्ष्मीवक्षोजकुम्भस्थलकृतललितालीकवाह्लिकलेपः
प्रह्वप्रह्लादमौलावतुलवलयिनी शोणशाटी यदर्च्चिः ।
रुष्टेन्द्रद्वेष्टृसृष्टेरुपरि निपतिता पावकास्तस्य वृष्टि
दृष्टिर्लालाटकीनः कपटहरितनोः पाटयेत्संकटं सा ॥ ३२ ॥

मञ्जिष्ठामञ्जुचेलव्यजनमिव वलत्तन्तुजालं समन्ता-
दास्यान्तर्लास्यवत्याः श्रमशमनकरं रोषलक्ष्मी युवत्याः ।
घोणादण्डोपरिष्टात्प्रकटितमरुतांश्लिष्टशोणांशुवेष्टं
वृत्तं हृत्तानुदत्ता वलदलनतनोरक्षिसन्तापमन्तः ॥ ३३ ॥

उद्वेल्लज्वालवल्लीच्छलमृदुलचलच्छोणचेलाञ्चलश्रीः
स्फारैः फुल्लैः स्फुलिङ्गैः खलुखचितशिखामन्दमन्दारवृन्दैः ।
स्वध्यातॄणां नृणां साभयवरकरताकीर्त्तिता सिंहमूर्त्ते-
र्बन्धूकच्छायबन्धुच्छविरवतु विभोर्वैरवीमालदृष्टिः ॥ ३४ ॥

माद्यद्युर्दानवोद्यन्मददलनफलं भक्त भूयो विपत्ति
प्रत्यादेशं फलं चाकलयितुमसुरश्रेष्ठनिष्ठाफलं च ।
कोपश्रीपाटलायाः कपटनृहरिहृद्भ्राजमानोद्भवायाः
फुल्लत्फुल्लत्रयी वोल्लसतुमदशुभस्यापनेत्री त्रिनेत्री ॥ ३५ ॥

मायागन्धं निरुन्धन्नुबिपदकमलाभोगसंपादहेतुः
सम्वादीतापदाने परमहिमकरेणान्तकारुण्य सम्पत् ।
यत्पातः शत्रुजाते सुहृदि च सदृशो दिव्यपारिन्द्रमूर्त्ते-
र्जैत्रो सा नस्त्रिनेत्रो भवभयविभवस्यापनेत्री भवित्री ॥ ३६ ॥

ज्वालावल्लीविशाला स्फुरति नरहरेर्भालनेत्रालवाले
तामेवोच्चैः स्फुलिङ्गस्फुटकुसुमघटां कोटिवेशे दधाना ।
अद्धायद्धेतुकोच्चावचफलपटलप्रायतामायताल
सम्वर्त्तोद्वृत्तवह्नि द्युमणिगणवृहद्भानुदम्भोलिवर्गः ॥ ३७ ॥

सार्द्धं योद्धुं समृद्धैर्नभसि भपतिना दुर्जयैर्द्धर्वान्तयोधै-
र्द्धृष्णिश्रेणीभटानामहमहमिकया सत्वरोदित्वराणाम् ।
वाहा संघट्टपिष्टाङ्गदमणिपटलो पांशुपिष्टातदृष्टाः
कष्टानां सन्तु नष्टयै नरहरिवपुषोभालदृष्टेः स्फुलिङ्गाः ॥ ३८ ॥

भक्तप्राणिप्रहाणिप्रचलदसिलतापाणिदुर्दैत्यहत्या-
तिक्रूरक्रोधयोधप्रचलनखचित श्मश्रुलेखासखो नः ।
रौद्र श्रीकाद्रवेयी द्रुतललनवलज्जिह्विका प्रोज्जिहाना
सा नागद्वेषिमूर्त्तेर्विहरतु हृदये वेल्लिता चिल्लिवल्ली ॥ ३९ ॥

लास्येनोल्लास्यमाना निरवधिविगलद्रोघगोधिप्रतोली
धावक्रोधाविकर्णाञ्चलचपलचलच्चामरोड्डामरश्रीः ।
घोणादण्डाग्रजाग्रज्जयपरिचयकृद्धैजयन्ती जयन्ती
रौद्रस्यद्रागभद्रं विघटयतु जगद्भ्रूद्वयी नृहिपारेः ॥ ४० ॥

दुर्दान्तस्वान्तभेकप्रतिभयसरयश्वासफुत्कारघोरा
प्रेङ्खोलश्मश्रुलेखाच्छलचलरसनाद्वन्द्वविभ्राजमाना ।
वेष्टुं वालम्वमानाननविलनिलयं भालभित्तेरधस्ता-
त्स्याद्घोणा दीर्घपृष्ठी मदघविघटनीकूटसैलाटमूर्त्तेः ॥ ४१ ॥

सूर्यादिज्योतिरुजं स्वलकरपटलीमोटनालम्पटोऽसौ
दैत्येन्द्रोद्दामधामद्युमणिघृणिघटालङ्घनेनाभिधातो ।
लोकालोकाद्रिरीत्युत्प्रतिघ इव तदुत्तुङ्गशृङ्गत्वभङ्गे
जङ्घालोजङ्घनीतुच्छलहरिपरुषश्वासवातोऽघसंघान् ॥ ४२ ॥

क्रूरक्रोवाग्निकील क्वथित इव पृथुश्वासभूमानृसिंह-
स्योग्राणामग्रगाणामनुतनुघटितस्फारविस्फोटकोटिः ।
वार्द्धीनामैक्यमृद्धं घटयितुमिव जङ्घालजङ्घालताभृ-
द्द्रागंहः संघनातीर्मम सकलशुभोल्लङ्घनीजङ्घनोतु ॥ ४३ ॥

द्वीपान्तर्वर्तिमानक्षितिधरनिकरक्षुद्रतामुद्रितोजा
लोकालोकाद्रिमूर्द्धाञ्चलचलनघनश्लाघनीयावदानः ।
द्रागभीत्याघातजातप्रतिघुरितरयभ्रान्तगाङ्गेयगेण्डु
भ्राजद्ब्रह्माण्डभाण्डः स्फुरतु हृदि हरेः श्वासरूपी नभस्वान् ॥ ४४ ॥

घोणाश्वभ्रोरुगर्भादतिपरुषखरश्वासधारा निरस्ता
कालव्यालद्वयीवोद्यतफणयुगलो श्रोत्रगर्त्तप्रदेशे ।
नेत्रायुर्वायुपायिन्यसुरपरिषदः स्थूलतालालितान्ता
स्मेराश्मश्रुद्वयीनोद्वीपदलनतनोस्तुङ्गतासङ्गताव्यात् ॥ ४५ ॥

कौटिल्येनैव खल्वाचरितपरिचितावक्रताशुभ्रताभ्यां
न्यस्यन्ती क्षीरकण्ठद्विजनृपतिघटाकण्ठपीठे प्रकोष्ठम् ।
ताभ्यां तीग्मत्वयुग्म्यां नगरवरवधूनेत्रकोणान्तमैत्री
दंष्ट्राघाटीस्फुटानः कपटहरितनोः पाटयेत्पापकूटम् ॥ ४६ ॥

आविर्भूयास्यगर्भादवमसुरवधूगर्भविभ्रंशभीमं
जिह्वां चालोक्यदैत्यक्षतजरसझरीग्रासलोलामिवोग्राम् ।
क्रूरास्थिग्रन्थकोटीविघटनकटुतोद्घाटनीवाति घोरा
पायाच्छैलाटचेष्टानुकृतिकृतिभृतो दन्तघाटीप्रभोर्नः ॥ ४७ ॥

प्रह्लादोद्रिक्तनिद्रप्रमदकुमुदिनो जागरारागराजो
दृष्टेन्द्रद्विष्टदृष्टिस्फुटपुटकघटादर्शिताक्षुद्रनिद्राः ।
विध्वस्तातिप्रशस्तामरनिवहमहासाध्वसध्वान्तधारा
कोलाशैलाटमूर्तेर्दशनशशिकलाश्रेणयः प्रीणयन्तु ॥ ४८ ॥

दैत्योरःपीठपाटप्रकटविकटरुट्कक्खठोद्घृष्टदंष्ट्रा-
संघट्टस्पष्टदृष्टज्वलनकणगणश्रेणयोऽनिष्टनष्टौ ।
जायन्तां जागरूका विदलितदनुजव्यूहवाहोर्जि तेजः
पूगप्रोद्गीर्णचूर्णप्रचयसमरुचोरंहसा सिंहमूर्तेः ॥ ४९ ॥

निर्यल्लालाटदृष्टिज्वलनघृणिघटाप्लुष्टदुष्टौघवंश
स्थूलास्थिग्रन्थिकूटस्फुटनचटचटाट्टारवस्फारशङ्काम् ।
कुर्वन् गीर्वाणवर्गेऽद्भुतकलननभो भाजिनिःशेषयेन्नो
दोषान् रोषप्रपोषोर्मिषहरिवपुषोदन्तसंघट्टघोषः ॥ ५० ॥

मन्दारोन्दारसिन्दूरकशिशुविसिनीबन्धुबन्धुकसन्ध्या
निर्यन्निर्यासकार्याकृतिरिवकलितारुण्यतारुण्यसंपत् ।
सप्तार्चिस्तप्तखड्गप्रतिनिधिरघकोल्लासिलौल्योल्वणश्री-
रास्तां नस्तापभाजां नरहरिरसनावासनाशासनाय ॥ ५१ ॥

सौक्ष्मेणाग्नेर्निदाने वदन इह सतः क्रोधदोधूयमानः
प्राणद्राघिष्ठभस्त्राजवनपवनतो दीप्तिशीलेवकीला ।
क्रोधान्धानां नखानामसुरवरहृदो दर्शनायेव सम्यक्
प्रह्वाजिह्वामदंहः प्रदहतु महिमोन्नाहभृन्नारसिंही ॥ ५२ ॥

निष्क्रान्तेवानयत्ताद्गलरववलतः साध्वसध्वस्तधैर्या-
त्प्रोन्मिलत्कम्पसम्पद्भयमयचरितोद्भावनप्रेक्षयेव ।
दंष्ट्राभिः स्फुष्टरोचिः पटलकरघटाघट्टनीभिः प्रदृष्टा
श्वासेव स्वान्तदेशे नरहरिरसनावासनाशासनो स्यात् ॥ ५३ ॥

दैतेयोद्दामधामद्रुमदहनघृताटोपकोपाग्निकीला
प्रह्लादोद्रक्तभक्तिच्छलनिलयचलच्छोणकोतुच्छविर्नः ।
स्याज्जिह्वा नारसिंहीविबुधपतिशुभादृष्टवासन्तवाता-
श्लिष्टश्रीवल्लिदृष्टप्रथमकिशलयश्रीरनिष्टप्रणष्ट्यै ॥ ५४ ॥

चञ्चत्पञ्चप्रकारे मुख इह भवितुं सांप्रतं पञ्चजिह्वा
व्यक्तैकाग्रेमहोग्रा पुनरपि भवितारश्चतस्रोऽधिपार्श्वम् ।
इत्यालोच्येत्र सीमाजिघटयिषुतयाकर्णजाहां जिहाने
स्मर्तव्ये सिंहमूर्तेर्भृशमपशरणैः सृक्कणीचक्रपाणेः ॥ ५५ ॥

प्रेङ्खन्निश्वासलेखं प्रकटकटकटस्फोटविस्पष्टदंष्ट्रं
श्मश्रुस्मेरत्वभीष्मं कुटिलिमविकटभ्रूकुटी भ्राजमानम् ।
क्रोधक्रूराक्षिचक्रं सरभसरसनाभोमतं श्रीमतङ्ग
द्वेष्टुर्द्राग्द्वेष्टुवक्त्रं मम विषमदशास्रष्टुरिष्टं गारिष्ठम् ॥ ५६ ॥

दंष्ट्रासंघट्टघोरज्वलदनलकणश्रेणिकीर्णप्रसूने
प्रोद्यन्निर्घोषवाद्ये प्रचलितबहलज्वालजिह्वामहोल्के ।
रौद्रश्रीलास्यरङ्गे प्रकटविकटरुट्सूत्रधारप्रचारे
सद्योविद्योतमानद्विपदलनतनोराननें नोरतिः स्यात् ॥ ५७ ॥

वह्निप्राचीरदीप्रप्रसृमरपरितः केसरे स्पष्टदंष्ट्रा
कुड्या संश्लिष्टयष्टिप्रचयपरिचिते भ्रूलतातोरणाढ्ये ।
जाग्रत्प्रग्रीवमित्रप्रतिभयनयने प्रह्वजित्वालतोद्य-
त्सोपानेगैन्द्रलक्ष्मीगृह इह नृहरेराननेमाननास्ताम् ॥ ५८ ॥

निस्त्रिंशभ्रंसनं द्राक्सृजतिकरतलाज्जिह्वयानारसिंहे-
दंष्ट्राभिः कुन्तशस्त्रीपटलविघटने भ्रूलताविभ्रमेण ।
कोदण्डभ्रंशचण्डेशितविशिखहरेश्रीकटाक्षच्छटाभि-
र्दृष्टानां दृष्टिमात्रात्प्रतिकृतिनिरतं प्रीतिरास्तां मुखे नः ॥ ५९ ॥

उद्यज्जिह्वामहोल्के मुखरिमखरनिर्घोषनिर्घातघोरे
भ्रूवल्लीश्मश्रुलेखाविलसितविलसद्धूमकेतुप्रकाशे ।
सङ्क्षोभाक्षुद्रचक्षुस्त्रिकविकसन संदर्शितार्कत्रयीके
तस्यास्ये स्यान्नमस्याऽसुरकुलदलनादर्शिताजन्यसैन्ये ॥ ६० ॥

दंष्ट्राधाटीकठोरक्रकचपरिचयेनाप्यखण्डस्वरूपा
सङ्कोचं कण्ठघोषेण च न च दधती भीषणेनोल्वणेन ।
लोके जिह्वापुटेऽप्यस्खलितपदवती भारती यत्र वासं
सा संवत्तऽप्रमत्ते हृदि भवतु हरेर्द्रागुपास्यं तदास्यम् ॥ ६१ ॥

सप्तार्च्चिः खण्डषण्डस्तवकितकुहराचुल्लिकेवोल्लसन्ती
दीर्णादीर्घादरीवोद्धुरर्रुधिरसुहृद्धातुधाराधुरीणा ।
पातालद्वारिवोद्यत्फणिफणमणिरुक्कन्दकीवृन्दलीला
लीलाहर्यक्षमूर्त्तेः क्षपयतु विपुलाववक्त्रकुक्षिर्मदंहः ॥ ६२ ॥

गर्जश्रीनिर्जिताम्भोधरपटलहठाकृष्टविद्युत्कलाप
प्रायां प्राप्तां समुद्रादपिपरिभविनो वैद्रुमीं वल्लरीं वा ।
रौद्रश्रीवीरवर्यावरवरणविधादत्तबन्धूकमालां
बिभ्रद्दैत्यान्त्रमालामतिपरुषरुषः पातु देवस्य कण्ठः ॥ ६३ ॥

माधुर्योद्रेकधुर्यं निजसहजपरिष्कारवर्यं विसृज्य
क्रौर्यश्रीवायमाणावसरमपरसं दैत्यपालात्त्रिनालाम् ।
घोराकारां घृणायाः पदमपि दधती यायमाणां हठेन
ग्रीवा श्रीवारणारेः शरणमिहपरं पीवरी वामनीवः ॥ ६४ ॥

माया हर्यक्षमूर्त्तेः क्षयसमयपयोवाहसाहस्रगर्ज-
स्फुर्जन्निर्घोषसम्भावितविदलनदिक्सन्धि सन्धुक्षणाय ।
उन्मिलत्कान्तितत्तूत्कटकरजघटासूचिसाचिव्यभाजो
विश्वद्रीचोनुविश्वोपकृतिकृतिभृतोभावयेद्बाहुदण्डान् ॥ ६५ ॥

नम्रादैतेयसम्राट्प्रतिभयपृतनाघातगुर्वीं किलोर्वीं
दिव्यद्दर्वीकरोर्वीपतिफणपरिषत्खर्वतां पर्वतान्ताम् ।
उद्धर्त्तुं प्रोद्धुरानुप्रतिदिशवलिताः सर्वतोऽखर्वमूर्त्तेः
साहस्राबाहवस्ते मम हृदि महिमोन्नाहबाहः स्फुरन्तु ॥ ६६ ॥

दीप्रं यद्विप्रचित्तप्रभवमृगदृशां क्षिप्रमक्षिप्रमोदं
निप्रघ्नद्विप्रवर्यं प्रतिभयरयभृत्कैटभाटोपलोपम् ।
चक्रं हर्यक्षमूर्त्तेः शरणमहमहोरात्रमार्त्तोभृशार्त्ते
रेमिद्राक्कालनेमिक्षतजरसलसन्नेमिकस्माद्बिभेमि ॥ ६७ ॥

बह्निज्वालाभजिह्वावकलनविकलत्वान्नुनासन्नवक्त्रं
निर्घोषैः कण्ठकम्बोश्चकितमिव महामौनमुद्रां दधानम् ।
घोषाघ्राण प्रहीणं जलजमिवसितं पाणिभूषायमाणं
शत्रुभ्यस्त्राणहेतोः शरणय नृहरेरम्बुजाक्षस्य कम्बुम् ॥ ६८ ॥

रुक्चक्रेणेव चक्रं प्रघनमधिमधुग्रासिकोग्राकृतीति
क्रौर्येण क्रौञ्चभेदे पटुरितिविकटां श्रीमहासेनशक्तिम् ।
दम्भोलिं जम्भशत्रोरहिहननमहासाहसोस्त्वद्धसन्तो
दैत्योरस्त्रोटयन्तस्तृणमिव नृहरेः पाणिजाः प्रोणयन्तु ॥ ६९ ॥

दैत्येन्द्रध्यानसन्ध्याध्वनिमुकुलितदिक्पातमालासुखर्द्धि
स्वाध्यायारम्भपूर्वोदितसतनुदशोङ्कारिकाकारभाजः ।
नागानामिन्द्रियाणां दशमृणि सदृशाः प्राणिना प्रोतिभाजां
प्रायः पारीन्द्रमूर्त्तेर्मम दशनखरास्ते खराः स्युः सुखाय ॥ ७० ॥

साक्षादालक्ष्यमाणं युधि दशनदगदाघातशोयप्रथिमा
दिङ्नागानां विषाणोरुमुषलशकलैः पाण्डुनिभिग्नमग्नैः ।
दैतेयव्याघ्रवक्षः प्रबलमदगदं शीघ्रमुल्लापयन्तो
भूशल्योद्धारकल्या भवभयभिषजः पाणिजाः पान्तु युष्मान् ॥ ७१ ॥

उन्मीलत्कालखण्डोत्पलममलिनकङ्कालखण्डैः कुमुद्व-
त्तद्वद्व्यक्तवुल्का मुकुलितकमलं स्ताग सृक्वाभिपूर्णम् ।
हंसापत्यातिरिक्तं सुररिपुवरहृल्लक्ष्यहर्यक्षमूर्तेः
क्रौर्यक्रीड़ातड़ागं क्षणमधिविदधुस्ते नखाः स्युः सुखाय ॥ ७२ ॥

उद्रङ्गद्रक्तलेखारुणवसनलताकर्षमुच्चैस्त्रिलोकी
लक्ष्मीं दैत्येन्द्रवक्षः स्थलपृथुलशिलास्थेयसीमीर्ष्ययेव ।
आकर्षन्तो द्विरूढां विबुधपरिवृतेनैव वाढं विधातुं
निर्भीति प्रीणयन्तु छलहरिवपुषः प्राणिजाः प्राणिजातम् ॥ ७३ ॥

वक्षः सीमन्तयन्तीनभिदुरभिदुरोरश्छदच्छेददक्षा
यत्किंचिद्विघ्ननिघ्ना इव घनमघवद्वज्रघातोत्थशोथैः ।
स्थूलास्थिग्रन्थिकूटे निविड़कड़कड़ोड्डामराक्रोड़ितेन
क्रीड़न्तः शक्रशत्रोर्नरहरिवखरास्ते खराः स्युः सुखाय ॥ ७४ ॥

चापल्येनापतन्तीमिवशिरसिरसज्ञां प्रतप्तासिलेखा-
भीमामालोक्यसीमान्तरगतकमला कौस्तुभश्रीवभीत्या ।
तारादारांशुधाराप्रतिमघनतमोल्लासवल्लीमवल्ली
लीनश्रीवत्सलक्ष्मक्षपयतु दुरितं लक्षहर्यक्षवक्षः ॥ ७५ ॥

अव्यादाकाशकाशस्तवकपरिणतः कूर्मलोम्नां विवर्तो
दृष्टान्तः शाशशृङ्गस्य च हरिदुदयंच्चित्रलेखैकमित्रम् ।
मिथ्याद्वैरथ्वसज्जं द्विपदलनतनोर्देहपूर्वापरार्द्धं
स्थित्यर्थापत्तिसाध्यं भवभयविकटात्संकटान्मंक्षुमध्यम् ॥ ७६ ॥

दैत्येन्द्रो दीर्घनिद्रामधितशितशिखैतन्नखैः खण्डितोरः
कण्डूतियत्रहस्तस्खलदसिफलकः स्फारपादप्रसारः ।
चञ्चज्जानुप्रघानातनुरुहनिबहप्रच्छदाच्छादनाढ्या-
मच्छेतः स्थैर्यं पट्याक्रमतु कपटहर्यक्षवक्षोरुखट्वा ॥ ७७ ॥

न्यस्ते रोषेणसाचिप्रसृमरपरितोदीधितौ यत्र रक्ते
मध्ये नम्रत्वकम्रं कुवलयमभितः सङ्गतोत्तुङ्गताकम् ।
उत्तानस्वर्णदण्डायुतकनकशलाकालिलालित्यशालि
च्छभ्राभामापतापानपनुदतु हरेर्वासजङ्घप्रकाण्डः ॥ ७८ ॥

स्तम्भोद्भूतस्य भूमेरुपरि लिपदसृक्चालनं स्यन्दमाना
घोऽनूनारुखलक्ष्म्यादितिसुतपृतनापादघातार्तिभाजः ।
भाले श्रीखण्डपुण्ड्रं लिखदिवनखरज्योत्स्नयावत्सलत्वा-
त्प्रह्लादस्यप्रणामप्रवणितशिरसः पातु पादद्वयी नः ॥ ७९ ॥

रुन्धन्तीबारिबन्धूनधिरुधिरधुनीबन्धुबन्धूकमूर्त्ते-
राकृष्याशानुविश्वाः स्वयमपि युगपद्योजयन्ती पभान्ती ।
द्वैतं द्यावापृथिव्योर्दवयितुमुदयन्मांसलानी चवोचि-
र्विश्वद्रीचीमरीचीततिररुणसमीचीनरोचिर्विचिन्त्या ॥ ८० ॥

आस्थानद्वारितिष्ठन्नसुरवरहृदोदारणायैकनिष्ठः
क्रोधः श्रीपृष्ठनिष्ठप्रततफणवृहद्दीर्घपृष्ठस्थविष्ठः ।
प्रह्लादाप्तप्रतिष्ठः प्रवलदनुजनुः सैन्यविन्यस्तनिष्ठः
पायाद्देवोव शिष्ठप्रभवभवनुतोदेवगोष्ठीगरिष्ठः ॥ ८१ ॥

दन्तेभ्यः पाणिजेभ्यस्तुहिनगुभगिनी सोमलेखासुहृद्भ्यो
नो विभ्यत्यब्धि शब्दश्रवणपरवशाघोरगम्भीरघोषात् ।
और्वज्वालालतायाः कणकुसुमहृदप्युग्रजिह्वालताया
यस्याङ्के निर्विशङ्कं जयति जलधिजासैषदेवोऽवताद्वः ॥ ८२ ॥

एषब्रह्माण्डभाण्डामितविततवपुः सज्जलस्वान्तदेशे
स्व च्छन्दामन्दलीलोविषयसमुदयाकुञ्चितत्वाञ्चितेऽपि ।
काष्ठाकैवल्यलक्ष्म्या जगति कतिपयैः कल्पितः कार्यदृष्ट्या
देवश्रीमान्नृसिंहोऽवतु परममहामप्यणोर प्यणीयान् ॥ ८३ ॥

उच्चैर्घुष्टप्रहृष्टत्रिदशगणघनश्लाघनाघूर्णनोद्य-
न्मूर्द्धाधोध्वस्तपुष्पस्तवकविकसितैस्तारका चक्रवाकैः ।
दुष्टोरः पाटदृष्टिस्फुटविकटसटाकम्पसम्पत्तिचक्र
च्छिन्नै राच्छादिताङ्गश्छलनृहरितनुर्यच्छताद्वाञ्छितं नः ॥ ८४ ॥

आभातीतेन्दुधामासदरिदरकरः सर्वदानव्यमाभृ-
त्कायोदारः सदारोचितदशनखरः कोपितत्वाधिकारी ।
आभातीतेन्दुधामासदरिदरकरः सर्वदानव्यमाभृ-
त्कायोदारः सदारोचितदशनखरः कोपितत्वाधिकारी ॥ ८५ ॥

तिष्ठन्नम्भोजपृष्ठे जलनिधिजनुषोरोजुषाराजमानो
विद्युज्ज्वालाकलापोज्ज्वलविपुलसटाकीर्णविस्तीर्ण वक्त्रः ।
जान्वोर्विन्यस्तहस्तः कटितटविवलद्योगपट्टस्फुटश्री-
भाजोः शङ्खारिधारी जयति नरवपुश्चित्रपारीन्द्रवक्त्रः ॥ ८६ ॥

पातूरः पीठपट्टाश्रितजलधिजनिर्योगपट्टाभिरामो
दैत्योरः पाटकट्टारकखरनवरोभ्राजदट्टाट्टघोषः ।
संसारक्लेशहट्टापहरणमहिमा यो हृदट्टाधिवासी,
भक्तानां देवभट्टारककलितनुतिः पीतपट्टांशुकः सः ॥ ८७ ॥

सत्रासत्राणकर्त्रीरिपुसुतविपदः साधुनानाधुनाना
मारामाराजिवक्षानखविदलितदुष्टासुराभासुराभा ।
सामासामादिगीतानिजपदकमलालम्बतारावतारा,
भीमा भीमार्थदक्षातनुरवतु सुधाभानुमालानुमाला ॥ ८८ ॥

प्राप्तामुद्राविलेशेन परममहता येन यः सत्तरण्या-
कारां पृथ्वीं दधानो वरभुजगवरत्रासरक्षां विभाति ।
शार्ङ्गश्रीशोभमानां स्वतनुमवतु नः शङ्खालूच्चैर्महिम्ना
पारावारप्रभावः स नृहरिरपरायस्यमैनोहमूर्त्तिः ॥ ८९ ॥

ज्यायस्य भासमाना भवति न तनुरुट्शालिनी याऽरिराजि
श्यामाक्षीरोदनीरोच्छवसनकुशलिनीयकृद्वृत्तपान्ता ।
हन्यान्मूर्त्तिर्हरेः स्यादुरितमतिवलाकाच्छपीनाममावा-
तिक्रान्तादीर्घपृष्ठं परमपि दधती मां दरश्रोनिधानम् ॥ ९० ॥

देहो यस्याम्बुवाहोपलसितरुचि भूयः सरस्वत्युपास्यः
पाता लक्ष्माखरांशुप्रतिमनखगणो यो हिरण्याक्षजेता ।
योऽनन्तोल्लासकान्तो विलसतिबहुलोमावली यस्य धाम्नि
श्रेयो दद्यात्स देवो निजजनमहसे लब्धभूदारभावः ॥ ९१ ॥

उद्यत्प्रह्लाद संपन्नखरकररुचिः सर्वदा राजदन्त
श्रीधारीयोऽरिद्वारास्तझरविवरणोघोऽनुरज्वद्रसज्ञः ।
विल्लोलास्याधिकारो विकसिततनुरुट्केसरीकोऽपि लोके
कल्याणं स स्वतुल्यः प्रणयतु परितोऽलंक्रियाभासमाना ॥ ९२ ॥

लोकप्रह्लादसद्भूद्रपदजनमतीप्रोल्लसद्येवकार्या
यासारम्भो दधानध्वनि विभववतो चुम्बिमर्कक्षिमाला ।
कौपीनप्रीतिधात्रीवलिनियमनयालोकहर्षप्रकाशा
शुक्लाक्षिस्फोटभीमाहरितनुरवताद्वामनी चाधिकासा ॥ ९३ ॥

प्रस्यापद्वर्द्धनीयाशशिदरपरशुभ्राजितादानवार्या
मारीचायादितक्ष्मापकृतिगुरुमहादेवशास्त्राधिकारा ।
भार्गव्या भासमाना हृदि मम बहुशोकार्त्तवीर्याविरास्तां
मूर्त्तिर्देवस्य कापि प्रतिदिनमविताम्नाय शैलोमुखश्रीः ॥ ९४ ॥

यो गाधेयाग्निनेत्रीगतदुरितशतानन्दसूर्या च तारा
भर्त्तुर्लक्ष्मीं दधाराह्रियत किल ययाप्युच्चकैरावणश्रीः ।
या वैदेहाप्तभीतिक्षयकरमहिमा साधुसाराघवीति
ख्याता मूर्त्ति हरेर्नो वसतु हृदि पराभूतमायाकुरङ्गा ॥ ९५ ॥

योऽभूत्सन्तापसन्तालवनखरघटाहारिहस्तो यदीया
सच्चक्रे सूतमृत्युं करणकुशलता सूर्यजाकर्षशील:
यश्चेतोहारि हालाहलभृति बहलप्रीतिरुत्तालकेतु:
प्रेयो वृन्दावन: कौरवगुरुरभित: श्रीहरीरक्षतान्न: ।। ९६ ।।

प्रत्यक्षाधिप्रमाणोऽनभिमतपरलोकप्रहर्षोनयेके
प्रह्लादे चान्तर्निष्ठे घृणयति घृणिमालृच्छविद्योतितोय: ।
सर्वेषां मूलहेतु: किल यदभिमतो भाव एव प्रसिद्ध:
संसारादुद्धरेन्मांकपटहरितनु: शुद्धबद्धस्वरूप: ।। ९७ ।।

सार्द्धं दुष्टै: प्रवृद्धै: कलियुगमलहृत्सिन्धुजारोहशाली
यो भूदेवाधिराजप्रणयवशभयालब्धजन्मानुकार: ।
संसारे सत्यधर्माचरणपरवशो य: कृपाणां समुद्रो
देवोहृद्रोगहन्ता भवतु नरहरिर्भास्वदन्तप्रकाश: ।। ९८ ।।

दैत्यानां कालदण्ड: स्फुरतु हृदि हरेश्चण्डलाङ्गूलदण्ड:
शक्रश्रीलास्यदण्ड: स्वजनघनकृपाकेतनोल्लासदण्ड: ।
आपद्दोषण्डदण्ड: सुरपुरतरुणीत्रासभाण्डोघदण्ड:
स्वर्लोकच्छत्रदण्डस्त्रिपुरनिजजनुर्घोषणातोद्यदण्ड: ।। ९९ ।।

स्वर्गे संसर्गवत्यादिति तनुजभुजा वीर्यलक्ष्मीयुवत्या:
प्रोदस्तं किं नु दस्ताकलितकचकुलं क्ष्मातले पातनाय ।
क्रोधश्रीबाहुदण्डं वलयितसितरुङ् मण्डलं तत्प्रचण्डं
चेतो ब्रह्माण्डकेतो स्मर हरिवपुषो वालहस्तप्रकाण्डम् ।। १०० ।।

उष्माकुष्माण्डषण्डोदयतु हृदि नते जानुनोर्यातुनोभी:
प्रेता: केतावदष्टौ त्यजत मयि महाभैरवा वैरवार्त्ताम् ।
रुष्टत्वे तेन दुष्टग्रहगणगणनाकालकङ्कालसम्प-
त्संपन्नाते मदास्यं मदयितु मुदभून्नाम यन्नारसिंहम् ।। १०१ ।।

क्षिप्रं सर्पापसर्पं व्रजवनगजते विद्रवं छिद्रदेशा
दद्रे निर्गच्छतुच्छद्रविणनहिमदादच्छभल्लप्रपञ्च ।
मा सिंहत्रासरंहः शरभ सरभयं याहि शार्दूलदूरा
दाह्वाजिह्वाञ्चलं नश्चपलयति यतश्चित्रपञ्चास्यमूर्त्तेः ॥ १०२ ॥

कश्चित्कौत्स सवंशकैरववनीप्राकाश्य राकापतिः
कृत्वा मर्त्यंहरेरमर्त्यकलितां श्लोकैः शतैर्मौक्तिकैः ।
मालां दूषणदूरणाय गुणवद्विज्ञानसाणार्चितां
सत्कण्ठार्पणतो जगाम परमानन्दं स गङ्गाधरः ॥ १०३ ॥

॥ श्रीनृसिंहस्य शतकाख्यं खण्डकाव्यं सम्पूर्णम् ।

गुणिडचाशतकम्

गुण्डिचाशतकम्

विलोचनकदम्बकं[1] यदुपलभ्य लुभ्यत्किमा-
लिलेह नहि किं पपौ नहि ममज्ज किम्वा नहि ।
परं तु किमिवाभवन्नवतमाललक्ष्मीतिर-
ष्क्रिया निगमसाम्प्रदायिकमुपास्महे तन्महः ॥ १ ॥

अबालकजवाधरः सलिलबाहवाधिद्युति-
र्नवाब्जवनवादिदृक्[2] बृहदवार्य्यं बाहुद्वयः ।
सवाङ्मनसवाह्यदृक् प्रमदवारवारांनिधि-
र्भवाल्लवणवारिधेः सविध[3]वासवानुद्धरेत् ॥ २ ॥

यदीयसुषमावलोकनमुदः शरत्कौमुदी-
कदम्बपरिशीलनप्रमदघाटिका चेटिका ।
तदम्बुज[4]कदम्बडम्बरविडम्बि किंचिच्छर-
त्सरोज दुरहंकृतेरनवकाशवेत्तं भजे ॥ ३ ॥

सिताभ्रचयपङ्किलाविधुशिलाम्बुवापी विधु-
प्रभाम यासरोजिनी यदि सृजेत्प्रसूनं नवम् ।
तदीयमुपमा यदीयनयनस्य निःस्यन्दिनो-
ममन्दमुदमम्बुधेस्तटकुटीचरं तत्क्रियात् ॥ ४ ॥

---

१ । कदम्वनं
२ । दृग्
३ । सलिल
४ । तदम्वुद

कुतूहलमयी हरिन्महमयं नभो मेदिनी
प्रमोदलहरीमयी जयति यत्र तत्र क्वचित् ।
मतिः परमरक्त यद्वदनबिम्बसंचुम्बिनी
तदस्तु वटभूरुहस्तटचरिष्णु धामश्रियै ॥ ५ ॥

किमङ्कुततेः किमुल्लसनसम्पदः किमहो-
त्सवस्य कुतुकस्य किं किमु तपत्रयी विस्मृतेः ।
बभूव हृदयं यदाननविहारि जाने न[1] त-
त्पुनातु लवणाम्बुधेः सविध चुम्बि किंचिन्महः ॥ ६ ॥

अधीनमिति यत्कृपाविमुखमित्यशेषोपमा
ससंग्रहमितिद्युतिप्रणयपूर्णमित्युत्सवः ।
अजस्रमनुशीलयत्यधिकलुब्धमित्यक्षि त-
द्वटावनिरुहस्तटीघटित धामधामाश्रये ॥ ७ ॥

यदीय रजसां गणः कवलितोडुवासाङ्गणः
पतत्यमिततारकप्रियकरच्छटाकारकः ।
सुधां किरति यत्कलाकरगुलालराशि[2]र्दृशो-
स्तमम्बुदकुटीचरं[3] कमपि कान्तिसारं भजे ॥ ८ ॥

सुधांशुमयपांशुमांसलमृजं सुधारा सुधा-
निधौ[4] तमतिनिर्मलं प्रबलकौमुदीप्रोञ्छितम् ।
परस्परविघर्षणैर्विहित शामित[5] स्रोतसं
भुवि क्व च न पुञ्जितं[6] मधुरिमाणमन्तर्भजे ॥ ९ ॥

१। वाने न
२। कर पुलाल राशि
३। स्तदम्बुधितटीचरं
४। विधौ
५। शामंण
६। चुम्बितं

प्रतिक्षणरतिक्षणप्रदमुरारिपादद्वयो-
बिहारसुखसञ्चितद्राढमनोलशैलद्रवे ।
आपावृतवलत्रपा[1] भरजयाय मादृङ्मनो
द्रवं विरचयन्मुदं मधुरिमास कोऽपि क्रियात् ।। १० ।।

वदान्ययशसो जगद्विजयगर्वगम्भीरिमा
तुलाकणकलङ्कितानवसरः क्षमासम्पदः ।
महोर्मिभरिताद्भुतस्तवकिता कृपाचातुरी
तुरीयपुरुषार्थदं जयति मर्म्मशर्म श्रियाम् ।। ११ ।।

दृशोरमृतवापिका मधुरिमैकधाराधरे
घनप्रमदकन्दलो वपुषि पीनबाहुद्वये ।
भवामयपयोनिधेस्तरणसेतुरव्याहतं
पदं[2] मनसि काचलाचरतु[3] सा चितश्चातुरी ।। १२ ।।

परेतपतिविक्रमाह्वयनिदाघचण्डातप-
व्यथादलन[4]केलिकौतुककदम्बवानम्बुदः ।
क्रियाज्जलधिकूल भूम्युदित[5]भाग्यलक्ष्मीवधू-
प्रसाधनविधौ हरिन्मणिजदर्पणस्तर्पणम् ।। १३ ।।

सखे किमुपलभ्य कां ननु दशां भजे वेद्मि नो
परस्परमिति ब्रुवद्वचनसत्यतासिद्धये ।
निमज्ज्य सुखनीरधौ नहि बहिर्ययौ दृङ्मनो-
द्वयं यदवलोकने तदवलोकवाञ्छासु नः ।। १४ ।।

१। अपाकृतवलस्तुपा
२। गदं
३। काचनाचरतु
४। व्यथाकवल
५। भुमुदित

दुरुद्धरमहाधमाधिपतिमादृशोद्धारणा-
तिभारगिरिविघ्नवन्मधुरिमाब्धिवीचिप्लवः ।
जगन्नयनभाग्यवैभवमहोषधीनाथव[१]-
द्दयाद्रवमहोदयः[२] स्फुरतु कोऽपि मन्मानसे ॥ १५ ॥

महोत्सवकरम्बितामितरगन्धशून्यां पर-
प्रमोदमयसृष्टिमुल्लमितलोभकोषं दृशोः ।
अकण्टकविलुण्ठनापथ[३]मनश्वरश्रेयसां
मुहुर्मुहुरहं महो घनमहोज्ज्वलं कामये ॥ १६ ॥

कलङ्ककपटस्फुटा[४]दररदच्छटा पङ्किलं
यदाननसुधाम्भसः कलुषहृत्पटोमण्डलम् ।
धिनोतिवसुधां सुधामयमयूखमालीमुहु-
र्मम प्रमददोहनः स भवताज्जगन्मोहनः ॥ १७ ॥

यदाननसुधाकरद्युतिसुधाधिपानेच्छयो-
र्मुहुर्विवृत सर्वता मुखमतित्वरं धावतोः ।
अनाविलमणिमयाभरणमन्तरायद्विषाऽ[५]-
भवन्नयनयोर्ममाभयनयोदयं[६] स क्रियात् ॥ १८ ॥

मदंहसि मदं हसत्यलमनूननानैनसां[७]
प्रचण्डिमपिचण्डिले मर्षति हिण्डमाने[८] मुहुः ।
चलत्पतितपावनाधिपपताकिता[९] स्तम्भभृ-
त्प्रसारित भुजद्वयः स मयि निर्दयः किं भवेत् ॥ १९ ॥

१। वाधव
२। महोदयः
३। अकण्टनविलुण्टनापण
४। स्फुटो
५। त्विषा
६। भिनयनोदयं
७। नानैकसां
८। दीप्तमाने
९। व्रत य तार्किका

सपत्नविरहो महोल्लसितमाधुरीसम्पदां
सहासननवोत्सवो निखिलमोहलक्ष्मीतते: ।
परप्रमदकन्दलीवलदमन्दलीलाभरः
स रक्षतु पुर:सर: सरसिजस्रजश्चक्षुषा ॥ २० ॥

पराजितवराकरक्तकन[1]वोष्ठलेखाकर:
श्रिया विमलनाकरक्षणशिलाविलासाकरः ।
मुखेन हरिणा करम्बितसुधांशुनिन्दाकर:[2]
स मेऽस्त्वघनिराकर: खलु गृहीतपद्माकर: ॥ २१ ॥

कृपालुकुलमौलिना सपदि येन सम्पत्तथाऽ-
वनीयकमनीयतापदतनूरुचिन्तापदम् ।
ध्रुवस्य च यतस्तमाश्रयमनस्तमालच्छटा-
वनीयकमनीयतापदतनूरुचि तापदम् ॥ २२ ॥

क्षितिक्षितिधरेन्द्रहे शरणशून्यताशालिनां
गणे सुरतरुपमोचित महेऽभवं ध्यायताम् ।
श्रियं च सुहृदे ददद्वितरसन्मतिं भूपजा-
ङ्गणे सुरतरुपमोचितमहेभ वन्ध्यायताम् ॥ २३ ॥

जबाधरदरस्मितं मुखरुचा सुचान्द्रप्रभा-
करं विततमालसारसदृगन्तरङ्गाहृताम् ।
दिशं विरचयन्महो विपुलबाहुपुष्पावली
करम्बित तमालसारसदृगन्तरं गाहताम् ॥ २४ ॥

अरे हृदय ! य: सुधारसनिधानवेणुध्वनि
वनेजनयनाशयाऽतनुतराधिकारङ्गदम् ।
तमोक्षणनटं सकृत्तटवतीघतोरस्थली-
वने जनय नाशयाऽतनुतराधिकारं गदम्[3] ॥ २५ ॥

---

१ । वराकर: कनक २ । निद्याकर: ३ । राधिकाराङ्गदं

प्रपन्नपरिपालने पतितपावने पाटवो
पवित्रपदपङ्करुट्पतनपूतपाषाणकः ।
पयःसु परिपन्थिपीडितपदस्य पाता प्रभुः
प्रियं प्रतनपूरुषः परमपुण्यदः पूरयेत् ।। २६ ।।

महेन्द्रमणिमञ्जुतां मलिनयन्महोमण्डलै-
र्मनोहरमहामहामधुरमर्मणा मदनः[1] ।
महीध्रमयमन्दिरे मनुजमत्तताम ञ्जरो[2]
मधुमंथनकृन्मघोर्मसृणयेन्मदीयां मतिम् ।। २७ ।।

उदञ्चितसमुच्चकोरकरुचिप्रसूनस्मितं
स्फुरत्त[3]रलतातिखेलदलकान्तभालस्य भृत् ।
स्वरूपमिह तेन कः प्रकटवासवेलावने
जजल्प कुशलान्यनल्पय मुकुन्दकल्पद्रुमः ।। २८ ।।

सुधारसमयोदयं मुहुरुदञ्चयन्यः स्वरु-
पलक्षणरुचिच्छटापटिमपूरिताशातटः ।
ज्ञानाञ्जन[4]रुचि दधाति बहुधा नवं राश्रितो
महोभिरनिशं दिशेत्कुशलमम्बुजाक्षोऽम्बुदः ।। २९ ।।

अरं कुधरधामवन्न रजनीमहोल्लासभृ-
त्कलापचयपूर्णविग्रहमहः श्रिया भास्वरम् ।
न कैरवगतां मुदं दिशति यन्न दीनोदये
पराङ्मुखमहं भजेऽद्भुतसुधानिधि धामतत् ।। ३० ।।

अनुक्षणरसार्द्रतां[5] सृजति यो यदीयं वल-
द्विनोदकमलं वपुः कलयतेऽपि यस्योदयः ।
न चन्द्रकिरणो[6]च्चतामपि च ताड़िता लोक स-
न्तति यमनुमोदिता स्मर तमद्भुताम्भोधरम्[7] ।। ३१ ।।

---

१ । मर्दनः
२ । मत्ततान्मञ्जरी
३ । स्फुरन्त
४ । घनाञ्जन
५ । रश्मद्रितां
६ । करिणो
७ । स्मरतिमारुताम्भोधरम्

तुलानवसरो जवानवसरोजवासोष्ठहक्[1]
घनाञ्जनकलापगञ्जनकलापगर्हच्छविः ।
भुजायुगमहोरुचा युगमहोरुचातुर्यभाक्
भजन्मदवलम्बतां मदवलं वतात्तेंहरेत् ॥ ३२ ॥

भविष्यदरुणानुजध्वजवियोगचिन्ताशुचो
विदीर्ण[2]शितिशैलहृज्जनित[3]रक्तधारोपमम् ।
शिवं दिशतु नीलभूधरविलग्नसोपानभू[4]-
पतद्बहल तूलतुन्दिलविशालशोणांशुकम् ॥ ३३ ॥

हृदामितरवृत्तिभिः सह विधूतमूर्तिक्षणं
समं कमलकोरकाकृतिकरैरुहस्तं ततः ।
स्खलत्तदनुपीठतः सह सहस्रनेत्रोदकैः
क्रियात्किमपि मन्महश्रियमनारतं तन्महः ॥ ३४ ॥

नदाधिपनदाधिपल्लवितलोककोलाहला
स्फुटार्त्तिविनिवेदनाश्रवणसावधानः किमु ।
सलोलसवनस्थली गमनकौतुकोपक्रमे
तिरोवलितकन्धरो धरधुरन्धरोऽस्तु श्रियै ॥ ३५ ॥

जगद्विहरणोचितस्वतनुसग्रहासङ्गतो-
त्तरङ्गरुचिराङ्गसंग्रहविधित्सया किं धुतः ।
गमोत्सवसमुत्सुको द्यतु मदंहसां रंहसा
वलान्य धवलावनीधरवनोवसन्तो विभुः ॥ ३६ ॥

प्रमोदजलधौ निमज्जति मनो जलार्द्रादृशः
कदम्बकुसुमश्रियं हरति वर्ष्मबद्धोऽञ्जलिः ।
प्रधावति जयध्वनिर्निपतितं शिरो भूतले
स कोऽपि समयः क्रियाद्रति चरित्रचित्रश्रियम् ॥ ३७ ॥

---

१ । वाम्बोष्ठहग्
२ । विभिन्न
३ । हृद्गलित
४ । सोपानि का

पुरापरिचितेतरप्रणय चातुरीं कस्यचि-
न्मतिं नवकुमुद्वती[1]मभिलसन्तमालिङ्गितुम् ।
बहन्तमवरोहणं किमु कलाकरं तं भजे
शितिक्षितिधरस्खलद्विपुलगण्डशैलोपमम् ॥ ३८ ॥

शनैरनुसरत्तरप्रमदवारिपूरेक्षण-
प्रमुक्तजनतेक्षणप्रकरसावधानः[2] किमु ।
स्वकीय चरणद्वयी विरहमाण[3]भक्तावली
मनोव्यथनशङ्कितः किमु मृदुव्रजन् पातु नः[4] ॥ ३९ ॥

अनाथजनतार्पितं भरणभारमाविर्भव-
त्कृपादरमुपाददे किमु विलासयात्रालसम् ।
दरोदितशिरोन्नति क्वचन चारुगारुत्मत
प्रभालघिमकारु तद्भवतु दारुकारुण्यभाक् ॥ ४० ॥

विपन्नजनतावनप्रचुरधावनत्रासतः
सदारतिकरक्षणव्यतिकरस्पृहोल्लासतः ।
विलम्बमवलम्ब्य चुम्बति नितान्त[5]घोरा गति-
र्यदीय[6]पदसारसं समदसारसङ्गं हरेत् ॥ ४१ ॥

विधूतिमभितोदघद्बहुविधां मुहुर्मादृशा-
मनुद्धरणदुर्दमाद्वहलदुर्यशः कर्दमात् ।
समुद्धृतिविधानकृन्मुरहरस्य लोकोत्तरो
जयत्यतितरां हरेरपि हरेः प्रयाणोत्सवः ॥ ४२ ॥

मुहुः परिजनोत्करैद्धूतगुणैः कृताकर्षणो
नरप्रकरवीक्षितः सकरतालकोलाहलम् ।
गृहीततनुरुद्धटैरलसयानशीलोऽवतु
व्रजेश[7]पुरनागरीवसनतस्करो दुष्कृतात् ॥ ४३ ॥

---

१ । कुमुद्वती
२ । सानुरोधः
३ । विहरमाण
४ । पातुसः
५ । निअन्त
६ । यंदाय
७ । दव्रजेश

सुखाम्बुधिगभीरतावकलनादिवोद्धवं स्फुर-
द्भुजाघविनिवेदनाप्रवणलोकसन्तानकम् ।
मृदङ्गरवरङ्गतुङ्गिमतरङ्गिघण्टारवं
भजे पशुपदारदृक्पतनपात्रयात्रोत्सवम् ॥ ४४ ॥

महीतलमहो जगद्विजयवादि निःशाणज-
प्रणादभरनिर्भर भ्रमधुरीणसंनाहिनम् ।
भजेऽचलपरेतराट् पतितराज्यधैर्याचल-
स्खलत्पृथुशिलारवप्रतिममंघ्रिघोषं हरेः ॥ ४५ ॥

स्वतः प्रसरणोत्सुकामरुणचेलभामेलना-
दशृङ्खलितखेलितां नवसुधांशुधारोन्मदाम् ।
विघूननपरम्परोदयविघूतसाम्यासु मां[1]
भजामि वदनद्युतिं मदनमोहनस्य प्रभोः ॥ ४६ ॥

करोद्धरणवाञ्छया करिवरस्य गाढत्वरा-
वगाढसरसो मिलन्मलिनकण्टकैः पीडनम् ।
नतोन्नतनिजाङ्गजङ्गमतयैव संसूचय-
न्नुपाधिविगलत्कृपानदनूपाल[2]पादोऽवतात् ॥ ४७ ॥

कनत्किशलयावली सुललितप्रभारामव-
न्नवारुणरुचारुणं क्षणविपत्त्रियामान्तवत् ।
महेन्द्रमणिमानसपदणिमानमानर्त्त यत्
जयत्यतिलस[3]ज्जवा विजयसज्जवासो महः ॥ ४८ ॥

वपुर्लवणिमोर्मिषु प्रतिफलन्निजास्य प्रभा-
वलोकनवलोत्थिता मम विमोहिता नो हिता ।
भवेदिह महाघमोद्धरणपात्रयात्रोदये
मुरारिरिति चिन्तयन् किमु समावृताङ्गोऽवतात्[4] ॥ ४९ ॥

---

१ । साम्यासनां
२ । कृपाल
३ । तीवविलाष
४ । वतात्

अये हरिपदद्वये हृदयखेलवेलातिगं
तदीययुगपद्गतौ बत कुतो विमर्षस्तव ।
यतस्तदपदोषमानसपदं च हन्ति[१] त्वया
विमृष्यमिदमेव यद्भवति विभ्रमश्रीर्गतिः ॥ ५० ॥

मुकुन्दमुखवापिकाजगदपूर्वलक्ष्मी समु-
द्गमाग्रसरबुद्बुदप्रतिममिन्दु बिन्दुव्रजम् ।
प्रफुल्लतरमुल्लसद्भुवनमोहवल्लीनव-
प्रसूनवलयभ्रमं प्रवलयन्तमन्तर्भजे ॥ ५१ ॥

दुरापरमणीयमारमणवक्त्रकान्तिछटा-
वलोभतः[२] किमु शिरस्तटोद्ध्वं गता ।
मदीयनयनायनी भवतु कापि यात्रोत्सवो-
त्सुकस्य परमेशितुश्चरमचुम्बिनी पट्टिका ॥ ५२ ॥

जनार्दनदृशोर्भृशोल्लसितपुण्डरीकोत्करा-
धिराज्यगरिमोपरिस्फुरितचामरोड्डामराम् ।
भजे फणिफटाछटानटललाटसीम्नि भ्रुवा-
समां विलसितामनाविलसिता[३] भ्ररेखाद्वयी ॥ ५३ ॥

हरेर्गमननिःस्वनैः शमनयातनानिःसर-
न्मुरारिपुरसंमुखप्रबलपापिनां[४] विघ्नदौ ।
विघातविनिवारणं[५] निगदितुं किमु द्वाःस्थितौ
विहायसि विहारिदृक् क्वचन चक्रभृत्पातु नः ॥ ५४ ॥

नृलोकविषदोल्लसत्सुकृतजालबद्धं बहि-
र्गतं श्रुतिगिरोऽम्बुधेः[६] किमपि रत्नमभ्रप्रभम् ।
महीपटतटस्थली ललितलोचनालंक्रिया
प्रियाणि चपलं क्रियाद्वसनदामबद्धो हरिः ॥ ५५ ॥

---

१ ।	वहन्ति	३ ।	मयनृविलसिताद	५ ।	दारण
२ ।	वलोकलवलोभन्तं	४ ।	पापिना	६ ।	शिशोऽम्बुधे

ललाटतट भ्रूनटत्पटुकुरुण्टकस्रक्चल-
स्रवोनशतपविकास्तवकमिन्दुविन्दुत्विषा ।
तरङ्गनिकरं गतावधिमर्धिश्रयद्विस्मृति
प्रयातु वदनं न कम्पदवदन[1]शोभाम्वुधेः ॥ ५६ ॥

गमक्रमकुतूहली क्वच दधद्भ्रमोविभ्रमी-
समुद्घटितभङ्गिमन्दिरकपाटवत्पाटवम् ।
गुणालयमृणालिनी कुसुमकान्तिकीर्त्तिश्रिया-
मनध्ययनलोचनः कलुषमोचनं नः क्रियात् ॥ ५७ ॥

नखद्युतिविलासवैभवलवार्थिकोटिक्षपा-
करप्रकरमाधुरोपदनिपातदैन्यग्रहात् ।
ध्रुवं स्रदिमशालिसुन्दरगतिर्गति[2]मादृशां
दृशा विषदपुष्करद्युतितिरष्क्रियायुष्करः[3] ॥ ५८ ॥

अगाधनिज[4]माधुरीधृतनिमज्जनायाः श्रुते-
र्विकर्षणवशादिवोत्तर[5]लमौलिभिर्मानवैः ।
गृहीतमरिजंत्रयात्रिकमिवाखिलाशाचरं[6]
भजे मुरजयि क्षणे मुरजघण्टिकानिस्वनम् ॥ ५९ ॥

निमेषकणिकाविपद्युवतिदर्शनं दुष्क्रिया
द्विषन्विविधविभ्रमो नृप चमूजुगुप्सास्पदम् ।
यदन्यदखिलं तदप्यपथमेव यस्मिन्दृशो-
र्मुकुन्दवदनस्पृशोः ससमयोऽस्तु नः श्रेयसे ॥ ६० ॥

विलोकितमितस्ततो विरचयन्नि वान्वेषय-
न्निनाकलितमादृशः किमु नताननो लज्जया ।
मदीय पतितावली नृपतिता सहस्रासहः
सहस्रदलहा[7]सहर्षदविलोचनः सम्भवेत् ॥ ६१ ॥

१। कम्पदन
२। पति
३। यस्करः
४। अगाधजन
५। विवोत्तर
६। यात्रकखिलामिवाशाचरं
७। दलदा

मुहुर्मथितलोचनोच्चयविषादचक्रं चल-
त्तमालतरुमस्तकोत्थितशिताब्जमत्यद्भुतम् ।
चलद्दलितकज्जवलद्युतिमुरारिमौलौ मिल-
त्त्विषा धवलदीधितेः[1] प्रबलमातपत्रं भजे ॥ ६२ ॥

चलन्नुहरिभूतवैभववनीसमुद्भूदव-
म्महाद्भुतमहामहीरुहबृहत्पलाशोपमम् ।
स्मरामि वियदुन्मुखं किमपि मण्डलाकारभृ-
त्पटेन घटनाद्घना[2]घनघटानिभेनोद्भटम् ॥ ६३ ॥

परेतपृतनापतिः पतितमण्डले चण्डता-
मखण्डबहुदण्डदां प्रकटयन्यदाकर्णनम् ।
गतेषु पतितेषु पूत्तनजनत्रतासम्भ्रमं[3]
त्रपाबहलमाबहत्स हृदि गाहतां काहलः । ६४ ॥

घनांशुमघनाशनाकृतिघनाघनाडम्बरं
विलोक्य विहितप्रडोनगतयोऽगतीनां गतेः ।
दृगम्बुजविहारलोभत इवापतन्तः सित[4]-
च्छदाश्चलदुपर्यधो जयति चामराणां कुलम् ॥ ६५ ॥

प्रहारसकलीभवन्नमुचिवैरिकैरोटभू-
त्रुटन्मणिगणस्फुटोल्वणक्षणत्क्रियामांसलः ।
पलायनपरायणव्यसनवारहाहारवा-
नवाप्य कलितोन्नतिर्जयति कोऽपि[5] वेत्रध्वनिः ॥ ६६ ॥

जगत्त्रितयभान[6]कृद्यदुकुलप्रदीपप्रभा-
प्रभा[7]सनसमुद्भवस्मयरयादिवोद्ग्रीवताम् ।
गतैः किल शिखाशतै[8]र्घनतमास्तमाघस्मरा
स्मरामि धरणीपतेः सरणिदीपिका दीपिकाः ॥ ६७ ॥

---

१ । मिलद्दिषा धवलदीधितेः
२ । घटनाद्घटा
३ । त्रतासंभ्रम
४ । स्थित
५ । चोत्र
६ । त्रितयडीन
७ । प्रभा
८ । शिशतैं

शरद्विमलकौमुदीमयमहोमहाह्लाद[1]भू-
धरोपरिपरिस्फुटाऽमृतझरीव लीलावहा ।
सुधाधरणीरोहणत्रिजगतोमनोमोहनो-
त्तमाङ्गतलनिर्गलत्सलिलनिर्झरी पातु नः ।। ६८ ।।

रसास्थितिवशात्कृपाकृपानिधिकटाक्षास्पदं
ततो विधिवलाद्वलावरजमौलिसीमां गतः ।
अनाप्तजलजाक्षवीक्षणलवस्तदाकांक्षया
विनम्रवदनो घटस्तृटितजीवनः पातु नः ।। ६९ ।।

स्वजातकुसुमस्रजामसम भावलावण्यकु-
न्मुरारिमुखदृक् पदाम्बुजसमुच्छ्च्छ्रीलवम् ।
अवाप्तुमिवमाधवाननविलोचनांघ्रिद्वय-
क्रमभ्रमण[2] विभ्रमं प्रियमदभ्रमम्भः क्रियात् ।। ७० ।।

मुखेन्दुमथ लोचनं स्वसुतवैरिभावान्निजा-
धिपाभरणलोहितोपलकुलश्रियो लुण्ठनात् ।
स्वशैत्यविजयाद्रवच्छदहृदोश्च सोमेत्यज-
ङ्घ्रजङ्घ्रुवनपावनं चरणमम्बु[3]विष्णोर्जयेत् ।। ७१ ।।

बहन्तमलमम्बुदं स्वबहनाधिकस्निग्धतां
पपौ दलितकालियो ललितकालिमाडम्बरैः ।
रुषेत्यपनयात्पयोजनयनस्य नैल्यं मुहुः
पयो जनयतु प्रियाण्यनय तुष्टिभाजो मम ।। ७२ ।।

निपीय वदनाम्बुजोदरमरन्दवृन्दं हरेः
पदाब्जमधुलालसागतमिलिन्दमाला किमु ।
विधौतमुखवर्णकैः शितिपुषां पयो विप्रुषां-
तति सपदि पातु काचन कृपालुतः पातुका ।। ७३ ।।

१ । महासमाल्हाद   २ । क्रमक्रमण   ३ । चरणामम्बु

जगत्त्रितयचित्तमोहनमनूपदेशाय किं
कपोलतलचुम्बिन: कति च केचन श्रीपते: ।
विलोचन पिधायका: किमति लुण्ठनाय श्रियां
दिशन्तु[1] मदनामयं वदनवारिपूरा हरे: ॥ ७४ ॥

क्वचिद्द्रुतगतिश्रियो हृदयचौर्य्यभीता इव[2]
क्वचित्स्थिरतरो जगन्नयनरुद्धमार्गा इव ।
दिशन्तु मम सन्ततं स्खलनशोभिताम्भोधिजा-
धवास्य शरदिन्दव: कुशलमम्भसां विन्दव: ॥ ७५ ॥

लसद्वहनदामसंनहनयन्त्रणा[3]नर्गल-
स्खलत्कमललोचनाननसुधांशुपीयूषवत् ।
मिलन्मलयसम्भवद्रवकदम्बवल्गुच्छवि-
च्छिनत्तु दुरितामयं किमपि वारिधारामयम् ॥ ७६ ॥

विलोचनविलुण्ठितामृतमुखालयो[4]द्घाटना-
तटद्वयनटद्विष'कटकवाटयुग्मोपमाम् ।
भजाम्यभिषवोत्सवोत्तरतरङ्गिकेलीकरि-
क्रियस्य कमलाकरग्रहकरस्य कर्णद्वयोम् ॥ ७७ ॥

घन: क्व गतमात्मनो मदमदभ्रमाहृतवान्
परेतसदृशि द्युतौ प्रतिकरोऽति पाथोरुहम् ।
रसातलगतं विधुमंधुरिमाणमाकृष्टवा-
न्यदङ्गनयनाननावरणत: स्वपन् पातु स: ॥ ७८ ॥

अखण्डसुखसम्पदा नयनयो: शितिक्ष्माधर-
स्थलीसुषमया निशारतिगुरोर्विषादश्रिया ।
समं समदमुत्थित: प्रभुरभूतपूर्व'क्रियात्-
कृपाविपुलसंपुटप्रतिमदृष्टिरिष्टं मम ॥ ७९ ॥

---

१ । दिगन्तु
२ । तव
३ । हनयन्तुणा
४ । मुखानयो

प्लवत्प्रवररामणीयक इवाभिलुग्योत्थितं
सुधामयमरीचिमण्डलपिचिण्डमध्यात्किमु ।
घनप्रमदममंतः[1] किमु समुद्धृतं शर्म त-
त्करोतु करुणानिधेरभिनवाक्षियुग्मं मम ॥ ८० ॥

अनादृतजगत्स्थितेर्निजरथैकवासोद्वल-
त्कलेश्च रुचिसन्तते स्वरथसंनिवेशावनीम् ।
विमृश्य विभजद्ध्रुवं रथतटभ्रमीविभ्रमो
क्रियान्मुहुरदभ्रमिष्टचयमभ्रमित[2] महः ॥ ८१ ॥

मनोवचनयोगिचिन्तनपरिच्युतश्रीधरा-
धिरोहणमहोत्सवोन्नतिनिमित्ततां दर्शयन् ।
तुलामुचि रुचिच्छटापटिमनि[3] क्रियात्पातक-
व्यथाहर रथाङ्गभृन्मम मनोरथान्श्लथान् ॥ ८२ ॥

रथो मुरहरत्विषा विकसतो विलासेन सा
सलोचनचयेन सत्प्रमदसम्भवेनाम्भसा ।
तदप्यमितवीचिभिर्गहनता जगाहे यतः
स तर्पयतु दर्पहृत्कलिमलस्य कोऽपि क्षणः ॥ ८३ ॥

स्वकीय सुरनिम्नगाप्रभृतितीर्थराजि नृपा-
भिषेकमुकुटं शिरस्यशितशैलचूडामणिम् ।
अघोऽप्यमरधारणी मुकुटधाटिकामावह-
द्रथापरिपरिस्फुटं किमपि पीठमन्तर्भजे[4] ॥ ८४ ॥

हरेर्यदभवत्त्विषां भुवि तदेव तादृक् पुन-
र्वदेन्ननु वदेन्नतद्यदभवद्रथारोहणे ।
विलोचनचयो रथोपरि बभूव यत्तच्च किं
शुभानि यदिदंविधं तदनिशं विधत्तां महः ॥ ८५ ॥

---

१ । ममंदः
२ । मित्रं
३ । च्छटामनि
४ । मन्त्रदंधे

किमु द्रवमयो सुधा न धवलाकृतिश्चन्द्रिका
न बिन्दुपतनान्विता प्रमदवृष्टिरत्युन्नता ।
शताङ्गमधिरोहतः स्फुरतु कापि केलौ मन-
स्तटे वटविटप्यधः स्फुटकुटीनटस्य प्रभोः ॥ ৮৬ ॥

विकीर्ण इव कुत्रचित्क्वचन दुर्मदोर्मिक्रमः
क्वच स्तवकबन्धुरः क्वचन पूरधौरेयकः ।
क्वच प्रबलवृष्टिमान्मुहुरुदेति यात्रोत्सवः
स चक्रधर चक्रचंक्रमणकेलिकालोऽवतात् ॥ ৮৭ ॥

स्थिरश्रवणदिग्गजव्रजकपोलदानापगा-
वगाहगतसम्भ्रम भ्रमरवाञ्छितश्रेयसीम् ।
भुजङ्गजगदम्बरावरणदुर्दमाडम्बरां
भजामि हरिचक्रि चंक्रमणघुंक्रियाघोषणाम् ॥ ৮৮ ॥

किमु स्वमयविद्रवद्दुरित वर्गमार्गं दद-
द्दलेन दलयन्नलं नलिनजाण्डभाण्डोदरम् ।
समुद्गतघनाघनध्वनिनियुद्धबद्धादर-
स्त्रिविक्रमरथारवः श्रवणसीम्नि विश्राम्यतु[1] ॥ ৮৯ ॥

अदभ्यदुदधेस्तटीनिकटजन्मजन्मावली
शिरः सुजनजन्मनापदमदायि दक्पाटवम् ।
पुनर्यदभवन्न तद्वचसि यत्समारम्भणे
स चक्रिगमनक्रमः कमलचक्षुषो रक्षतात् ॥ ৯০ ॥

जहाति जननीमनोनयनरञ्जरत्नं शिशुं
शिशुर्जननी न स्तनेऽर्पयति चित्तवृत्ति मनाक्[2] ।
प्रियस्त्यजति वल्लभामपि च वल्लभोऽपि प्रियं
रथे चलति यत्र नः सृजतु रक्षणं स क्षणः ॥ ৯১ ॥

---

১ । विश्रामतु   २ । Two lines are not in the mss.

विनिर्मितवदुत्सवैः परमसम्मदैः सूतव[१]-
द्विभूषितवदद्भुतैः समुपलिप्तवत्कौतुकैः ।
करिष्यति कदा दृशोरमृतसेचनं मेचका-
चलाधरकलानिधे रथविहारकालो मम ॥ ९२ ॥

अखण्डमहिमाभुवो भरतखण्डसीमास्पदः
पयः पतिततटोभुवः सुकृतनिःसपत्नोदयः ।
पुनर्जनजनुजुषां किमपि वैभवं चक्षुषां
हरेः स्फुरतु मानसे मम स कोऽपि यात्रोत्सवः ॥ ९३ ॥

अहिस्थलतलावहि[२] न हि महोजनैर्विक्रिया[३]
जयध्वनिभिरस्फुटं गगनमेव यस्या यशः ।
मनः सदनमस्तु नो[४] नदनरेन्द्रवेलावनी-
वनीभवनवासिनः सरभसक्षणः सक्षणः ॥ ९४ ॥

कुलोद्भवकलावतीजनपरिभ्रमः सत्क्रिया-
कथा रथमहश्लथा यदि च सा पशुव्यापृतिः ।
चिरातुरजरावतामपि हि मन्दतादूषणं
यतः स तनुतां शुभं वनजनेत्रयात्रोत्सवः ॥ ९५ ॥

विपन्मुखममुद्रय[५]द्ववजमपातयत्पातकं
सवेद[६]मुदसारयत्परिकरं गदानां गताः[७] ।
रहस्युदवहन्मुहुः किमपि[८] मन्त्रमन्तर्व्यथा
जने यमनुयातुमिच्छति हरेः स पायान्महः ॥ ९६ ॥

समं निजगृहाङ्गणद्रुमफलेन निःश्रेयसं[९]
विरञ्चिपदवीकटी[१०] कनकवद्विभोजः पदम् ।
मुखोदरचरत्सुधा कवलवन्महापापिनां
ययाजनि भयानि सा हरतु कापि यात्रा हरेः ॥ ९७ ॥

---

१ । स्पूतिव
२ । तलाद्वहि
३ । विक्रिया
४ । मस्त नो
५ । समूदय
६ । सवेग
७ । गणः
८ । कमपि
९ । निः श्वेयसं
१० । नटी

रथस्थित[1]मुकुन्दसुन्दरमुखेन्दुसन्दर्शन-
प्रवाहविरहादिव स्वरवर्कतवार्त्तस्वना ।
लुठत्यपि च तिष्ठति क्वच शुचातिमोहेन या
न यातु मम सा विलोचनपथाद्रथाङ्गावली[2] ॥ ९८ ॥

नितान्तपतिता इति प्रथमतः प्रभूतप्रथा
रथाङ्गिपदभावतः सुगतयो भवामो वयम् ।
इति प्रतिदिशं[3] घनस्तनितकैतवेन ब्रुव-
द्रुजे मधुमथो रथोच्चलितचक्रचक्रं हृदि ॥ ९९ ॥

मुकुन्दपदचुम्बनान्निगमशूलिमौलीन्दिरा-
कुचार्कतनयातटी मुनिमनः सभाध्यासिनि ।
अनेक सुकृतश्रिया नयनयोर्विहारक्रिया
भविष्यति कदा रथे मम पृथाभुवः सारथेः ॥ १०० ॥

सुखैर्ननु तनूततेर्मनुजनुः सपूर्हृदिशां
मुरारिमुखमाधुरीझरभरैश्च यस्मिन् दशाम् ।
भिदा न किमहो महोऽवतु विलासहासप्रभा
प्रवालमणिदोलिकानिभरदच्छदस्य प्रभोः ॥ १०१ ॥

पतिः पतितसौहृदो मयि पिताऽपि तादृक् सुतः
सुतप्तहृदयोदयोद्गमहिमा हि माता न मे ।
मनः श्वशुरयोरयोमयति केवलं मे बलं
भवानिति कया गदी गदितयातना[4] पातु नः ॥ १०२ ॥

चमूकरिणि मन्दता क्वचन रागभङ्गोद्गमः
सुगीतिषु नभः पतत्कुसुमकेष्वनुत्कण्ठताम् ।
शताङ्गचरणेष्वधो गतिरियं विधा यत्र त-
द्धुनक्तु भवपीडनं मधुमथो रथक्रीडनम् ॥ १०३ ॥

---

१ । रथस्थिति
२ । रथाङ्गवनी
३ । प्रतिजनं
४ । तयातुनः

रथप्रवरमेदिनीधरतलावनीसम्भव-
न्नवीनवन[१]लेखिकावलिकलिप्रभाविप्रभाः ।
जनास्तनुजिताञ्जनाः[२] कलितरज्जवो यत्र तं
शताङ्गमसतां गतेः स्मरतु चित्तमत्युत्सुकम् ॥ १०४ ॥

अनर्गलवलेन यन्मधुरिमा चतुर्दिक्तटीः
प्रपूरयितुमुत्सुको क्षरचतुष्टयं पुष्टयन् ।
तड़िद्द्युतिविड़म्बकृद्वसनपट्टिकाकैतवा-
द्ददातु मुदमिन्दिराहृदयचन्दन[३]स्पन्दनः ॥ १०५ ॥

इदंविधविलासिनीत्यहृदयत्वमत्युन्नतं
नितान्तमहतीति चेद्वहति रम्यता ग्राम्यताम् ।
शिरः शिखरलम्बिनीत्यनुभवापलापः कथं
रथं श्रितवतो गतिं प्रमदसन्ततिर्वर्ण्यते ॥ १०६ ॥

मनांसि सुषमा स माधवरथोत्तमस्तामथो
जनस्तमति तत्पुनः[४] प्रमद सिन्धुवीचीरयः ।
चकर्ष नितरामतो जयति यत्प्रकर्षोदयः
स नः सृजतु गुच्छवत्कुशलमुत्सवः श्रीहरेः ॥ १०७ ॥

जगद्विजयमञ्जिमोत्करवरोपलब्धिर्नव-
प्रसूनशरचातुरी परिणतिर्गुणानां जयः
स यत्र तरुणीगणः प्रणयपूर्णलोलापणः
स नोऽस्तु कृतरक्षणः सरसिजेक्षणस्य क्षणः ॥ १०८ ॥

दया मधुरिमामृतप्रमदभुक्तिमुक्तिश्रियां
परस्परपुरो विनिःसरणसम्भ्रमाड़म्बरः ।
मुहुर्जयति यत्र नो हृदि भवन्तु ताः संकटाः
फटाधरपतेः फटानटनकृत्कटाक्षच्छटाः ॥ १०९ ॥

---

१ । नवीननव
२ । जिञ्जनाः
३ । नन्दन
४ । तं पुनः

अपाङ्गतटरिङ्गणस्मितवचांसि वामभ्रुवोऽ-
नुगच्छति यथा यथा कुलभुवस्तपा[1] चातुरी ।
कपालि कमलाश्रिता ननु तथा तथा लोलया-
नुगच्छति यदीयदृक् द्यतु मदीयदुःखानि सः ॥ ११० ॥

स्पृशन्नमरमण्डलीं प्रमथनाथसंघट्टितो
रमास्यपरिरम्भकृद्भुजनभाजि मज्जन्मुहुः ।
अनाथजनसन्ततौ विहित सोवनश्रोवन-
प्रभूतनयनस्य पश्यतु स मां दृगन्तः कदा ॥ १११ ॥

मिलन्नखिलमङ्गला[2]वलिनिवाससीमार्पणा-
मथश्चरणयोर्दधत्प्रपदचर्वितोर्वीतलम् ।
यदीय नुकुलं क्वचिन्मुरहराननश्रीसुधा-
नुधावि नयनं दयाजलधिमन्दयानं भजे ॥ ११२ ॥

अखण्डमणिमण्डल[3]त्विषि करावलम्बद्विष-
द्दिशो हसदनेहसोऽपि च सहायभावं मुहुः ।
किमीह विकस[4]न्मनोनयनमुल्लसद्दुर्लभं
रमारमणरामणीयकमहर्निशं भावयेत् ॥ ११३ ॥

निराकृतपुराकृत प्रचुर पातकान्तः पुनः
प्रवेश विनिवारकार्गलयुगाभबाहुद्वयम्[5] ।
क्वचावचितपुण्यपादपफला इवोद्वर्वोलस-
द्भुजा यदवलोकिनः क्वचन धाम तत्कामये ॥ ११४ ॥

कियद्गमनमुद्गताननलता[6] यदा संकटा
धरा यदि जरा[7] दिशः क्वचन पुञ्जदीपत्विषः ।
ततादिविततारवं यदि जगत्कृशं किं सखे
ब्रवीमि मुरजिद्दिनात्ययशताङ्गयात्रा श्रियः ॥ ११५ ॥

---

१ । भुवस्तुपा
२ । मिलन्निखिलमङ्गना
३ । मण्डन
४ । विकसो
५ । बाहुद्वयः
६ । तानन‌लता
७ । नरा

अनादिमृदुमर्दलैरथविहारि तादृङ्महो
मुदं हृदयमस्त्र¹वन्नयनयोर्युगं तादृशम् ।
अपायि पुरुषैर्दिशां कुलमहं च यस्मिंस्तथा
स कोऽपि समयः समुत्सवमयः प्रियाणि क्रियात् ॥ ११६ ॥

पिचिण्डपरिपूरकाधिकनिपीतपीताम्बरा-
ननद्युतिसुधाबहिर्गमभियेव बद्धानना ।
सरोरुहमयी स्वनर्त्तनमनोजरूपालका²
हरेरलकपालिका भवतु पालिका मादृशाम् ॥ ११७ ॥

॥ इति गुण्डिचाशतकं³ सम्पूर्णम् ॥

१ । हृदयमम्बु
२ । रूपालिका
३ । चम्पू

हरिभक्तिसर्वस्वशतकम्

हरिभक्तिसर्वस्वशतकम्

श्रीकृष्णाय नमः

अथ श्रवणभक्तिः —

निर्णीतामघमर्णमेष विषदां त्वां वर्णये प्रार्थना
यद्वर्णं समुदीर्णमिच्छसि सुखात्तन्मे वचः पूर्णय ।
दुर्वर्णग्रहलब्धवर्णकुशलैरभ्यर्णतो वर्णितं
कर्णाकर्णय नारीवर्णयुगलं कृष्णेति सौख्यार्णवम् ॥ १ ॥

याः सर्वा विदिशो दिशः समुदितास्ताभ्यो नमो वः सदा
संसारार्णवभीरुके मयि मुधा भ्रातः[1] कुरुध्वं कृपाम् ।
युष्मत्प्रेष्यमिमं मदीयमधमं कर्णं नियुक्तोल्लस-
द्गोविन्दामलकीर्त्ति संश्रुतिविधौ धौतो यथा स्यामहम् ॥ २ ॥

ये गर्त्तानि वसन्ति भित्तितटके क्षोणीरुहाणां कुले
या वा क्रोटरसंततिः पदविदः कर्णास्तिरश्चां च ये ।
श्रीवृन्दावनचन्द्रसुन्दरकथा पीयूषपाने स्पृहां
श्रोत्रत्वं न दधासि चेत्तदिहते तेभ्यो विशेषोऽस्ति कः ॥ ३ ॥

किं ते तानि निशम्य हे श्रवणजे[2]रन्तर्विशुद्धिः क्रमा-
न्नश्मं स्यादधिकं वपुर्मम जलैः पात्रं सरन्ध्रं यथा ।
यच्छ्रुत्वा भववारिधेः सुखतरं पारं प्रयास्याम्यहं
तन्नित्य श्रृणु केशवानुचरितं संसारसारं परम् ॥ ४ ॥

याश्चक्षुःश्रवसां महोपचितयो या भूपतीनां श्रियो
देवीनां त्रिदिवे[3] नितान्तसुखिनां याः संपदो दुर्लभाः ।
ईशा ये विधिशङ्करप्रभृतयस्तेषां च या भूतय-
स्ताः सर्वा हरिकीर्त्तिसंश्रुतमुदो नार्हन्ति दान्तं कलाम् ॥ ५ ॥

१। भ्रातन्त   २। श्रवणयै   ३। तिदिवे

सद्भिः संसदि सादरं मधुरिपोः संकीर्त्यमाना कथा
स्वच्छन्दं पुलकाश्रुवारिवपुषां यः शृण्वतां जायते ।
आनन्दं तमिहास्ति कस्य गदितं शक्तिः सुखभ्रान्तिदा
यन्मग्ना न विदन्ति मूढ़रसना संसारवार्त्तामपि ॥ ६ ॥

साङ्गा वेदगणाः सहोपनिषदो[1] वाचस्तदर्थ स्पृश-
स्तर्कादीन्यनुशासनानि च पुरावृत्तं पुराणानि च ।
सर्वेभ्यः फलमेतदेव गलितं यत्कर्णपातैः सदा
श्रीमत्सुन्दरनन्दनन्दनयशः सानन्द मां पायते ॥ ७ ॥

सेवन्तां सुजना गणाधिपमथो दुर्गां मुदोपासतां
यज्ञैर्देवगणान्यजन्तु विविधं कर्मारभन्तामपि ।
किन्त्विच्छन्तु फलं तदेव नियतं सर्वाभिराद्योद्यमै-
र्जीवामि प्रतिजन्मशौरिचरितश्रुत्युत्सवेनेति यत् ॥ ८ ॥

येषां पाप नयच्छिदे सुरसरित्तोये समुन्नं शिरो
नानातीर्थगतिश्रमानुभवने यैरङ्घ्रियुग्मं कृतम् ।
यैस्त्यक्तं न कलेवरं पुरवरे वाराणसीपत्तने
तेषामेव हि जायते मुररिपोर्लीलाश्रवे संस्पृहा ॥ ९ ॥

हे विश्वेश्वर हे कृपाजलनिधे हे दीनचिन्तामणे
हे गोपीसुत हे चराचरपते हे नाथरामानुज ।
हे गोविन्द विधेहि मय्यपि हरे भृत्यानुकम्पां प्रभो
नित्यं गच्छतु[2] ते यशः समुदितं संशृण्वतो मे वयः ॥ १० ॥

अथ कीर्त्तनभक्तिः —

जिह्वे व्यर्थनिबन्धवादरसिके विज्ञापना श्रूयतां
सार्थां नामरसज्ञतां यदि निजां वाञ्छस्यमुत्रेह च ।
तत्तावद्यदुनाथगोकुलपते गोपालचूडामणे
गोपीवल्लभ गोकृपाकरविभो गोविन्द चेत्थं रट ॥ ११ ॥

१। सहोपनिषदो   २। गच्छति

यस्त्वं पश्चिमदिक्पतिर्जलपति यादःपतिः पाशभृ-
त्तं त्वाहं[१] शरणं गतो मयि विभो दीनेऽनुकम्पां कुरु ।
त्वद्दूतस्त्वां रसनामिमां मम तथा संप्रेषय प्रत्यहं
श्रीविष्णोर्मधुरां मनोहरतरां कीर्तिं यथा कीर्त्तये ॥ १२ ॥

हे जिह्वे किमु नाह्वयस्यतितरां हे कृष्ण रामेत्यहो
त्वं मूढे[२] प्रतिपादिताखिलकृतानासद्ग्रहीत्तं वचः ।
किन्तु श्रीमधुसूदनस्य विषदं पुण्यं यशः कीर्त्तये-
त्तत्किं मां विनिमज्जयस्यधिभवाम्भोधिप्रतीपेच्छया ॥ १३ ॥

यान्यन्नानि चतुर्विधानि रसवन्त्यामोदपूर्णानि य-
न्माध्वीकं मधुरं सुरी दत्तरं यच्चामृतं स्वर्गतम् ।
हे मूढे रसने वृथारसपरे जानीहि नालं भवे-
त्तत्सर्वं हरिकीर्त्तिकीर्त्तनरसानन्दस्य दान्तं कलाम् ॥ १४ ॥

किं ते तेन रसेन सादरभरं प्रस्वादितेनाधमे
जिह्वे येन हठादहं मृतिकरं मीनो यथा प्राप्नुयाम् ।
यं त्वास्वाद्य भृशं ददामि चरणं वाञ्छामृतेमस्तके
तं नास्वादयसीह[३] किं नु भगवल्लीलारसं नित्यशः ॥ १५ ॥

हे कल्याणि सरस्वतीविलसिते भव्ये रसज्ञे प्रिये
त्वां बद्धाञ्जलिमान्तरान्तरमना याचे त्वमित्याह्वय ।
हे नक्रायुध हे चराचरगुरो हे नाकलीलानिधे
हे चन्द्रेक्षण हे चतुर्भुज चिरं चित्ते प्रसीद प्रभो ॥ १६ ॥

व्यर्थालापशतं करोष्यविरतं तीक्ष्णं समं दुर्जनै-
र्हे पापार्जनतत्परे नहि पुनर्जिह्वे भृशं बुध्यसे[४] ।
कालाशो विषदष्ट[५] जीवनविधेर्मन्त्रस्य विश्वश्रुतः[६]
पीयूषस्य हरीति वर्णयुगलस्याभ्यासतः कः श्रमः ॥ १७ ॥

---

१ । त्वांहं
२ । त्वं मूढ
३ । आस्वादयसाह
४ । न यनिसे
५ । दंशने
६ । विश्वश्रुते

यद्वेदाध्ययनं निरन्तरमथो यच्चागमालोचनं
यद्ज्ञानं ललितं यदेव वचसां चातुर्य[1]मुच्चारितम् ।
श्रीगोविन्दविलासकीर्त्तनविधौ श्रद्धां समृद्धां विना
तत्सर्वं श्रम एव केवलमहो नान्यततो लभ्यते ॥ १८ ॥

मन्ये कालसरीसृपस्य रसने त्वं माधवाकीर्त्तना-
च्छिद्रान्वेषणतत्परा मम पुनर्वंजान्तरे वर्त्तसे ।
यस्यादाह्वयतः प्रतिक्षणमलं दीनस्य न त्वं शृणो-
ष्येतस्येव मुखान्तरं किल बलान्मां प्रापयस्युन्मदे ॥ १९ ॥

हे दीनार्त्तिहरावतारक हरे त्वद्भृत्यभृत्यानुगं
लीलापाङ्गविलोकनस्य विषयं मां वारमात्रं कुरु ।
नित्यं कीर्त्तयतस्तवामलयशो नेत्राम्बु संमुञ्चतो
देहो मे पतताद्दयाजलनिधे तीर्थे श्मशानेऽपि वा ॥ २० ॥

अथ स्मरणभक्तिः —

कंसे मानस साहसे न विषयग्रासे न लाभो भवे-
देतन्मे कृपणस्य काकुवचनं सश्रद्धमाश्रूयताम् ।
विश्वव्यभ प्रसरं विहाय विषमं सर्वेन्द्रियस्वामिनं
चिन्ताधिष्ठितमीश्वरं सुरगुरुं श्रीवासुदेवं स्मर ॥ २१ ॥

शीतांशोपरितप्तजीवनविधौ त्वं लब्धकीर्त्तिः सदा
तत्संतप्ततरे कथं मयि विधो नैवानुकम्पां गतः ।
श्रीकृष्णांघ्रिसरोरुह स्मृतिसुखं विस्मृत्य विश्वग्व्रज
त्वद्वश्यं न नियच्छसि प्रतिदिनं यन्मे मनः प्रोन्मदम् ॥ २२ ॥

आजद्वीपयुगं गुहान्धविवरभ्रान्ताध्वसंदर्शने
सर्वेषामभिलाषपूरणविधौ कल्पद्रुमद्वन्द्वकम् ।
उन्मीलद्भवतापसंचय हरश्वेतातपत्रद्वयं
चेतश्चिन्तय चारुकृष्णचरणाम्भोजन्मयुग्मं चिरम् ॥ २३ ॥

---

१ । गत्तुर्य्यं

नाभूद्भूरिधनप्रिया न वशगा पुत्रो न चाज्ञाकरो
बन्धूर्नातिमहितप्रदः किमधुना भूयो विधास्याम्यहम् ।
नेत्थं कातरतामुपैतिमुचितं चेतः स्मर श्रीधरं
निर्द्वन्द्वं स विभुर्विधास्यति पुनर्यत्ते भवेन्मङ्गलम् ॥ २४ ॥

रेरे मानस पापसाहसभृशं हास्यास्पदं भूतले
यत्संकल्पशतं करोष्यविरतं नास्त्येकतस्तत्फलम् ।
एकस्मिन्हरिपादपङ्कजयुगध्यानेऽपि संकल्पिते
सर्वाण्येव फलानि सन्ति न पुनर्यत्सर्वथा बुध्यसे ॥ २५ ॥

मित्रापत्यकलत्रबन्धुसुहृदां यः सङ्गभाज्जायते
तस्मै स्वान्त निरन्तरं किमु मुधा नन्दाय संधावसि ।
सर्वस्मिन्सुलभो यतोऽयमथ यो नान्यस्तु संलभ्यते
तस्मै कृष्णपदाम्बुजस्मृतिभवानन्दाय यत्नं कुरु ॥ २६ ॥

नीलाम्भोधरसुन्दरं प्रविलसत्पीताम्बराडम्बरं
सुस्निग्धस्य सुधाकरं स्मितजयद्बिम्बाधरं मेदुरम् ।
नानाभूषणभासुरं जितजगल्लावण्यशोभाकरं
फुल्लाम्भोरुहचारुलोचनधरं चेतः स्मर श्रीधरम् ॥ २७ ॥

स्नात्वाचम्य शुचिः समस्तविषयात्प्रत्याहरन्निन्द्रिया-
ण्यासीनः परमासने समुचिते नासाग्रदत्तेक्षणम् ।
प्राणायामविधेरनन्तरमधिस्वान्तं मुकुन्दं स्मर-
न्यो नानन्दति तस्य देहधरणं भारः पृथिव्याः परम् ॥ २८ ॥

यः कृष्णाङ्घ्रिसरोजसंस्कृतिमुदानिद्रायमाणेक्षणो
माद्यन्नान्यदवैति किंचन सुरामत्तो यथा स्वांशुकम् ।
तस्याङ्घ्रिस्खलितेन धूलिकणकेनार्हत्यहो तुल्यतां
आब्रह्मपदं सुरासुरगणैः संस्तूयमानं सदा ॥ २९ ॥

हे विश्वेश्वर विश्वपालकविभो विश्वात्मकप्रेयसां
प्रीत्यै स्वीकृतविग्रहश्रमहर श्लोकानुजानीहि माम् ।
नित्यं त्वत्पदपङ्कजस्मृतिभवानन्देन संमाद्यत
श्च्योतन्नेत्रजलस्य विष्वगुदयद्रोम्णो वयो व्येतु मे ।। ३० ।।

अथ सेवनभक्तिः —

हे मूढाः परमार्थबोधरहितस्वान्ता जनाः श्रूयतां
वृत्तिं संवहतीश्वरे स्वयमहो भूयः प्रयासेन किम् ।
यत्संसारसमुद्रपारगमनोपायः समालोच्यते
तत्सेवध्वमनुक्षणं मुररिपोः पादाम्बुजमद्वयम् ।। ३१ ।।

सर्वार्थस्रवणाश्रयं निजजनप्रक्लेशविध्वंसनं
सद्भिर्योगपथस्थितैरपि भृशं संसेव्यमानं हृदि ।
ब्रह्मेन्द्रादिकिरीटकोटिविलसद्रत्नांशुपूरस्फुर-
त्पीठं कृष्णपदारविन्दयुगलं नित्यं भजध्वं बुधाः ।। ३२ ।।

यस्यालोचनकोणवीक्षणकृते देवासुराद्या भृशं
क्लिश्यन्ति प्रयतास्तपः प्रभृतिः संपत्समृद्ध्याशया: ।
सा लक्ष्मीः सततं स्वदोषहतये यत्सेवते निश्चला
तद्दामोदरपादपल्लवयुगं को नाश्रयेत्पण्डितः ।। ३३ ।।

यद्भक्ता विवशाः श्वसन्त्यपि ततः कार्यं परस्येक्ष्यते
यज्जीवन्ति महीरुहास्तनुभृतां वृत्तिश्च तस्मादपि ।
येऽनाश्रित्य हरेः पदाम्बुजयुगच्छायां श्वसन्तः सदा
जीवन्ति क्षितिभारतः परमहो तेभ्यः किमालभ्यते ।। ३४ ।।

भार्या मे प्रियवादिनी शिशुरयं पुत्रकलं भाषते
वित्तं संचितमेतदस्ति सदने सम्यक्सदाहं सुखी ।
इत्यन्धा न भजन्ति ये मधुरिपोः पादाम्बुजं दुर्भगा-
स्तेषां सूकरकुक्कुराद्यधिगतं सौख्यं नचान्यत्परम् ।। ३५ ।।

कर्ता यस्य विपद्यते किल फलाप्राप्तावपि क्लेशतः
सिद्धं वापि फलं च यस्य पततां कालासिनाच्छिद्यते ।
तस्मिन्भूरि विकर्मणि प्रयतते लोको वृथायं पशु
र्निर्विघ्ने हरिपादपद्मभजने सर्वार्थमूले नतिः ॥ ३६ ॥

यैर्लब्ध्वं भुवि मानुषं वपुरिदं कल्याङ्कं नाश्रितं
श्रीगोविन्दपदारविन्दयुगलं तानेव शोचाम्यहम् ।
यद्येता यमकिंकराः प्रतिभया¹ बध्वा दृढं स्नायुभि²-
र्नेष्यन्ति प्रतिघोरपारनरकं तत्किं करिष्यन्त्यमो ॥ ३७ ॥

हे मूढाः क्षणभङ्गुरे भवसुखेऽप्येकान्तमास्थां गता
दीनस्यार्त्तितरस्य मे विलपतो गृह्णीतविज्ञापनाम् ।
जाग्रत्कालकरालसर्पजठरे यावन्न पातो भृशं
तावत्कंसनिसूदनांघ्रिकमलं लम्बध्वमालम्बनम् ॥ ३८ ॥

ये धर्मा मुनिभिर्मनोज्ञवचनैर्वर्णाश्रमाणां स्मृता-
स्ते शौरेः पदपद्मसेवनमृतेनालं नृणां शुद्धये ।
इत्यालोच्य चिराय नारदवसुप्रह्लादमुख्याः पुरा
विष्णोर्वैष्णवपुङ्गवाः समभजन्नेकान्तमङ्घ्र्यम्बुजे ॥ ३९ ॥

हे दामोदर हे दयाजलनिधे हे दीनबन्धो विभो
हे दारिद्र्यदाह हे दनुसुत हे प्रध्वंस हे दैवत ।
दीने मय्यतिदुःखपीड़िततरेऽनुक्रोशमाविष्कुरु
श्रद्धां धारयमो तवैव नियतां पादाब्जससेवने ॥ ४० ॥

अर्चार्चनभक्तिः —

हे पाणिद्वयकर्मकर्त्तुमसृजन्त्वां कर्मठं विश्वकृ-
त्कर्त्तव्ये सति तत्र यत्समुचितं तत्कर्ममच्छूयताम् ।
भूभारावतरेच्छयात्तवपुषो विश्वेश्वरैरर्चिता-
मर्चामर्चय चक्रशङ्ख विलसत्पाणेः कृपाब्धेर्विधोः ॥ ४१ ॥

१। भयङ्करं प्रति २। चर्मारजु

हे वज्रायुध सर्वनिर्जरपते त्वां पादपद्मे पत
न गम्यान्तरचेतनः सकृदहो विक्रोशनं मे शृणु ।
त्वत्प्रेष्यावति दुर्भगो मम करावेतौ नियुज्य स्फुर-
द्गोविन्दप्रतिमासमर्चनविधौ यास्यामि शुद्धिं यथा ।। ४२ ।।

येऽनाराध्यलतानुरूपफलदा हृत्ता परा देवता-
स्तोथ्यं व्याप्य निषेव्य दुर्जभफलानीच्छन्ति सिद्धिं पराम् ।
ते भक्त्यन्वितमानसा मुररिपोः पादाब्जपीठं परं[1]
सर्वस्वार्थकलाविलासवसतिं[2] संपूजयन्त्या रताः ।। ४३ ।।

यः पूजां मुरवैरिणः सुखसमारम्भामशेषप्रदां
हित्वानन्दपरीष्टया विनिगलद् विण्मूत्रपूरेऽनिशम् ।
विलग्नस्त्रीवणके कुचायितलसन्मांसोच्चयान्धीकृतो[3]
भ्राम्यत्यस्य क्रमेण भूरि कलनान्नैवान्तरं दृश्यते ।। ४४ ।।

किं तीर्थैर्बहुभिः किमन्यनियमैः किं कर्मभिर्भूरिभिः
किं योगैरतिदुष्करैः किमपरैरिष्टैः समाराधितैः ।
यद्भावान्वितनिर्मलेन मनसा तोयेन पुष्पेण वा
सर्वार्थोदयवेश्मनो मुररिपोर्मूर्तिः सकृत्पूजिता ।। ४५ ।।

हे विज्ञाः शृणुतोदितं मम हितं यूयं विधाय प्रभो-
र्मूर्त्तिं धातुमयीमथो मणिमयीं लेख्यां तथामृण्मयीम् ।
पाषाणीमथदारवीं किमथवा लेप्यां तथा मानसीं
शङ्खचक्रगदाम्बुजानि दधतीं श्रद्धान्विता स्वर्चिता ।। ४६ ।।

यः संपूज्य मुदा हरिं कलिमलप्रध्वंसनं श्रद्धित-
स्तत्पादाम्बुरुहोदकं प्रतिदिनं सर्वाङ्गके सिञ्चति ।
तस्याङ्घ्रिस्खलितं रजः कणिमदोवाञ्छन्ति राजच्छिरो-
भूषारत्नततेः सदासहचरीकर्त्तुं विधीशादयः ।। ४७ ।।

---

१ । पाब्जपीठीं परमिति पाठः

२ । सर्वस्वार्थकलासवसतिमिति पाठः

३ । मांसोच्चयान्दीकृतो इति पाठः

विष्णोः पादसरोजपूजनपरं संशुद्धबुद्धिं जनं
शेषेणाधिकसौरभेण सुमनोगन्धादिनाऽलंकृतम् ।
नाधिव्याधिसमृद्धयः परिभवन्त्याराल्पतन्त्यात्कटा
निर्घातप्रमुखा द्रवन्ति सहसा सर्पादयो दूरतः ॥ ४८ ॥

धन्यास्ते निपुणाश्च ते सुकृतिनस्ते त्यागशीलाश्च ते
बुद्धास्ते[1] सुखिनश्च ते सुमहितास्ते जन्मभाजश्च ते ।
येषां गोकुलनायकस्य विलसत्पादाब्जपूजाविधा-
वेकान्तं रमते मनः परिहरन्निःशेषसांसारिकम् ॥ ४९ ॥

हे नारायण दुःखवारण हरे सोदद्गजेन्द्रादिषु
त्वत्त्राणप्रदता विभो समुदिता नाच्छादनीयाद्य सा ।
तत्त्रायस्व कृपाम्बुधे परिपतत्काला हि वज्रान्तरा-
च्छ्रद्धालुं कुरु मां तवैव चरणाम्भोजन्म संपूजने ॥ ५० ॥

अथ वन्दनभक्तिः —

धीराः कर्णगतीकुरुध्वमुदितं निःश्रेयसं यत्परं
किं संक्लिश्य गृहेषु गोऽश्वखरवत्पीयूषपूरे सति ।
आनन्दोदयकन्दरं मधुरिपुं वृन्दारकैर्वन्दितं
वन्दन्तामभिनन्दिनो भव तमः प्रध्वंसनेन्दुं सदा ॥ ५१ ॥

षड् वर्गं परमं रिपुं निजतनोरन्तश्चरं दुर्जयं
जित्वा हे यदुवीर कंसमथनश्रीनाथ मामुद्धर ।
इत्युच्चैर्मदगद्गदं प्रणिगदन्यो वन्दते सुन्दरं
गोविन्दस्य पदारविन्दमभयास्तस्यैव सर्वा दिशः ॥ ५२ ॥

एकस्मादपि कृष्णचन्द्रचरणाम्भोजद्वयावन्दना-
द्योलाभो वचसामगोचरतरः प्रादुर्भवत्यद्भुतम् ।
सम्यक्साधितसर्वयज्ञनियतं प्राप्तोदयस्योपरि
भ्राम्यत्कालकुरालचक्रविघलन्मूलस्य नर्नर्त्ति सः ॥ ५३ ॥

---

१ । त्स्युद्वास्ते इति पाठः

एको यः सृजतीदमात्मकलया यश्चावति स्वेच्छया
यः प्रान्ते निखिलं निधाय जठरे शेते[1] न शेषोपरि ।
तं नारायणमादिकारणमविक्षीणं मुदा वन्दते
यस्ते नेह किमस्ति वस्तु जगतां मध्वे वतावन्दितम् ॥ ५४ ॥

किं नागाधिपसम्पदा किमिह वा साम्राज्यलाभश्रिया
किं वा सर्वसुराधिपत्यमहसा किं पारमेष्ट्येन वा ।
जन्तुश्चेच्चतुराननार्चितपदं संवन्द्यमानो हरिं
माद्यन्न तुरगाद्गदः सपुलकः सास्रेक्षणो जीवति ॥ ५५ ॥

कृत्वान्यायशतं बिभर्त्ति कुमतिर्यान् ज्ञातिबन्धुभ्रमा-
दन्ते तेऽस्य गतिं निजामुपयतः किंचिन्न कर्त्तुं क्षमाः ।
तेन श्रीमधुसूदनो हि परमो बन्धुर्गुरुश्चात्मनः
सर्वावस्थमहो विधत्ति सुजनास्तद्वन्दनं निःश्रमम्[2] ॥ ५६ ॥

नानार्थव्यसनोदकेऽतिममतावीचिच्छटासंकटे
मोहावर्त्तभयंकरे निजजनग्राहावलीसंकुले ।
घोरेऽस्मिन्भवसागरे प्रतिवहत्कालानिलप्रोच्छले
लोकानां विनिमज्जतां परमहो पोतः प्रभोर्वन्दनम् ॥ ५७ ॥

घर्माम्भोजवनश्रियं विधुरयंश्चित्ताम्बरं म्लानयन्
ज्ञानाद्रिं निगिलंस्तनुद्रुमचरैर्विच्छेदयन्पक्षिणो ।
ये व्याप्नोति जनान्निरन्तरमयं मोहान्धकारो महा-
न्गोविन्दाङ्घ्रिसरोजवन्दनमतिज्योत्स्नोदये लीयते ॥ ५८ ॥

मूढो गाढनिबद्धबुद्धिरनृते सांसारिकेऽयं जन-
स्तुच्छं कुत्सितमल्मदं प्रभुधिया हन्ताधमं वन्दते ।
आब्रह्माञ्चितपादपङ्कजरजः सौभाग्यमीड्यं परं
भक्तेष्वात्मपदप्रदं मुररिपुं सर्वोत्तमं नो पुनः ॥ ५९ ॥

१। शेते २। निःश्रयम्

हे कारुण्यरसाम्बुधे तव पदाम्भोजं प्रपद्ये प्रभो
संतप्तप्रणमप्रदानरसिकं नाथ प्रसादं कुरु ।
त्वन्नामाह्वयतस्त्वदर्पितमतेस्त्वां वन्दमानस्य मे
हेऽहो गच्छतु[१] भस्मतां किमथवाविष्टामथो कीटताम् ॥ ६० ॥

अथ दास्यभक्तिः —

लोकाः श्रोत्रपथातिथिं कुरुत मे वाणीं सुकल्याणिनीं[२]
किं स्यात्प्राकृतपूरुषस्य शमनग्रामस्य दास्ये नवः ।
यद्दास्ये पदरेणुमेव न यमः प्रष्टुं क्षमः पापिनां
शास्ता तं नरकान्तकं नरहरिं कर्त्तुं प्रभुं मृग्यत ॥ ६१ ॥

ये किं वाप्यनुभूय भूरि विभवा यद्दास्यदीक्षां गता
भार्यापत्यगृहस्वबन्धुसुहृदो मुञ्चन्ति लब्धानपि ।
दासेभ्यः किमयं ददाति भगवान्सेवासमं वेतरं
तद्दुर्वाघतरं त एव निपुणा जानान्ति सद्वैष्णवाः ॥ ६२ ॥

कुर्वन्मार्जनलेपने निवसते भित्तौ लिखंश्चित्रकं
तोयेन स्वकरोद्धृतेन सुमनोवाटीं च सिञ्चन्नपि ।
मालीचन्दनकुङ्कुमान्यपहरन्वासायते यो हरे-
स्तं विश्वे प्रणमन्ति देवनिकराः स्वार्थस्य संसिद्धये ॥ ६३ ॥

श्रीविष्णोरवतारिणः प्रतिकृतेरभ्यञ्जनं मार्जनं
वस्त्रालंकृतिचन्दनादिरचनां पादाब्जसंवाहनम् ।
कुर्वन्भावपरायणः परिचरन्यो दासशब्दं गत-
स्तेन ब्रह्मपरार्द्धमप्यसदृशं मन्दे समालोचयन् ॥ ६४ ॥

मूर्खं पण्डितो तामृजुं निपुणतां पापिष्ठमापूततां
निर्द्रव्यं धनिनां कटुं मधुरतां व्यङ्गं समग्राङ्गताम् ।
न्यूनं सर्ववरिष्ठतां प्रणयते यद्दास्यमुद्रामक ।
हित्वा तं जगदीश्वरं कमपरं सेवेत विज्ञो जनः ॥ ६५ ॥

१। हे हो गच्छन्तं

२। एकस्मादपि (श्लोक-५३तः) सुउल्याणी (श्लोक-६१)
इत्यन्तं पाठः कीटदष्टः

आश्चर्यं हरिदासभाग्यमहिमा निःसागसंवर्द्धनो
ये तुल्यं कलयन्ति शुद्धहृदयाः स्वर्णानि लोष्ठानि च ।
लोकानुग्रहतत्परेण मनसा येषां समन्तादुगति-
र्येषां पादरजः कणस्य पतनात्तीर्थानि तीर्थान्यपि ॥ ६६ ॥

श्रीमत्पादसरोजयोर्यदुपतेर्दासोऽहमेतद्वचो
व्याजेनापि वदन्प्रयाति तमसः पारं परं दुर्जनः ।
यः शुद्धान्तरमानसः परचरत्येकान्तभावाद्विभुं
तस्याशेषजनोत्तमाङ्गविलसत्पादस्य किं वर्ण्यते ॥ ६७ ॥

शान्तानुत्तम तेजसः समदृशः संसारसारग्रहान्
सर्वार्थेष्टविनिःस्पृहान्मधुरिपोर्वन्दामहे सेवकान् ।
ये व्यर्थश्रमतत्परांस्तनुभृतो वीक्ष्यानुकम्पां गताः
सेवार्थं प्रदिशन्ति तापशमनं पादाम्बुजं स्वप्रभो ॥ ६८ ॥

हे रात्रिचरवृन्ददावदहनप्रोद्दीप्तबह्नें विभो[१]
रामालोचनमीनखेलनलसल्लावण्यपूराम्बुधे ।
मां राजीवपलाशलोचनहरे त्वद्दासदासस्य यो
दासस्तस्य च यः सदा परिचरस्तस्यैव दासं कुरु[२] ॥ ७० ॥

अथ सख्यभक्तिः —

हे लोकाः शृणुत प्रियं हितमिदं संसारनिस्तारकं
किं कालास्यगतं नितान्तमधमं कृत्वा सखायं जनम् ।
यद्येकान्तसुखानुभूतिरसिकं संपद्यते वो मन-
स्तत्सख्यं सुविधत्तदुःखनिबहप्रध्वंसिना शौरिणा ॥ ७१ ॥

यो विश्वं भगवान्विभर्त्ति निखिलं विश्वेश्वरः स्वेच्छया
किं तावत्स उपेक्षते निजसुखस्यार्हं सखायं स्वकम् ।
तद्वृत्तिप्रतिपादनश्रमभरेणालं निखिद्य स्वयं
मैत्रीमेव जनाः सदा विदधतां दामोदरेणोत्तमाम् ॥ ७२ ॥

---

१ । मूलपुस्तके ६९ श्लोकस्य पाठो नास्ति ।

२ । दासस्तस्य च यः सदा विदधतां दासोपरिचर दासोपदासं कुरु इति पाठः ।

यन्नाभीह्लदजातपङ्कजभवो ब्रह्माभवविश्वकृ-
द्यत्पादाम्बुज संभवास्त्रिभुवनं गङ्गा पुनात्यम्भसा ।
यत्कीर्त्तिः सुरसन्निधावपि सुधामत्येति कर्णं गता
तस्मिन् श्रीमधुसूदने सति पुनः कः सख्यदोक्षाक्षमः ॥ ७३ ॥

शुद्धान्तःकरणः स्वकीयवसु यत्सर्वं तदस्मै दद-
त्तल्लीलाचरितश्रुतावनुभवन् दुःखं सुखं चात्मवत् ।
यो धीरः स्वनुरागवानतितरां दक्षो यथार्थं वदन्
गोविन्दस्य सखीयते किमपरं तस्यास्ति साध्यं फलम् ॥ ७४ ॥

ये गृह्णन्ति हरेः पदाम्बुजरसादन्यत्र पीयूषतां
ये जानन्ति मुकुन्दपादभजनादन्यं स्वजन्मोदयम् ।
ये वाञ्छन्ति विभोः प्रसादनविधेरन्यत्क्रियायाः फलं
ते त्वेवान्यमुपासतां सखि धिया कृष्णात्सुदुर्बुद्धयः ॥ ७५ ॥

कस्माद्विश्वमिदं भवत्यनुलयं केनानुसर्गं पुनः
सम्यक्पालितमस्ति कुत्र निलयं प्राप्नोति चान्ते मुहुः ।
इत्येतन्न विचारयन्ति पुरुषा ये ग्राम्यसंपर्कित-
स्तेषामेव हि जायते सखिमतिर्विष्णोः परस्मिन्जने ॥ ७६ ॥

ब्रह्माविश्वसृजांपतिर्गिरिसुताकान्तः पशूनां पति-
र्वृत्रारिमरुतांपतिश्च पतयो वैश्वानराद्यादिशाम् ।
ये चान्येसुरदानवाः समनुजारक्षः पिशाचोरगा-
स्ते सर्वे यमृते न सन्ति तमहो कुर्वन्तु मित्रं जनाः ॥ ७७ ॥

बल्योपि प्रपतन्ति बोधरहिताः संदर्शितेनाध्वना
तिर्यञ्चोऽपि शुकादयो विदधते शिक्षार्जितं भाषितम् ।
यच्छास्त्राणि रटन्ति संशयचयच्छेदीनि सर्वाण्यहो-
तत्सख्यं हरिणा समं पशुमतिर्गृह्णाति नायं जनः ॥ ७८ ॥

मेघश्यामतनुं तडिन्निभपटं सुस्मेरबिम्बाधरं
फुल्लाम्भोरुहलोचनं मुखरुचिप्रध्वस्तचन्द्रप्रभम् ।
संसारार्णवसंभ्रमश्रमहरं सर्वस्य विश्रामदं
धन्यामित्रतया भजन्ति सुधियः श्रीकान्तमेकान्ततः ॥ ७९ ॥

हे नाथप्रणिपत्य पादकमले याचेऽहमेकं वरं
तं दत्वा नितरां कृपालुरिति ते कीर्ति सुविस्तारय ।
यो दासस्तव तस्य यः परिचरस्तस्यापि दासस्तु यो
भृत्यस्तस्य च यः प्रभाजनयतान्मंत्रीमनेनापि मे ॥ ८० ॥

अथात्मनिवेदनभक्तिः —

धीरा धैर्यधराधरप्रमथनैः संसारवारांनिधेः
साराङ्गोदयहेतवोऽभिदधते यच्छ्रुयतां तज्जनाः ।
यस्यांशः प्रकृतिस्थितोऽतिकलिताहृत्तामतिश्चेष्टते
तत्रात्मा विनिवेद्यतां सुरगुरौ नारायणे श्रीधरे ॥ ८१ ॥

आत्मानं दयितां सुतांश्च सुहृदो वित्तं पशून्मन्दिरं
त्वद्वृत्तं न खिलं त्वय्यर्पितमिदं यान्तु प्रतिष्ठामिति ।
गोविन्दे विनिवेद्य हृद्यतिलके सर्वार्थनिर्वाहके
निश्चिन्ता विहरन्ति साधुसुधियः प्रध्वस्तभारश्रमाः ॥ ८२ ॥

केनात्मा सुखमाप्नुयान्ममसुतो गच्छेत्प्रतिष्ठां कथं
भार्या मे सुखदायिनी मयि कथं रज्येत्कुतः स्याद्धनम् ।
इत्थं मूढधियो निवेदनमृते विश्वेश्वरे स्वेच्छया
भाराक्रान्ततरा भवाम्बुधिजले मज्जन्ति नौका यथा ॥ ८३ ॥

यच्छृण्वन्ति यदामनन्ति यदलं ध्यायन्ति चार्चन्ति य-
त्सेवन्ते यदथा चरन्ति च नुतिं कुर्वन्ति यद्दासताम् ।
यत्सख्यं प्रणयन्ति सादति यदा यच्छन्ति यच्छन्ति य-
त्तत्सर्वं विनिवेदयन्ति कृतिनो विश्वात्मनि श्रीपतौ ॥ ८४ ॥

किं द्वन्द्वप्रभवैरशर्मनिकरैः संपीड्य देहं जनः
किं तं नात्मतया विमूढमतयो जानीथ यूयं हरिम् ।
यस्मान्नात्मनिवेदने सुविहिते भेदोदयस्य भवा-
द्विश्वस्यात्मतया च वीक्षणसुखान्नैवास्ति भीः शोचना ॥ ८५ ॥

योगैः सर्वमखैरनन्तनियमैर्निःशेष तीर्थाटनै-
र्विश्वेषां समुपासनैर्दिविषदां वाचां समालोचनैः ।
विश्वात्मा भगवान्प्रयाति न तथा सम्यक्प्रसादं नृणा-
मेकेनात्मनिवेदने न तु यथा सर्वोत्तमेनाध्वना ॥ ८६ ॥

केशो यस्य नभः श्रुतिर्दशदिशो नेत्रे च चन्द्रारुणौ
निश्वासः पवनो मुखं च हुतभुक्पाला दिशां दाहवः ।
पादौ भूर्द्रुमपर्वताश्च सकलालोमास्थिसर्वं चयत्
पिच्छं नास्ति परं तमेव कलय स्वात्मानमीशं मनः ॥ ८७ ॥

चेतः किं वनितामवेक्ष्य नितरां विष्वङ्नरीनृत्यसे
किं मन्ये विलसिष्यसीत्यजहतां वाञ्छां सुतुच्छामिमाम् ।
एनां कृष्णपदाम्बुजेऽर्पणमृते जानीहि मूर्द्धोपरि
न्यस्तं स्वस्य गिरिं भ्रमिश्रमवतः संसारकान्तारके ॥ ८८ ॥

यत्त्वं मानस पश्यसि प्रियतरं निःसारमात्मेतरं
मिथ्यैतद्भवरोगवर्द्धनविधौ तद्विद्ध्यपथ्यं परम् ।
भूयो येन भवेन्न जन्ममरणक्लेशो विशेषोल्वण-
स्तत्सर्वार्थसमर्पणं मुररिपौ कर्त्तुं यतस्वानिशम् ॥ ८९ ॥

हे वृन्दारकवृन्दवन्दितपदद्वन्द्वारविन्देक्षण-
क्षीणप्राणिपरायणप्रभुपदप्रावेशनैकास्य च ।
हे श्रीकान्तनितान्तसंतपहतस्वान्ते प्रशान्तिं विभो
मय्याधेहि निवेदयामि न खिलं त्वय्येव नाथे यथा ॥ ९० ॥

अथ प्रेमलक्षणा भक्तिर्यथा —

हे धीराः शृणुताहतानीदपरं संसारसारं परं
किं स्याद्‍ज्ञानसमाधिसाधनविधौ भूरि प्रयासेन वः ।
स्नेहार्द्रीकृतमानसा यदुपतावेकान्तभावं गता-
स्तत्प्राणास्तदधिष्ठितास्तदुदयास्तद्धर्मिणो जीवतः ॥ ९१ ॥

श्रीकान्तकृपया निजाङ्घ्रिकमलद्वन्द्वप्रपन्नं जनं
सर्वस्वार्थविलासभाजनमलं शश्वत्करोति प्रभुः ।
इत्यास्थामनपेक्ष्य केवलमसौ प्राणेश्वरो मे हरिः
प्रेम्णैवेत्थमुपासतो मुरहरं नित्यं नितान्तार्थिनः ॥ ९२ ॥

येषां श्रीव्रजनायिका व्रजपतेर्लीलाविलासश्रुतौ
प्रोत्फुल्ले नयने निकामजडिमान्यम्भांसि संमुञ्चतः ।
गात्रं चोच्छ्वतलोमसंततं भवत्येकान्तसौहार्दित-
स्तेषामेव पदाम्बुजद्वयरजः पृथ्व्याः परं पावनम् ॥ ९३ ॥

यः कृष्णाङ्घ्रिसरोजभावनमुदा निद्रायमाणः सदा
गायत्युच्चतरं क्वचिच्च नितरां मत्तः क्वचिन्नृत्यति ।
उन्मत्तो हसति क्वचित्क्वचिदपि प्रेमाकुलो रोदिति
प्रोत्यन्धो वसति क्वचिद्विवचनस्तस्यैव सज्जीवनम् ॥ ९४ ॥

चेतस्तुच्छमिदं विहाय भवतान्नित्यं तथा संयतं
गोविन्दादपरं श्रुतिर्न शृणुयाज्जिह्वा न संकीर्त्तयेत् ।
नेक्षेते क्षणमुत्तमाङ्गमपि नो वन्देत पाणिद्वयं
नार्च्चेन्नान्यपदं व्रजेत्पदयुगं श्रद्धावतो मे यथा ॥ ९५ ॥

हे ब्रह्माण्डकदम्बखेलनकला भूमेममासीदतो
माता त्वं जनकस्त्वमेवादयिता त्वं च त्वमेवात्मजः
त्वं भ्राता सुहृदस्त्वमेव परमो बन्धुस्त्वमेवात्मनः
सर्वं मे भगवांस्त्वमेव न पुनस्त्वत्तोऽपरं वेद्म्यहम् ॥ ९६ ॥

हे नाथ प्रियबान्धवस्त्वमसि मे याचामि नेह श्रियं
नामुत्रामरपालतां न च पुनर्ब्रह्माधिकारं ध्रुवम् ।
नापि त्वत्पदमच्युतं जगदघप्रध्वंसवाञ्छाम्यहं
त्वत्प्रेमान्धजनाङ्घ्रिपङ्कजरजो मूर्द्ध्ना ऽधिवोढुं परम् ॥ ९७ ॥

हे पङ्केरुहसोदरेक्षण हरे कस्त्वं नु किं रूपवान्
भक्तानां फलमादधासि कमिति ज्ञानेऽस्ति मे नाग्रहः ।
किं त्वेतावदधीश वर्त्तय विभो त्वत्पादपद्मद्वये
मातुः स्तन्य इवार्भकस्य विशतत्प्रेमार्दितं मन्मनः ॥ ९८ ॥

हे विश्वेश्वर वासुदेव कविभिर्ब्रह्मादिभिर्दुर्विदं
नैव त्वन्महिमानमूर्जिततरं जानामि मन्दात्मकः ।
प्रेम्णाथापि समाश्रिते मयि विभो कारुण्यपूर्णार्णव-
स्त्वं पाताऽन्वधिया सुधेव परमं संदर्शयस्त्वं गुणम् ॥ ९९ ॥

हे संसारपयोधितारक तव प्रोदीर्णकीर्त्तिश्रुते-
स्त्वत्प्रेम्णा पुलकाङ्कितस्य सलिलं नेत्रद्वयान्मुञ्चतः ।
त्वामेव स्मरतस्त्वदर्पितमतेस्त्वां गद्गदं क्रोशत-
स्त्वद्दत्तेन च जीवतो व्रजतु मे कालः सुखेनाखिलः ॥ १०० ॥

॥ समाप्तमिदं हरिभक्तिसर्वस्वशतकम् ॥

परिशिष्टम्

परिशिष्टम्

(१)

उपासनाशतकम्

यथैव ब्रह्माण्डे सुरमनुजदेहेष्वपि तथा
जगन्नाथो भद्रा वसति बलभद्रश्च नियतम् ।।
तथा ज्योतिश्चक्रे बहुपवननाड़ी नियमिते
तुरीयान्ते धाम प्रभवति हरिः कालकलया ।। १ ।।

सुधावार्धेरूर्ध्वे पुरुषशिवब्रह्मावतरका-
श्चतुर्व्यूहस्योर्ध्वे शिशुसमयलीलावृतपरे ।
रसातीते भावे सुरभियमुनायूथपतय-
स्तदूर्ध्वे श्रीदिव्ये गहनमपि कृष्णो निवसति ।। २ ।।

महायन्त्रे पीठे वसति त्रिपुरा सारुणरुचिः
परंब्रह्मासक्ता भयवरकरा दिव्यवसना ।
यदाज्ञामप्राप्य व्रजति नहि को वा परपदं
भजे नित्याधीशां कुसुमशरसंस्थाप्लुतभुजाम् ।। ३ ।।

गोलोकस्थौ दिव्यौ परमपुरुषार्थप्रकटितौ
परानन्दाभोगौ परमपरमौ कौतुकमयौ ।
मुनीनामाध्यानौ निखिल जगदाधारभवनौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि चरणौ ।। ४ ।।

सदा वृन्दाटव्यां सुरतरसिकौ नागरवरौ
समानौ सर्वेशौ भुवनमहितौ सारसमुखौ ।
सुवर्णश्यामाभौ सकलसुखपूर्णौ रसमयौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि चरणौ ।। ५ ।।

वयस्याभिः सेव्यौ नवनवरसास्वादनपरौ
शिवब्रह्माद्यवन्द्यौ प्रकृतिपुरुषौ सर्वजनकौ ।
अशेषब्रह्माण्डोद्भवलयकरौ कोमलतनू
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ ६ ॥

किशोरौ गान्धर्वौ सुरगणदुरापौ सुरुचिरौ
मनोभूसम्मोहौ सकलजनवासौ सुसुभगौ ।
निजक्रीडाचार्यौ शमनभगिनीतीरसदनौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ ७ ॥

जगन्नाथात्मानौ निगमगणसारौ परपदा-
वनन्तस्थौ नित्यौ सकलपरलावण्यभवनौ ।
जगन्नाथाव्यक्तौ निजभुवनभासौ पुरवरौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ ८ ॥

चतुस्तत्त्वेनाप्तौ मनुमयशरीरात्मपरमौ
सदा यन्त्रारूढौ नवनवरसाढ्यौ सुललितौ ।
मिथो दृष्टौ हृष्टौ निधुवनरसाचुम्बितमुखौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ ९ ॥

निजत्वेनानन्तौ निरवधिकृतालिङ्गनभुजौ
ब्रुवन्तौ शृण्वन्तौ स्वसुखरभसात्प्रेमविवशौ ।
शरण्यौ भक्तानां श्रुतिगणशिखावन्द्यचरणौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ १० ॥

त्रिसर्गान्तःस्थानौ शरदमलपद्मेक्षणयुगौ
शुचिप्रेमाभोगौ व्रजपुरविहारौ व्रजवरौ ।
सुभद्राश्रीनाथौ हलधरसमेतौ विजयिनौ
कदा राधाकृष्णौ क्षणमिह भजिष्यामि धरणौ ॥ ११ ॥

यद्राक्षामीति साक्षादभिलषति दिवश्चक्रवर्त्तीयतीनां
शक्रः संसारचक्रं भृशमपवदते यच्च निध्याय बुद्ध्वा।
चक्रीशो मूर्द्धनि धत्ते यदपि भगवानात्तचक्रोऽप्युपास्ते
शार्वे सर्वोच्चचक्रे जघनमितिमते मानसं संपृणक्तु ॥ २४ ॥

योगिप्रज्ञाप्यकामासममभिसृतवतो दुर्गमे योगमार्गे
चञ्चत्काञ्चीव्युदञ्चन्मणिरजनिकरद्योतदीप्ते विविक्ते।
यस्मिन् कृच्छ्राद्विशन्तो प्रियमहहसमासाद्य सद्यो विनोद्य
स्वैरं नैव व्यरंसीज्जघनसुपुलिनं दीनबन्धोरुपाध्वम् ॥ २५ ॥

शम्भोर्गम्भीरनाभीसरसिगतरसस्याशिशीर्यद् भवान्धोः
पङ्कैः स्वच्चन्दनाद्यैः कलुषितवपुषः साधु गहध्वमद्धा।
यस्यात्र सन्महेन्द्रोपलपटलवलच्छृंखलोच्छृंखलोस्र-
स्रोतः प्रोतस्य रोमावलिरुपरिपरिवाहशोभामुवाह ॥ २६ ॥

मोहक्रूलोभदावज्वलजगदटवीव्याकुलीभूतचेतः
सारङ्गोत्तालजालायितविषयचयच्छेदने शस्त शस्त्री।
ध्यानाध्वश्रद्धावन्नियमवशजनस्यावलम्बाय यष्टिः
स्वेष्टायोत्तिष्ठतां मे शिव तव विमला श्यामलारोमराजः ॥ २७ ॥

माव्यास्मिन्रोमराजिर्भवगदविपदे योगधावल्लिरास्ते
शामन्त्य अह्नि पुण्ये सुकृतिषु खलिनो यामिनीषु ज्वलन्त्याः।
एतस्याः काञ्चिरोचिर्मयसलीलभृता वालवालाभनाभे-
र्निष्कानिष्कासभासोऽप्युपरिपरिलसत्स्वच्छगुच्छायमानाः ॥ २८ ॥

श्यामा रोमावली ते मृड मृडयतु मां नाभिकासारसारे
निर्मज्जत्सज्जनान्तः करणविरहिता तामसीरेखिकेव।
काञ्चीरोचिः समङ्गोदरसरसि सरत्कान्तकान्तिप्रवाहे
सौन्दर्योद्यत्प्रतिष्ठे मरकतघटितभ्यस्तयूपाभिरूपा ॥ २९ ॥

रक्षेत्यृक्षस्य वक्षस्तदखिजगतोप्लावकाशाधिवास-
प्रोद्यामद्योतमानोदरकुहरपुरोगोपुरोद्यत्कवाटम् ।
या श्रद्धाबुद्धिरेतत्प्रभुवर कृपया सान्तरानन्तरा या
योगीन्द्राणां विशेच्चेत्प्रतिगुडकमसौ लोकतेऽशेषलोकः ॥ ३० ॥

शम्भो सर्वागमेषु प्रसृमरमहिमाबाहुकल्पद्रुमाली
सापर्णाभोगभूमि स्दढानिहितपदं रोप्यता स्वान्तसीम्नि ।
आक्रामद्भिः शनैः स्व लुटतु कलिरथा षड भिरुच्चैरामत्तै-
र्विश्राम्ये देव जीवोऽपि च परमसुखं प्राप्यस युक्ततापः ॥ ३१ ॥

बाहा श्रीभद्रबाहा मदनविजयिना यत्तटीवाजभाजः
संसारक्षारसिन्धुप्रतरणतरणेः पुण्यलावण्यवाराम् ।
स्रोतस्यन्तस्तरन्त्या मणिगणकिरणैस्तत्तु सन्तानकल्पै-
रातः प्रात नु बद्धा अविरतमभित. पातु काः कलिपाताः ॥ ३२ ॥

लुण्टाकाः कण्टकानां दनुतनुजनुषां श्रेयसामायुषां वा
निःश्रेणीश्रेणिरुच्चैर्दुरधिगमतमा कुण्ठवैकुण्ठधाम्नाम्
गीर्वाणग्रामणीनां सभयमुपयतां निर्भरं निर्भरुगं
चत्वारो बाहवस्ते रतिपतिमथितुर्मङ्गलं वृंहयन्तु ॥ ३३ ॥

यानाहु स्वैवयोगात्परमगतिविदः सत्पथादस्खलन्तः
प्रज्ञाचक्षुः पुमांसोऽप्यनवधिविबुधः षड्द्विषो दण्डयन्ति
दण्डादण्डोति युद्धं विदधति च यमेनाग्रदण्डेन तस्य
दुर्दण्डैर्बाहुदण्डैर्मम मदनमुषा दण्डयतां पापषण्डम् ॥ ३४ ॥

ताम्रानम्रांशुपात्रं करमनिशमसावूर्मिकां शूर्मिकाणः
पूर्णं गृह्णन्नशीर्णाक्षतवलयवलद्गारुडाश्वोस्रदर्भैः
युक्तं कीर्तिप्रसूनैः सुरभितमभितोऽनल्पसंकल्पितार्थो
सृष्ट्यै कृत्स्नस्य संकल्पयति भयभुजः श्रीभुजं तं भजेत ॥ ३५ ॥

शेषाधीशस्य शस्या युगयुगयुगलस्यानुरूपस्वरूपा
देहव्यूहप्ररोहा इव भुजगभुजा भावनीया विनीतैः ।
स्वाराजो गर्वसर्वस्वपरिपणचतुर्दन्तदन्तीन्द्रशुण्डा-
दण्डाश्चत्वार एते तत इयमुचिता पुष्करश्रीर्यदन्ते ॥ ३६ ॥

क्रोड़ क्रोडन्मुरारिगलतलमिलिताः पुण्डरीकस्रगाभा
ज्ञानोन्मीलन्मुनीनां नयननिपतिता साधुसौधप्रवाहाः ।
रुक्षोद्यद्रक्षसान्तःकरणपरिसरे कल्यशल्यायमाना
दोषा भूषाविशेषाः शुभरसमदृशोऽतीव पावान इड्य ॥ ३७ ॥

वर्णानां यच्चतुर्णां युगपदपि चतुर्वर्गमुत्सर्गसिद्धं
चक्रे शक्रोड़ताग्रैस्त्वरुणितकिरणं तच्चतुष्पाणि पातु ।
आमृष्टं त्रैपुरस्त्रीनिटलतलामलत्सान्द्रसिन्दूरबिन्दो
रागैर्मत्त्वेव जुष्टं वलयसितशिलाः स्वाः करैयन्मृजान्ति ॥ ३८ ॥

आम्नायामात्तधाम्नो निगमपरिगतौ तौ पणायेत पाणी
बिभ्राणौ यौ वरं चाभयमुभयमुभौ प्राणिनां प्रीणनाय ।
ऊर्ध्वं चाधःस्थितानां सुरवरफणिनां वीक्षण केलिभाजां
निर्व्याजं सज्जमानौ किमु नयनपथे पुण्यकारुण्यवेशात् ॥ ३९ ॥

आक्रोड़क्रोधलोभप्रभृतिगजगणे यूथनाथायमानं
मोहाह्वानं महेभं भयभरविधुरद्राविमत्वे मदीये ।
अन्तः कान्तारमध्ये चिदभिधविबुधानोकहोन्मूलनोच्चै-
र्मूलं प्रोदञ्चपञ्चाननननखरशृणिश्रेणयः प्राग्गृणन्तु ॥ ४० ॥

श्रीकण्ठः श्रीकुठारो मदघवनघनी भूततां जंघनीता-
द्रक्षा विख्यातदीक्षा सततधृतव्रतः श्रीप्रभो रोषवह्नौ ।
योऽसौ होता समेता सुरवरशिरसां सत्पुरोडाशभासां
हाहा स्वाहाकृतीनां विदधदथ जगत्स्वस्थयत्येव सत्यम् ॥ ४१ ॥

तत्कण्ठोद्घट्टनोत्थज्वलनकणगणैरुण्वणं यस्तड़ित्वान्
तत्कान्तानां समन्तात्सकरुणरुदितैर्गजितं चातिगर्जन् ।
तासामस्रं च वर्षन्नृनवधिपरशोः संस्मराम: स्मरारे-
रुग्रक्रव्यादवर्गं प्रलयजलधरस्यैव धोरायितानाम् ॥ ४२ ॥

हस्तोद्विङ्गत्कुरङ्ग: कृपयतु स विभोरोदगालिङ्गभङ्ग्या
यो माने चाप्यमाने समदृगनिवसन् संचरन्नेक एव ।
पुण्येऽरण्ये तरण्यंशुभिरपि जलमुग्धोरधाराभिराराा-
त्ताडयोऽप्यस्यद्विकार: स हि भगवदुपादेय इत्यादिशक्तिम् ॥ ४३ ॥

श्री शम्भोर्कण्ठकम्बुर्भवतु भवभये गूढमाम्नाय वर्णैः
पूर्णं लावण्यपूरैर्मनसि मुनिजनो यं निधायार्घपात्रम् ।
स्वस्मिन् संगृह्य तस्मादमृतमथ दृगालोककल्लोलसेकैः
संस्कुर्वन् पूज्यवस्तून्यपि निकटचरप्रोक्षणोपात्रमास्ताम् ॥ ४४ ॥

श्रीश्रीकण्ठस्य कर्णं परिचररुचिरं सावलेखाभिलेखं
व्यानद्धं कालपाशैर्गलगिलनमिलच्छ्यामलिमाछलेन ।
वात्सल्योत्सेकदर्शं निजभवनयुजां कालपाशावलोनां
योऽजस्रं स्वेदविश्रंसयति जगति तेऽस्मादपाशा: प्रथन्ते ॥ ४५ ॥

आद्या विद्या जरार्त्ता बहुविषयरसैर्निर्भरं पूर्णगर्भा
प्रोद्यन्निध्याद्यपथ्याहितपरिणतयोऽनर्थवाचो विगूढा: ।
यां पीत्वा चित्तपात्रैरथ विगततृषस्त्यक्तपापा: स्वतिष्ठन्
श्री कण्ठस्याश्रयन्तां भवभयभिषजः कण्ठकाकोललक्ष्मीम् ॥ ४६ ॥

श्री वां श्रीवामदेवौ स्वहृदि कलयता ध्याननिध्यानभाजां
मध्यश्यामापदेशात्कलिकलुषमिवाच्छिद्यहृद्यावहन्तीम् ।
उद्यन्नानामतेनाङ्गजविततिभृता निर्विरोधं त्रिरेखा
चातुर्वेदेन यस्यां निजजनकभुवि स्वस्य सीमा विभक्ता ॥ ४७ ॥

तं कण्ठं शूलपाणेर्नम समुपनयन्मार्गणेऽनर्गलेन
द्राङ् निर्गच्छत्त्रिवर्गप्रसरणसरणीराददानं विरेखाः ।
व्रज्याराज्यद्गुणानां चरणशरणिनां बन्धनं मोचयित्वा
स्वात्मन्यैतद्गृहीत्वा वसति निजपुनर्बन्धनाशङ्कया यः ॥ ४८ ॥

कण्ठे तिष्ठेत मुक्त्यै मदनमदभिदः प्राङ् निलिम्पानुकम्पा-
संपातैः पारवश्याद् गरलमिव गिलन्क्षुब्धदुग्धाब्धिलब्धम् ।
भक्ताधीनोऽधुनैषां विषयविषरसाद्या भवाब्धेः प्रसूता
न भीतीदं नराणां गिलनगुणनिकापाटनाज्जाघटीति ॥ ४९ ॥

कण्ठः सोऽकुण्ठशक्तेः परिलुठतु हठाच्चित्तपीठोपकण्ठे
कम्बोः किं वानुबिम्बः किमसमसुषमासीमविश्रामधाम ।
आलेख्यालेख्यलेखात्रयरुचिररुचाभूषि भूषाविशेष-
मध्योद्यच्चारुगारुत्मतमणिसमरुक्कोमलश्यामलोयः ॥ ५० ॥

गौरीगाढोपगूढैः प्रतिफलितमिदं शस्तकस्तूरिकायाः
पङ्कं शङ्के शशाङ्काभरणगलमिलन्निलिमा शीलनीयः ।
रोलम्बानां कदम्बं मुनिनयननिभं सन्ततामोदलाभे
लोभाद्यस्मिन्नुपतित्वा न खलु पुनरुपावर्त्तने कष्टमिष्टे ॥ ५१ ॥

शम्भोः शं भो दिशेद्वो भवदवविधुराः कण्ठगर्वषुं काभ्रं
मुक्तास्रक्सद्वलाकेऽनवरतविलसत्पुण्यलावण्यनीरे ।
ग्रैवेयव्यग्रनानामणिकिरणगणैरिन्द्रचापाभिभूतो
यत्रोद्यद्विद्युदास्ते गिरिदुहितृपरीरम्भसंराभबाहूः ॥ ५२ ॥

गुच्छावल्यन्तरच्छच्छविविभवमहानीलशैलोपलेयां
मध्ये कण्ठस्य कुण्ठेतरतरुणघनश्यामशोभां प्रतीमः ।
यो योगाद्योगभाजां विषदतरनिसंदिग्धदुग्धोपलब्धेः
स्वान्तस्यान्तर्निलीनोऽधिगमयति निजाकारसाकारभावम् ॥ ५३ ॥

भस्मस्मेरत्रिपुण्ड्रोज्ज्वलनिटिलतटं बिम्बसम्वादकोष्ठं
निर्निकाशस्वनासाश्वसनबहुगुणं जैत्रनेत्रत्रयीकम् ।
अम्भोजाम्यर्णघूर्णद्भ्रमरपरिकरभ्रान्तिभृत्श्मश्रुलेखं
भो भोः शम्भोर्मुखाम्भोरुहमनुरभसं चेतसा चिन्तनीयम् ॥ ५४ ॥

ग्रैवेयोदग्रजाग्रन्मणिभिरपितथा मौलिचूलोपलानां
रोचिर्वीचिप्रपञ्चैः परिधिविधिरधिष्ठीयते यन्मुखेन्दोः ।
बिभ्रद्भ्रूविभ्रमाङ्कं स्मितसितलसितप्रांशुदन्तांशुराशीन्
वर्षन्पीयूषवर्षं दिशि दिशि दिशताद्वेगहर्षप्रकर्षम् ॥ ५५ ॥

स्वेनासीम्ना महिम्ना यदिह उडुपतेर्मण्डलं मंक्षु तीर्त्वा
जीवग्राहं गृहीत्वा तमथ सुरसरिल्लोलकल्लोलपूरैः ।
भालाक्षणोज्ज्वालजालैरपि विषमतमे कुत्रचित्स्थापयित्वा
क्षामं क्षामं क्रमेण क्रशयति तादिहोपास्यतामैशमास्यम् ॥ ५६ ॥

पात्रं नित्यापवित्र्या अथ कमलवनोज्जासनो विप्रयोगे
योऽयं भास्वत्स्वरूपो बहति किल सदा यामिनीचूडभासः ।
चिन्ताकूत्नारकान्तः परमहिततरोऽप्यन्धकारातिरोची
राजद्वक्त्राच्छधामा समहिम उचितस्ते महे द्रागुदेतु ॥ ५७ ॥

अञ्चेद्यः पञ्चकं तत्सुमतिरतिमहच्छैववक्त्राम्बुजानां
श्वासीत्तस्य त्रसन्तो शिर उपरि नरीनर्त्तिता पञ्चता सा ।
संचञ्चत्पञ्चकं तद्भृशवशमयते चेन्दितामिन्द्रियाणां
दुःसाराणां शराणां तदपि शिवरिपोर्नाजिहीते तदन्तम् ॥ ५८ ॥

स्पर्ध्या बालेन्दुमौलेर्विषदतरसरत्स्यन्दिचन्दत्पीयूषा-
सारासङ्गाद्द्विगुणमधुरमधुरताधोरणी साधरस्य ।
आस्वाद्यं यन्मुनीनां सवनजममृतं देवभोज्यं परं यद्
दिव्यं राद्यं जयेऽस्मिन्न रुचिरुदयते तोषलेशाद्विभासे ॥ ५९ ॥

तां दन्तश्रेणीमुक्तास्रजमसमदृशोः हस्तसादेव कृत्वा
भक्त्यात्युच्चैर्वपन्तो मुनिवर जनता साधयेन्मोक्षलक्ष्मीम् ।
निध्यायाध्यास्यमानां हृदयपरिसरे मौक्तिकोच्चैर्घनानां
यां तत्तद्रत्नवृन्दं चपलतरमितो लज्जया निर्जिहीते ॥ ६० ॥

घोणावंशोऽस्य नासस्तिलकुसुमतुलामाददानोऽयमेवं
वादो लोकापवादो नहि तिलकुसुमैराप्यतेऽमुष्य गन्धः ।
यस्याम्नायामलानां श्वसितसमरतां भव्यसौरभ्यलोभात्
भ्रान्ता रोलम्बमाला भृशमसृणमसोचीर्णवर्णायितास्ते ॥ ६१ ॥

दृष्टिर्भव्याय भाव्या सरभस पतिता यां विभोर्भक्तगात्रे
दृष्ट्वानन्दानमिन्दोद्यतजलैः कण्टकैः संकटे च ।
नार्हन्तो क्वापि गन्तुं बुविबुध दृशस्तस्य साजात्यहार्दा-
द्धस्तग्राहं निनीषादरभरभरितां संभ्रमात्संपतन्ति ॥ ६२ ॥

देवश्रेणीषु गौरीवदन इव तपोनोदने मोदमाना-
स्तस्याश्चञ्चद्व्युदञ्चत्कुच इव सुचिरं लोलुपा भक्तपंक्तौ ।
किञ्चित्संचारिचेलाञ्चल इव जघनेऽकिंचनव्यग्रलोभा-
न्नानाभावेन भाव्यास्त्रिपुरहरदृशोर्निर्भरं भावनीया ॥ ६३ ॥

या सोदर्येव तौल्यान्महिमनि चतुरो वर्गसर्गान् स संख्या
वैषम्येणाविभाज्यान् जनकचिरचितद्रव्यवत्पाल्यमानान् ।
साधारण्यादनास्थं वितरति नितरामग्रतः स्थायकेभ्योऽ-
न्योऽन्यस्पर्द्धाभिगर्द्धादिव मदनमुषः सास्रजैत्री त्रिनेत्री ॥ ६४ ॥

श्यामानुध्यानसोमारुणिमतरुणिमालिङ्गितापाङ्गरङ्गं
सत्तीरं (?) तत्परत्रोल्लसितसितरुचा रोचमानं त्रिचक्षुः ।
एकेनैव त्रिलोकी कृतिभृतिविहृतीः कर्त्तुमादाय मूर्त्ति
त्रैगुण्यं किं नु मन्ये नयनविलसिताघोनसर्वक्रियस्य ॥ ६५ ॥

गावो भावोपरवतं झटिति पशुपतेः साधुबोधाधिरोधात्
पुष्पंदुं वासनाभिः किल कलिलतमे मामकान्तश्चरन्तु ।
अत्यच्छान् भक्तिवत्सान् स्थिरसुदृढतरं भ्रातृस्नेहेन भेजे
या दुग्धानीव दुग्धा विविधमहिमतं योगदग्धैर्विदग्धैः ॥ ६६ ॥

दृष्टिं तां विश्वसृष्टेरतिशयललितां ध्यायतामात्मबुद्धया
बद्धा देवेषु सिद्धादिषु च बहुचरं संभ्रमाद्या भ्रमन्ती ।
मूर्च्छामिच्छत्यतुल्यां निजजनजनकाङ्कं विशङ्कं हि तत्त्वा-
द्रूपप्रीत्यातिहर्षाश्रुभिरथ सुखिताप्यायते प्यायतेच्छम् ॥ ६७ ॥

शोभाब्धेरुज्जिहानां चिरमुपचरितां चामरालीमरालै-
र्भूकम्पान्तर्मिलिन्दस्वदितसुचरितामन्दछन्दानुरन्दाम् ।
उच्चैर्वाचं यमानां विषदविसृमरज्ञानधारामृणालीं
चक्षुर्नालीकपालिं हृदि वहत विभोस्तापशान्त्यै नितान्तम् ॥ ६८ ॥

लक्ष्मीव लक्ष्मलेखाश्रयविषमदशोऽनुक्षणे नेक्षणं तत्
सुस्निग्धश्यामधामोत्तरलतरपरिष्कारकृत्तारकं यत् ।
भास्वत्सेन्दिन्दिरेन्दीवरतरविधया श्वेतरक्तासितोत
त्रैवर्णोत्कोणजन्यद्युतिततिविततं सर्ववर्णाश्रयेऽपि ॥ ६९ ॥

शम्भोर्नम्येत वामेतरनयनमजसम्भवोद्दामधामा
धर्मांशुः स्वैः करैस्तैस्तरणिभिरननुष्ठेयमेवानुतिष्ठन् ।
स्वेषां मत्तः समन्ताद्विततततमतम मर्मं निमन्त्र्यकर्म
शिष्टानां विष्टपानां लयविषयचयाव्यञ्जयत्यञ्जसा यः ॥ ७० ॥

दृष्टिर्भाव्यापसव्या तरणिरियमहो कर्णधारत्वमस्या
पश्यासौ पारतीरं भवनिभजलधेः पारकांक्षित्वभाजः ।
नित्यानित्या च सक्तानुपहृतभजनैकाग्रताकल्यमूल्यान्
धन्यानन्यानपेक्षं गमयति निगमप्रान्तराश्रान्तपान्थान् ॥ ७१ ॥

लीलालोलाञ्चलाल्पारुणिमधवलिम द्राक्चलन्निश्चलेन्द्र
स्वाराज्यं प्राज्य कर्मादिभिरभिलभितस्निग्धमुग्धावलोकम् ।
रक्षत्यक्षेन्दुनेत्रं निजजनममृतेनोक्षयाप्याययद्यद्-
योगीन्द्रानन्दसिन्धुं स्थगयति भृशमध्यात्मलेशोदयेन ॥ ७२ ॥

चण्डाग्निदृष्टकुण्डे स्मरनिटिलतटी मण्डपे हिण्डमानं
कल्पान्तान्त्येष्टि यज्वा समुदितजगती सामधेनी समिद्धम् ।
यस्य ज्वालाद्विजिह्वामनुमदनमयोद्गीर्णपूर्णाहुतीनां
जुहूप्रह्वातिभासां निजपरुषरुषा शान्तकर्मान्तरोऽभूत् ॥ ७३ ॥

कामक्रोधादिबाधादुदयदुरुमरुद्वेपमानोऽतिमज्जन्
संसारापारवारांनिधिषु विरमधादुच्चरोद्गद्गदोक्तिः ।
आढ्येनाढ्यं भविष्णुर्यदुपगमवशादस्तजाड्यादिरास्ते
सुस्थः स श्रेयसे स्तान्निटिलगनयनं चाश्रयान्नाश्रयाशः ॥ ७४ ॥

लालाटीदृष्टिरिष्टं झटिति घटयतु द्रष्टृपंक्तौ सुखाना-
मद्वैतं मोक्तुमिच्छौ निजसुकृतपरिपाकपात्रानुरूपम् ।
भूयः प्रेङ्खत्कटाक्षामृतमतिविषदं व्युत्क्रमेणोद्धरत्या
अत्याश्चर्यं तथापि स्थितिरतितपना जागरूकास्ति यस्याः ॥ ७५ ॥

कल्पान्तोत्तानकालानलकुटिलचलज्ज्वालजिह्वा करालं
तापार्त्तं श्रीलशीलां सजलजलमुचां शीलयद्यत्तथापि ।
तार्त्तीयीके क्षणं तत्स्मरत मखमुषो दग्धकामादमुष्माद्
आश्चर्य्यं वीतकामाः स्वयमपि मुनयः पूर्णकामा भवन्ति ॥ ७६ ॥

ज्योतिः सर्वातिशायि प्रभनिटिलतटी लक्ष्मणोऽभीक्ष्णमक्ष्णो
बुद्धया दध्यादमुष्मिन्यतिवरदहरव्योमनि भ्राजमाने
क्लेशाश्चार्कप्रकाशोऽपसरति विषयज्योत्स्नया वाक्यलीनं
किं वान्यद्यस्य पश्चादनुसरदवचोगोचरं ज्योतिरास्ते ॥ ७७ ॥

रौद्रे भालाख्यभिख्या मदनपितृवने भैरवी भावनीया
सिद्धा वेदैकवेद्यागमसुगमर्मतिभक्तिमाध्वीकमद्यैः ।
जीवं यस्यै निवेद्यामृतमथ किमपि प्राश्य दूरे च कृत्वा
प्राकृत्याक्षेपमेतद्विषयसमुदय विस्मरन्नेव माद्येत् ॥ ७८ ॥

अग्यूैरुग्रैः स्ववर्गैर्व्यवहितकृपणानुग्रहव्यग्रभाव-
प्रादुर्भावाय यद्रूः किल तादितरयोर्नेत्रयोरूद्धर्वमास्ते ।
के नानाम्नायधाम्नां ज्वलति जगति च श्रीप्रभोश्चौपमौलि-
ग्राह्या सा भालदृष्टिः कृपयतु भवतो भीतभीतान् भवार्त्तेः ॥ ७९ ॥

भैमं भालाक्षिभाव्यं मुनिजनमनसां भक्तिसाम्राज्यभाजा-
माजन्मखण्डदण्डायित सुकृतशतेनाप्य मध्यूषुषां यत् ।
श्वेतच्छत्रायमाणा शिशिरकरकलाकोटिकाटोरहोर-
द्योतश्चन्द्रातपाभश्चलविततकरे कुण्डले चामरे द्वे ॥ ८० ॥

खद्योतद्योतवद्योऽहनि वत विशतां शीततामागतोऽसौ
क्रूरः कालाग्निकीलोभर्वविभवनिभः ·· ··· दशीर्यत्[१] ।
सम्वर्त्तोद्वृत्तनृत्यद्द्युमणिघृणिघृणाप्रस्तुवन्तं वितन्त्रं
चन्द्रापीड़े तमीड़े कटुविटकुटिलं नैटिलाक्षणं कृशानुम् ॥ ८१ ॥

चण्डीकान्तस्य गण्डस्थलममलतलं राजतादर्शदृश्यं
सौम्न्यास्तां दर्शनीयं हृदि तव यदहो यत्र योगीन्द्रचित्ते ।
यद्यासीत्साम्मुखीनं क्षणमिदमुदरे देशतः कालतो वा
सोत्कर्षं विप्रकर्षन्नपि विषयचयः प्रत्यहं प्रत्यफालीत् ॥ ८२ ॥

सव्रध्नुटश्रोत्रकूपं कलयत ललितं सामनीषा मुनीशां
यत्प्रावत्येन पूर्वं तटनिकटचरी संसृतेः खिन्नखिन्ना ।
चातुर्यं प्रेर्यमाणा यमनुनिपतितान्न त्यजेद्य समाधि
दूरे कृत्वा कलिं तत्त्रिजगति विदितं दीर्घदर्शित्वमस्याः ॥ ८३ ॥

---

१ । पाठः कीटदष्टः ।

बालेन्दुं चन्द्रमौलेः स्मर सततमसौ शाम्भवोऽस्मीत्यहंयुः
प्रोद्यन्नास्ते ममास्तेऽप्ययमिति तरणावीर्ष्यया कर्षितांशुः ।
मुक्तिद्वाराधिकारं तदधिकमतनो द्वादशात्मा स चासी-
न्नानात्मास्यामितोच्छुः स्वनतिनतिकृतश्चन्द्रचूडानकार्षीत् ॥ ८४ ॥

स्वर्गाद्गङ्गाप्रवाहः सगरसुतचिताप्यायनायायमानोऽ-
शंक्य तत्साहसिक्यं त्विदमिति विमृशन्नम्बरमध्येऽप्यबोध ।
सन्त प्राज्यायनं यत्सविधमधिवसीकृत्यकृत्यं समागात्
सांघ संघातहृत्यै रजनिकरकला शाम्भवी वो भवितात् ॥ ८५ ॥

न व्याधिव्याधबाधा न च भवदवजाज्वालमाला न बाला
बालाह्वा वागुरावेति च विमृशमनः कोररेनो नयास्याम् ।
सांनिध्यात्सिद्धसिन्धोरतिशयसुभगा भावुकं भावुकानां
मूलं नानाफलानां प्रलयनटजटाजूटकूटाटवीयम् ॥ ८६ ॥

भाव्या भावाः कपर्दीमुकुटपुटनटद्धेमरुग्वल्लिकल्पा
योगीन्द्रस्येन्द्रियाणामुपयमनकृते छद्मवत्सज्जमानाः
ध्यानाध्वन्यध्वनीनाः क्वचिदपि न भवसंशया नाशयानां
दुःसर्पा एत एवं यदुद भवदहो नित्यनिर्बाधबोधः ॥ ८७ ॥

सर्वासर्वाघसंघक्रथन कृतिकृते हैमवत्या [वरस्य][1]
स्फोटत्कोटीरकोटि नटतु पटुतरं हृत्तटे धूर्जटेनो ।
नाडीनामेकघाटो यदीयमृषितते: प्राणसञ्चारिणीना-
मस्यां पश्यन्ति विश्वे प्रतिनियतमते जीवनस्यानुबन्धम् ॥ ८८ ॥

त्र्यक्षे जूटकूटे विहरतु हृदयं ब्रह्मवद्यन्नमेयं
तत्तादृग्ब्रह्मलोकादपिपरमसुखस्यास्पदं च प्रतीमः ।
यद्भक्त्या ब्रह्मलोकात्त्रिदश सरिदुपागत्य ...... त्वरेण[2]
स्वच्छन्दं स्यन्दमाना चिरमिह परतो गन्तुमिच्छामहासीत् ॥ ८९ ॥

---

१ । है ...... पाठः कीटदष्टः ।

२ । पाठः कीटदष्टः ।

अध्यारोहन्तु तेऽन्तः करणतरुवरं प्राणिसत्कर्मराजी-
बीजात्संजायमाः पुरविजयिजटाकल्पवल्लीमतल्यः ।
या सामा मानलीलावलिशशिकलया याश्च संकल्पपूर्त्यै
कल्पन्ते निर्विकल्पं सकलसुमनसां चाश्रमाणां फलानाम् ॥ ९० ॥

श्रीपक्षीन्द्रध्वजेनादृतमहिमतते रक्षतात्केशपक्षो
हंसोत्तंसाधिकारं मनसि बहुचिरेणेप्सितं स्वाधिकारम् ।
भक्त्या यं पक्षयित्वा गतिविदग्रगणोत्पक्षतीनां यतीनां
धिक्कृत्वा षड् विपक्षान् सुखतरमयते तत्पदं तादृगुच्चम् ॥ ९१ ॥

ब्रह्मज्योतिर्विवर्त्तायितनिजसलिले जह्नुजे स्वामिशीर्ष्णां
सीमोपस्मारकारिण्यपि निरयरयो पर्यतामार्यवर्यं ।
यत्त्वं दुर्बोधितत्त्वे भगवति भवतीं ये नमन्ति हसन्तः
तेषां मूर्द्धानमारोहसि तव तदयं दुर्विभाव्यः स्वभावः ॥ ९२ ॥

आरोढुं ब्रह्मधामस्फटिकमयमहोतानसोपानपाली
ब्रह्माण्डे ब्रह्मणा या श्रुतिसुरसुरभेदुग्धधुरधायमाना ।
संघातानंहसां मे बहुमहिमभरैर्भासुराणां सुराणां
मूर्द्धन्यस्यापि मूर्द्धन्युपरिपरिपतत्स्वर्द्धुनी निर्द्धुनोताम् ॥ ९३ ॥

स्वर्भाजो मिष्टभोजी गलगरलगिलो भूरिभोगो विभोगो
नित्यं द्वैधुर्यधुर्योऽनवरतमधुरः कामधिक्कारकारी ।
संपद्यन्ते यदेते विभुमुकुटमणे देवि तेवामदेवे
सम्बन्धस्यानुबन्धात्फलमखिलमिदं जह्नुकन्येऽद्य मन्ये ॥ ९४ ॥

येऽघोऽपत्पनसुतप्तं निजघनवृजिनैर्निर्भरं दुर्भरत्वा-
दूर्ध्वं ते यान्ति धौताखिलमललघवोपपृषत्स्पर्शलेशात् ।
आनन्दाद्वैतपद्या पथिकनिजजनो ब्रह्म सब्रह्मचारी
गाङ्गं पूरः पुनीतां प्रभुतनुरुचये नित्यदत्तस्वहस्तः ॥ ९५ ॥

सा विस्रोता पुनीतां त्रिभुवनजनतापावनी जीवनी या
वैकुण्ठे तन्निनीषारभसपरवशत्वाद्बहिर्भूय तस्मात् ।
येऽजिह्मं ब्रह्मलोकं प्रतिजिगमिषवस्तादृशानां महेश-
स्यांघ्रेर्मूलं हि मूलायतनमितिमतिन्नूनमत्रागतास्ते ॥ ९६ ॥

गौरीभर्तुः शरीरं विमृशत सुषमासीमरत्नाकरेऽस्मिन्
संमीलद्दृष्टदृष्टिस्वसनततितदेकाग्रजाग्रन्नितान्तम् ।
मज्जन्तो दासवर्या हृषिततनुरुहाः कम्पसम्पन्नदेहा
लब्ध्वा चिन्नूत्नरत्नं कथमपि सुचिरेणैव निर्वान्ति हन्त ॥ ९७ ॥

शश्वत्कस्मै चिदस्मै दुरधिगमतमैश्वर्यभाजे नमस्ते
गौरीयानेऽद्य जाने कियदभिलषतेऽकिंचनानां चयाय ।
यत्त्वं सायुज्यचर्यां वितरसि तरसा सर्पकोटीकरोटी
माला हालाहलाद्यैर्द्धनवत इहते दुर्गति त्वं हि बीजम् ॥ ९८ ॥

मुक्तिश्चाधूलिकेलिप्रथमसहचरीवास्ति यस्यास्ति वश्या
दासीवासौत्रिवर्गो विधिविधुपदवी साधुसैरिन्ध्रिकेव ।
त्यक्त्वातङ्कं यदङ्के दुहितृवदनिशं चेष्टते चाष्टभूतिः
सा भक्तिर्भक्तबन्धौ जगदशिव शिवे श्रीशिवे नित्यमास्ताम् ॥ ९९ ॥

पायादायासखेदक्षुभितफणिफणारत्ननिर्यत्ननिर्य-
च्छायामायापतङ्गद्युतिमुदितवियद्वाहिनीचक्रवाकः ।
अभ्रान्तभ्रान्तचूडातुहिनकरकरालोकनालोकनाल-
च्छेदामोदानुधावद्द्रविणरथखगं धूर्जटेस्ताण्डवं वः ॥ १०० ॥

नाट्यं खट्वाङ्गपाणेर्मनसि नटयताद्विभ्रमेण भ्रमाणा-
मामूलच्छिन्नबन्धभ्रमदखिलजगद्दारुणं प्रस्तुतेऽस्मिन् ।
घूर्णद्भूचक्रघृष्टोत्कटकमठमहापृष्ठनैष्ठुर्यनिष्ठा
निष्ठ्युताच्छन्नपारज्वलनकणगणैर्दीपिकाकृत्यमासीत् ॥ १०१ ॥

उन्मीलत्कम्पसम्पच्चलदचलमिथः स्पष्टसंघट्टरुग्ण-
ग्राव्णां निर्घोषदैर्घ्यं पटुपटहरवाडम्बरोऽपि व्यडम्बि ।
उद्वेलदोद्वेल्लदब्धेः समसमयवलल्लोलकल्लोलताने-
रुत्तालातालतलीलाभयसमुपनमद्ब्रह्मकाकुश्च गीतिः ॥ १०२ ॥

शीर्षाणि न्यञ्चि किंचित्त्वयि विदधति ये तेष्ववांछद्भिरञ्चि-
र्यं स्तावत्स्तावकस्ते तमपरपरिषद्व्यस्तमस्ता स्तुवीतात् ।
धत्ते चित्ते प्रमत्ते य इह तव पदं तं च मध्ये समाधि
ध्यायेद्योगीन्द्रवृन्दं प्रणतसुरतरो तं भवन्तं प्रपद्ये ॥ १०३ ॥

॥ इति शिवशतकम् ॥

— o —